

CHECKLISTS AND NOMENCLATURE NOTES

Ukrainian flora checklist. 5: family *Caryophyllaceae* (incl. *Illecebraceae*) (Caryophyllales, Angiosperms)

Mykola M. FEDORONCHUK **Affiliation**

M.H. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Correspondence

Mykola Fedoronchuk, e-mail: m.fedoronchuk@ukr.net

Funding information

not support

Co-ordinating Editor

Ivan Moysiienko

Data

Received: 24 February 2022

Revised: 10 March 2023

Accepted: 27 March 2023

e-ISSN 2308–9628

doi: 10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-1

ABSTRACT

Materials and methods: herbarium collections, literature data, field observations.

Nomenclature: POWO 2023.

Results: On current estimations, family of Caryophyllaceae counts about 90 genera and from 2200 to 3000 species widespread on all continents, but mainly out of tropics. For the flora of Ukraine 49 genera (three from them need confirmation) and 231 species (with subspecies) have been reported. Most numerous native species are genera *Dianthus* – 49 species (with subspecies), *Cerastium* – 23, *Otites* – 17, *Silene* – 17 (with subspecies), *Gypsophila* – 11, *Minuartia* s. str. – 8, and other. At the same time many genera are presented by one or two species (*Agrostemma*, *Bufoia*, *Carpophora*, *Cucubalus*, *Elisanthe*, *Heliosperma*, *Kohlrauschia*, *Lychnis*, *Myosoton*, *Paronychia*, *Pleconax* etc. As compared to previous edition of checklist, changes in specific composition of many genera: *Dianthus*, *Silene*, *Elisanthe*, *Minuartia*, *Stellaria* took place, new genera have been distinguished in many of them: from the genus *Stellaria* – *Alsine*, *Hylebia*, *Rabelera*; from *Silene* – *Atocion*; from *Elisanthe* – *Carpophora*, *Silenanthe*; from *Minuartia* – *Cherleria*, *Sabulina*. Significant nomenclatural changes were made to the genus and species names and taxonomic status of many species. Many species that were previously reported for Ukraine need confirmation (they are reported only based on literature data, old collections, or based on only one herbarium specimen): *Dianthus corymbosus*, *D. giganteiformis*, *D. pinifolius*, *D. pontederiae*, *D. seguieri*, *D. serotinus*, *D. spiculifolius*, *Eudianthe coeli-rosa*, *Pseudosaponaria pilosa* (≡ *Gypsophila pilosa*), *Kohlrauschia velutina*, *Melandrium astrachanicum*, *M. nemorale*, *Moehringia lateriflora*, *Polyschemone nivalis* (≡ *Silene nivalis*), *Sagina apetala*, *S. hawaiiensis* (= *S. subulata*), *Silene thymifolia*, *Spergularia syvaschica*, *Viscaria alpina*. The Central European species *Dianthus grationopolitanus* (= *Dianthus caesius*), which has disappeared from the flora of Ukraine, was previously mentioned in all floristic records for the vicinity of Zalishchyka (Khreshchatyk village, Zastavniv district, Chernivtsi region). The extinct species is *Heliosperma arcanum* (≡ *Ixoca arcana*), described by H. Zapalovich from the vicinity of the town of Zalishchyka (Ternopil region), according to the collections of G. Zipser, no one else found after 1855.

KEYWORDS

annotated list, distribution, species, subspecies, genus, family, systematics, nomenclature, synonyms, herbarium specimens, *Dianthus*, *Cerastium*, *Otites*, *Silene*, *Gypsophila*, *Minuartia*

CITATION

Fedoronchuk, M.M. 2023. Ukrainian flora checklist. 5: family *Caryophyllaceae* (incl. *Illecebraceae*) (Caryophyllales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* 19(1): 5–57. (in Ukrainian). doi: 10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-1

ВСТУП

Після виходу у світ першого зведення списку видів судинних рослин України – «Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist» (Mosyakin & Fedoronchuk 1999) пройшло вже більше 20 років. За цей час в систематиці і таксономії рослин відбулися суттєві зміни в номенклатурі, що пов'язано як з новими таксономічними опрацюваннями, так і з молекулярно-філогенетичними даними. Тому назріла необхідність оновлення номенклатурного списку видів і його осучаснення. Пропонована стаття продовжує серію попередніх статей про таксономічний склад й номенклатуру (чекліст) видів судинних рослин флори України. Перша з них була присвячена списку видів родини губоцвітих (*Lamiaceae* Martinov) (Fedoronchuk 2022a), друга – родини бобових (*Fabaceae* Lindl) (Fedoronchuk 2022b), третя – родинам зонтичних (*Apiaceae* Lindl, *Umbelliferae* Juss.) та аралієвих (*Araliaceae* Juss.) (Fedoronchuk 2022c), четверта – родини розових (*Rosaceae* Juss.) (Fedoronchuk 2022d). У пропонованій статті наведено анотований список видів родини гвоздичних (*Caryophyllaceae* Juss., incl. *Illecebraceae* Juss.).

Родина *Caryophyllaceae* Juss. (incl. *Illecebraceae* R.Br., nom. conserv.) – одна з великих у порядку гвоздикоцвітих (*Caryophyllales*), яка входить до складу 20–25 провідних родин світової флори і налічує близько 90 родів та від 2200 до 3000 видів (Bittrich 1993, Smissen *et al.* 2002, Rabeler & Hartman 2005, Harbaug *et al.* 2010, Greenberg & Donoghue 2011). Поширені гвоздичні на всіх континентах, але переважно поза тропіками. Найвища різноманітність та оригінальність гвоздичних характерна для Давньосередземноморського підцарства Голарктичного царства, де вони входять до десяти провідних родин флори Давнього Середземномор'я та оточуючих територій, зокрема й степової зони.

Найпоширенішими видами гвоздичних на рівні підродин є представники *Alsinoideae* які, на відміну від *Caryophylloideae*, відіграють значну роль в рослинному покриві Південної і Північної Америки, де поряд з широко представленими родами – космополітами є свої ендемічні оліготипні роди. Одним із чітко виражених центрів поширення *Alsinoideae* є високогір'я Європи і Центральної Азії. Особливо багатими на *Alsinoideae* є Середземномор'я, Передня Азія та степові райони Східноєвропейської провінції. Представники підродини *Caryophylloideae* представлені переважно в північній помірній зоні, де їх центр поширення охоплює Середземномор'я і Передню Азію. В Північній Америці *Caryophylloideae* не представлені ендемічними родами, але там досить поширеним є рід *Silene* L. з чисельними видами. Із свого центру поширення в Середземномор'ї роди *Silene* L. і *Dianthus* L. іррадіюють також до Південної Африки. В Північній Африці підродина представлена одним ендемічним родом – *Uebelinia* Hochst. (*Silene* s.l.). В Австралію *Caryophylloideae*, за винятком деяких заносних видів, не заходять.

Обсяг родів за кількістю видів неоднаковий. Тут є як маловидові, так і багатовидові роди. Найвищою видовою різноманітністю характеризуються *Silene* s. str. (500 видів, з яких на Україні зростає 17 видів), *Dianthus* (відповідно 300 і 49), *Arenaria* Ruppius ex L. s. l. (200 – 6), *Gypsophila* L. (120 – 11), *Cerastium* Tourn. ex L. (110 – 23), *Stellaria* L. s. l. (100 – 5). Серед них є космополіти (*Cerastium*, *Stellaria*), розповсюдження яких зумовлено в значній мірі людською діяльністю, а також роди з широкими ареалами, які проникають як до Субантарктики (*Melandrium* Röhl.), так і Арктики (*Lychnis* Tourn. ex L., *Silene*, *Viscaria* Bernh., *Melandrium*).

Розробкою системи родини *Caryophyllaceae* та вивченням її видового різноманіття займалися багато відомих зарубіжних і вітчизняних ботаніків. Одним з найповніших зведень, яке охоплює систематику, філогенію, ембріологію, анатомію, морфологію та географію гвоздичних є обробка, здійснена Ф. Паксом і К. Гоффманном

(Pax & Hoffmann 1934). Тут представлена система родини, яка розподіляється на три гілки – *Paronychieae*, *Alsineae* і *Lychnideae*, що нині здебільшого визнаються (дещо у зміненому обсязі) на рівні підродин – *Paronychioideae* Vierh., *Alsinoideae* A.Br. та *Caryophylloideae*, або навіть як окремих родин: *Alsinaceae* Wahlenb., *Illecebraceae* R.Br. (= *Paronychiaceae* Pax) та *Caryophyllaceae* (= *Silenaceae* Lindl.). Причому обсяг родини *Illecebraceae* трактується по-різному – включається лише один рід *Illecebrum* Ruppius ex L. (Kozhanchikov 1970, 1975) або ще низка інших родів – *Herniaria* Tourn ex L., *Paronychia* Mill., *Spergula* Dill. ex L., *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C.Presl (Hutchinson 1926, Tsvelev 2004e). Деякі автори розрізняють лише дві окремі родини – *Caryophyllaceae* та *Illecebraceae*. До останньої включають *Corrigiola* L., *Illecebrum*, *Paronychia*, *Herniaria* (Friedrich 1979) або долучають ще *Spergula* Dill. ex L. і *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C. Presl (Tsvelev 2004d). У найновішій обробці *Caryophyllaceae* для флори Північної Америки (Rabeler & Hartman, 2005) у межах родини, окрім вищеназваних трьох підродин, виділяється ще одна – *Polycarpoideae* Taufan., куди, крім родів *Drymaria* Willd. ex Schult., *Polycarpha* Lam., *Polycarpon* Loefl., *Loeflingia* L., *Stipulicida* Michx. (відсутніх у флорі України), включені також *Spergula* і *Spergularia*, які в більшості систем знаходяться у складі підродини *Paronychioideae*, хоч за даними молекулярної систематики останні два роди ближчі до *Alsinoideae*.

Характерною особливістю гвоздичних є висока морфологічна мінливість (варіабельність) ознак. Відсутність чітких розмежувальних морфологічних ознак між таксонами вищого рангу є основною причиною різного трактування їх обсягу. Загалом, на сьогодні існують дві діаметрально різні тенденції трактування обсягу підродин, триб та окремих родів у родині *Caryophyllaceae* – як їх укрупнення, так і надмірне подрібнення. Зокрема, в західноєвропейській літературі дуже широко трактується рід *Silene*. До нього включають крім таких близьких родів, як *Elisanthe* Rchb., *Coccyganthe* (Rchb.) Rchb. (= *Coronaria* Guett.), *Melandrium* (Chowdhuri 1957, Chater & Walters 1964a), також й більш віддалені — *Lychnis* з близькими до нього родами і навіть *Cucubalus* L. з ягодоподібними плодами (Greuter 1995), що робить тим самим межі роду розмитими і невизначеними. У той же час, самостійними родами, виділеними із *Silene* s. str. вважаються *Otitis* Adans., *Oberna* Adans., *Pleconax* Raf. (Ikonnikov 1976, 1977, Fedoronchuk 1997a, b), а також *Atocion* Adans. (Tsvelev 2001), який традиційно розглядався у складі роду *Silene* s. str. По різному оцінюється статус роду і в інших групах. Зокрема, зі складу роду *Stellaria* деякими авторами виділяються *Alsine* Tourn. ex L., *Hylebia* Fourr. (Tsvelev 2001), *Rabelera* M.T.Sharple & E.A.Tripp (Sharple & Tripp 2019). Із роду *Cerastium* виділяють *Dichodon* (Bartl. ex Rchb.) Rchb., із *Arenaria* – *Eremogone* Fenzl, із *Gypsophila* – *Psammophiliella* Ikonn. До певної міри ці висновки підтверджуються сучасними молекулярно-філогенетичними даними. Обсяг виду також суттєво варіює в розумінні різних авторів, що зумовлено, перш за все, широкою мінливістю морфологічних ознак.

На сьогодні ще залишаються не з'ясованими філогенетичні взаємини і таксономічне положення окремих груп в середині родини *Caryophyllaceae*. Так, результати досліджень Р. Сміссена зі співавторами (Smissen et al. 2002), які базуються на основі секвенування ДНК хлоропластного гена *ndhF* для 15 видів, показали, що три клади, які репрезентують всі три підродини (*Paronychioideae*, *Alsinoideae* та *Caryophylloideae*), є парафілетичними. Парафілетичність підродин *Paronychioideae* та *Alsinoideae* була підтверджена пізнішими дослідженнями Т. Харбаух зі співавторами (Harbaugh et al. 2010) на основі аналізу послідовностей трьох хлоропластних генів: *matK*, *trnL-F* та *rps16* для 126 видів із 46 родів гвоздичних. Зокрема показано, що в підродину *Paronychioideae*, яка виявилася базальною парафілетичною градою, «вклинюється» триба *Русноphyllaeae*, яка в більшості систем включається в підродину *Alsinoideae*. Триба *Corrigioleae* Dumort. (роди *Corrigiola* L. і *Telephium* L.), виявилася монофілетичним таксоном, сестринським до всіх інших *Caryophyllaceae*, тоді як триба *Paronychieae*

Dumort. є поліфітетичною, яка представлена однією основною кладою, що включає роди *Paronychia*, *Gymnocarpos* Forssk. та *Herniaria*, а рід *Dicheranthus* Webb увійшов до складу поліфілетичної триби *Polycarpeae* DC. Остання триба, *Polycarpeae*, складається з двох клад: класи, сформованої родами *Polycarpon* і *Loeflingia*, та класи, що включає *Spergula* і *Spergularia* L. Перша класи виявилася тісніше пов'язаною з підродиною *Alsinoideae*, тоді як друга – з підродиною *Caryophylloideae*.

Парафілетичним таксоном є великий за обсягом рід *Paronychia* (близько 150 видів), що було ще раніше встановлено Б. Оксельманом зі співавторами (Oxelman *et al.* 2002), де види підродів *Paronychia* і *Siphonychia* формують сестринську групу до роду *Gymnocarpos*, тоді як види підроду *Anoplonychia* виявилися ближчими до родів *Herniaria* і *Philippiella* Spreg., що підтверджується новими молекулярними дослідженнями (Greenberg & Donoghue 2011).

Отримані Т. Харбаух зі співавторами дані також показали, що поліфілетичними є не лише підродини *Paronychioideae* та *Alsinoideae* (більшість *Alsinoideae* з підродиною *Caryophylloideae* формують монофілетичну групу), але й великі за обсягом роди – *Arenaria* (у який «вклинюються» види *Moehringia* L.), *Minuartia* Loefl. (основна класи включає також види *Scleranthus* L. та види *Sagina pilifera* (DC.) Fenzl, *S. decumbens* (Elliott) Torr. & A.Gray, *Colobanthus muscoides* Hook.f.), а також деякі невеликі роди. Зокрема, до класи, що включає два підроди *Arenaria* (subg. *Eremogone* (Fenzl) Fenzl та subg. *Eremogoneastrum* F.N. Williams) увійшла частина видів роду *Minuartia* (subg. *Spergella* (Fenzl) McNeill.), тоді як другу класи складають види інших підродів *Arenaria*, а також деякі представники роду *Moehringia* (який виявився також поліфілетичним).

Поліфілетичним таксоном є типовий підрід *Minuartia*, що складається з двох клад. Одну класи, яка є сестринською до роду *Scleranthus*, формують три голарктично-євразійських види (*Minuartia laricifolia* (L.) Schinz. & Thell., *M. obtusiloba* (Rydb.) House, *M. rossii* (R.Br. ex Richardson) Graebn.). Друга класи включає роди *Sagina* L. та *Colobanthus* Bartl., куди «вклинилися» також шість, переважно північноамериканських видів *Minuartia* (*M. lanceolata* (All.) Mattf., *M. nuttallii* (Pax) Briq., *M. howellii* (S.Watson) Mattf., *M. douglasii* (Fenzl ex Torr. & A.Gray) Mattf., *M. californica* (A.Gray) Mattf. та *M. rubella* (Wahlenb.) Hiern). Інші три підроди *Minuartia*, як видно з кладограми (Harbaugh *et al.* 2010), виявилися «розкиданими» по інших класи. Так, підрід *Hymenella* (Moc. & Sesse ex Ser.) McNeill (*Minuartia moehringioides* (Moc. & Sesse ex Ser.) Mattf.) знаходиться в класи, сестринській до виду *Geocarpon minimum* Mack. (триба *Geocarpeae*). Підрід *Spergella* – в класи, близько спорідненій до підродів *Eremogone* та *Eremogoneastrum* роду *Arenaria*. А найбільш віддаленим від інших видів *Minuartia* є підрід *Rhodalsine* (J.Gay) Graebner, який знаходиться в класи *Paronychioideae*, що включає також частину триби *Polycarpeae* (роди *Spergularia* та *Spergula*). Поліфілетичність роду *Minuartia* недавно підтверджена новими молекулярними даними (Dillenberger & Kadereit 2014), де зі складу роду виокремлено десять нових таксонів родового рангу (більш детальний аналіз цієї роботи див. в примітці до роду *Minuartia*).

Парафілетичним родом підродини *Alsinoideae* є *Stellaria*, у який, за даними Т. Харбаух зі співавторами (Harbaugh *et al.* 2010) «вклинюються» *Myosoton aquaticum* (L.) Moench (іноді розглядається як *Stellaria aquatica* (L.) Scop.), а також вид *Plettkea cryptantha* Mattf. (зараз трактується як *Stellaria cryptantha* (Mattf.) M.N.Sharple & E.A.Gripp, відсутній у флорі України).

Підсумовуючи результати своїх досліджень, автори (Harbaugh *et al.* 2010) пропонують не виділяти підродину *Paronychioideae* як таксономічну категорію, а замінити чотири трибами: триба *Corrigioleae* (класи: *Corrigiola*, *Telephium*), триба *Paronychieae* (класи: *Gymnocarpos*, *Herniaria*, *Paronychia*), триба *Polycarpeae* (класи включає роди *Dicheranthus*, *Loeflingia*, *Ortega* Loefl., *Polycarpon*, *Drymaria*, а також рід *Pycnophyllum*

J.Rémy, який раніше відносили до підродини *Alsinoideae*), та триба *Sperguleae* (клада включає роди *Spergularia*, *Spergula* та підрід *Rhodalsine* роду *Minuartia*). Таким чином, наявність прилистків вже не може вважатися основною діагностичною ознакою, характерною для всіх представників триб *Polycarpaeae* та *Sperguleae*, а лише для триб *Corrigioleae* та *Paronychieae*.

В той же час результати досліджень Т. Харбаух зі співавторами (Harbaugh *et al.* 2010) показали, що типова підродини – *Caryophylloideae* є монофілетичною групою (крім триби *Drypidae*, яка «вклинилася» в підродину *Alsinoideae*), що узгоджується з даними С. Фіор зі співавторами (Fior *et al.* 2006), але суперечить даним Р. Сміссена зі співавторами (Smissen *et al.* 2002), за якими триба *Sileneae* є сестринською до роду *Scleranthus* (триба *Scleranthaeae* підродини *Alsinoideae*). Як видно з наведеної кладограми (Harbaugh *et al.* 2010), підродини *Caryophylloideae* представлена двома родовідними лініями – кладами, які відповідають трибам – *Caryophylleae* (*Dianthus*, *Saponaria* L., *Gypsophila* та близькі до них роди) та *Sileneae* DC. (*Silene* з близькими родами), що узгоджується з традиційними системами й молекулярними дослідженнями, проведеними раніше (Bittrich 1993). Із збільшенням вибірки, роди *Dianthus* та *Silene* стають парафілетичними. У *Dianthus* «вклинюється» рід *Velesia* L., що підтверджує результати молекулярних досліджень інших дослідників: ITS та 5.8S (Oxelman & Lidén 1995), *rps16* (Oxelman *et al.* 1997), SIX1 та Y1 (Erixon & Oxelman 2008, Rautenberg *et al.* 2008), ITS, *rps16* (Madhani *et al.* 2018). Якщо ж *Viscaria* приймати за окремий рід (Lidén *et al.* 2001), виділений з *Lychnis* (*L. viscaria* L.), то тоді *Lychnis* буде сестринським до групи *Silene* + *Viscaria*, що не суперечить даним, отриманими раніше: ген ДНК полімерази, ITS, *rps16* (Popp & Oxelman 2004), ITS, *rps16* (Oxelman *et al.* 2001, Fior *et al.* 2006).

Проте, результати нових молекулярно-філогенетичних досліджень, що базуються на аналізі послідовностей ядерного рибосомального транскрибованого спейсера (ITS) та хлоропластного гена *rps16* (Madhani *et al.* 2018) показали, що більшість із 16 родів триби *Caryophylleae* не є монофілетичними (детальніший аналіз цієї праці наведено в текстовій частині при таксономічній характеристиці родів цієї триби).

Узагальнюючи вищенаведене можна відзначити, що наявні неузгодженості між результатами молекулярно-філогенетичних досліджень, а також розбіжності в трактуванні обсягу окремих таксонів, монофілія яких не підтверджується, свідчать про те, що філогенія родини гвоздичних на сьогодні остаточно ще не з'ясована. Цим можна пояснити той факт, що, базуючись на новій версії системи APG IV (2016), яка в порівнянні з попередніми варіантами детальніше розроблена (від порядків до родин і триб) родина *Caryophyllaceae* розділена лише на триби (11), які відповідають основним кладам: *Corrigioleae* Dumort., *Paronychieae* Dumort., *Polycarpaeae* DC., *Sperguleae* Dumort., *Scleranthaeae* Vierh., *Sagineae* J.Presl, *Arenarieae* Kitt., *Alsineae* Pax, *Sileneae* DC., *Caryophylleae*, *Eremogoneae* Rabeler & W.L.Wagner. Детальніший аналіз результатів молекулярно-філогенетичних досліджень упродовж останнього часу, які внесли суттєві зміни в таксономію та філогенію родини *Caryophyllaceae* наведені нами в примітках до окремих родів.

У цій статті ми наводимо анотований список видів родини *Caryophyllaceae* s. l., куди уключено також види родини *Illecebraceae* (роди: *Corrigiola* L., *Herniaria* Tourm. ex L., *Paronychia* Mill, *Spergula* Dill. ex L., *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C.Presl) за алфавітним порядком (для зручності користування). Всього для флори України наводиться 49 родів гвоздичних (з них 3 роди потребують підтвердження) та 231 вид (з підвидами), з яких 10 видів потребують додаткового підтвердження новими гербарними зборами.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Базовою основою пропонованого списку видів родини *Caryophyllaceae* s. l. є номенклатурне зведення судинних рослин флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Робота базується на критичному аналізі таксономічного складу з авторським опрацюванням великої кількості матеріалів вітчизняних (KW, DNZ, YALT, LWKS, LWS, LW, LWL, CBR, CWU, CHER, SOF, ASCN) та зарубіжних (LE, PRA, BRNU) гербарних колекцій, матеріалах польових досліджень, а також літератури з урахуванням нових узагальнених даних морфологічних та молекулярно-філогенетичних досліджень. У роботі також використані електронні ресурси з номенклатури видів. Оскільки запропонований варіант чеклісту родини *Caryophyllaceae* s. l. поданий як стаття, то для кожного виду вказано його поширення, а в примітках (при необхідності) – таксономічні, номенклатурні чи хорологічні коментарі. Назви родів та видів та їх синоніми (у круглих дужках) наведені за алфавітним порядком, а в квадратних дужках – альтернативно прийнятні назви (виділені жирним з курсивом). Зірочкою (*) позначені культивовані рослини, хрестиком (†) – імовірно зниклі, знаком «!» – здичавілі (втікачі з культури). Межі територій (ботаніко-географічні райони України) наведені за геоботанічним районуванням (Andriyenko *et al.* 1985), детальний аналіз якого зроблено в монографічній роботі В.П. Гелюти (Heluta 1989). Флористичне районування Українських Карпат наведено за В. І. Чопиком (Chopyk 1969). В окремих випадках вказані також більш конкретні місцезростання (зазначено адміністративні райони). Поширення видів на території України наведено за достовірними джерелами (Флорами, Визначниками, опублікованими науковими статтями в журналах ботанічного профілю, а також на основі опрацьованих нами гербарних матеріалів).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

AGROSTEMMA L.

Оліготипний рід, включає два адвентивних види, поширених в помірній смузі Євразії, які нині знаходяться далеко за межами первинного ареалу, батьківщиною яких, імовірно, є Середземномор'я; в Україні – один вид. На сьогодні ще немає чітко визначеного місця роду в системі підродини *Caryophylloideae*. Проте, новітні молекулярно-філогенетичні дані (Oxelman & Lidén 1995, Oxelman *et al.* 1997, Fior *et al.* 2006, Greenberg & Donoghue 2011, Hernández-Ledesma *et al.* 2015) вказують на те, що *Agrostemma* є базальною групою, сестринською до всіх інших представників триби *Sileneae*. За особливостями будови квітки і типом суцвіття рід *Agrostemma* є високоспеціалізованим і найбільш оригінальним в підродині *Caryophylloideae*, який проявляє зв'язки як з родами триби *Sileneae* (*Lychnis* Tourn. ex L., *Coronaria* Guett., *Eudianthe* (Rchb.) Rchb., *Pleconax* Raf.), так і з родами триби *Caryophilleae* (= *Diantheae*), зокрема родом *Vaccaria* Wolf (останній за новими молекулярно-філогенетичними даними уключається до роду *Gypsophila* L.).

***Agrostemma githago* L. (*Agrostemma hirsutum* Gilib.; *Agrostemma linicola* Terechov;**

Agrostemma macrosperma Levina)

• У посівах ярих і озимих культур. Вид раніше наводився для всіх районів, окрім гірських і південних степових, зараз трапляється дуже рідко і вважався злісним бур'яном зернових культур, але нині у зв'язку з сучасною якісною обробкою посівного матеріалу став рідкісною рослиною і в деяких країнах Західної Європи навіть охороняється. Проте в останній час на території Західної України спостерігається відновлення чисельності рослин унаслідок послаблення агротехнічних заходів боротьби і можливості заносу з культури, де вирощується як декоративна рослина. З території європейської частини Росії були описані ще два близьких до *A. githago* види – *A. linicola* Terech., з вужчими і менш опушеними чашечками та дрібнішими насінинами (2,5–2,8 мм у діаметрі, проти 2,5–3,5 мм у *A. githago*) зі згладженою скульптурою поверхні (у *A. githago* насінини густо вкриті гострими горбочками) і *A. macrosperma* Levina (рослини більші за розмірами, насінини 3,2–3,5 мм). Однак, всі ці відмінності не виходять за межі варіабельності ознак *A. githago* і залежать від екологічних та едафічних умов зростання рослин. Ще один вид роду – *Agrostemma brachyloba* (Fenzl) Hammar (= *A. gracile* Boiss.), поширений на Балканах (Греція) і в Малій Азії (Анатолія). Від *A. githago* добре відрізняється набагато коротшими зубцями чашечки, що не перевищують пелюстки та набагато довшими (у 2–2,5 рази) пелюстками.

ALSINE Tourn ex L. [*Stellaria* L.]

Рід *Alsine* Tourn ex L. відновлений А. Льове та Д. Льове (A. Löve & D. Löve 1975) на підставі різних основних чисел хромосом (у *Alsine* $x = 10$ (11), у *Stellaria* $x = 13$). Н.Н. Цвельов (Tzvelev 2000, 2004e) також розглядає *Alsine* як окремих рід, оскільки його види суттєво відрізняються від видів *Stellaria* L. зовнішнім виглядом: стебла в *Alsine* майже циліндричні й опушені, листки широкі, нижні черешкові, пелюстки квіток у деяких видів слабо розвинені, іноді редуковані (як і кількість тичинок), тоді як у видів *Stellaria* s. str. стебла чотиригранні, листки лінійно-ланцетні, сидячі, пелюстки добре розвинені, тичинок 10. Про відокремленість цієї групи видів від інших видів *Stellaria* свідчать також проведені дослідження північноамериканських дослідників (Morton 1972, 2005, Whitehead & Sinha 1967). Всі три види роду *Alsine*, що представлені у флорі України (*A. media* L., *A. neglecta* Ley., *A. pallida* Dumort.) складають редуційний ряд за ступенем розвинутої пелюсток, кількістю тичинок, розмірами стилодіїв та насінин: *A. neglecta* (пелюстки добре розвинені, тичинок 10, стилодії 0,6–0,9 мм завдовжки, насінини 1–1,6 мм у діаметрі) → *A. media* (пелюстки слабо розвинені, тичинок 3–5, стилодії 0,4–0,5 мм завдовжки, насінини 0,8–1,3 мм у діаметрі) → *A. pallida* (пелюстки ледве розвинені або відсутні, тичинок 1–3, стилодії 0,2–0,4 мм завдовжки, насінини 0,5–0,8 мм у діаметрі).

Alsine media L. [*Stellaria media* (L.) Vill.] (*Alsinula media* (L.) Dostál; *Stellaria xanthanthera* Pobed.)

- На городах, полях, при шляхах, по берегах річок і галявинах. По всій території України. Космополіт; поліморфний вид, який дуже варіює за розмірами надземних пагонів, опушенням, розмірами пелюсток і насінин, кількістю тичинок у квітці. Рослини з п'ятьма (а не трьома) тичинками та пелюстками, що майже однакові за розмірами з чашолистками, описані як *S. xanthanthera* Pobed. Вид має високу (експансивну) ценотичну активність. Ймовірно, гібридогенного походження, як результат схрещування між *A. neglecta* ($2n = 20, 22$) та *A. pallida* ($2n = 20$).

Alsine neglecta Ley. [*Stellaria neglecta* (Ley.) Weihe] (*Alsinula neglecta* (Ley.) Dostál; *Stellaria media* (L.) Vill. subsp. *neglecta* (Ley.) Gremli)

- На смітниках, при шляхах, між чагарниками і в лісах на півдні країни (Одеська, Миколаївська області), а також в Криму; в останній час спостерігається занесення виду в Чернівецьку область. Від близького *A. media* добре відрізняється довшими чашолистками, пелюстками, більшою кількістю тичинок, а також більшими насінинами, покритими гострими горбочками.

Alsine pallida Dumort. [*Stellaria apetala* Ucria] (*Alsinula pallida* (Dumort.) Dostál; *Stellaria media* (L.) Vill. subsp. *pallida* (Dumort.) Asch. & Graebn.; *Stellaria media* (L.) Vill. var. *apetala* (Ucria) Doell. ex Kuntze; *Stellaria pallida* (Dumort.) Crép.; *Stellaria pallida* (Dumort.) Piré, comb. inval.)

- На півдні (Миколаївська область), в Криму, рідко, вказується також для Карпат. Як і у двох попередніх видів, у *A. pallida* нерідко має місце самозапилення й наявність клейстогамії.

ARENARIA Ruppius ex L.

Близько 175 видів, поширених переважно в холодних і помірно теплих країнах Північної півкулі, частково в гірських районах тропіків; в Україні близько 6 видів. Багато видів роду *Arenaria* s. str. пов'язано з високогір'ям, де вони доходять до верхньої межі зростання квіткових рослин, як зокрема, *A. musciformis* Wall. (*Eremogone bryophylla* (Fernald) Pusalkar & D.K.Singh) (піднімається у Гімалаях до висоти 6222 м н.р.м.). Деякі види трапляються лише в арктичних і субарктичних районах, як наприклад, *A. groenlandica* (Retz.) Spreng. ($\equiv$ *Mononeuria groenlandica* (Retz.) Dillenb. & Kadereit) і *A. norvegica* Gunnerus. Серед видів роду є також космополіти (*A. serpyllifolia* L. s. l.). Основним центром різноманіття роду в Європі є Середземномор'я, де представлені як широкоареальні види, так і вузькі ендеміки. Значна кількість видів зростає в Андах Південної Америки. За результатами молекулярних досліджень (Harbaugh et al. 2010, Greenberg & Donoghue 2011, Sadeghian et al. 2015) половина видового складу *Arenaria* було виділено в чотири сегрегатні роди, що не зовсім узгоджується з системою роду, запропонованою Д. МакНілом (McNeill 1962a,b).

?Arenaria ciliata L. (*Arenaria tenella* auct. non Kit. ex Schult.)

- Наводиться для Карпат (хребет Чорногора) (Fodor 1974) але, імовірно, помилково.

Arenaria leptoclados (Rchb.) Guss. [*Arenaria serpyllifolia* L. subsp. *leptoclados* (Rchb.) Nyman] (*Arenaria serpyllifolia* L. var. *leptoclados* Rchb.)

- На півдні материкової частини України (Миколаївська, Херсонська області) та в Криму.

Arenaria martrinii Tzvelev (*Arenaria patula* Martrin-Donos, 1864, non Michx., 1803; *Arenaria serpyllifolia* L. var. *patula* Martrin-Donos) Rouy & Fouc.; *Arenaria serpyllifolia* auct. non L., p.p.)

• Сумнівний вид, відомий лише в типовому екземплярі, описаному з околиць смт Великий Березне Закарпатської області. За описом від типового *A. serpyllifolia* L. відрізняється дуже тонкими і зігнутими квітконіжками, стеблами з видовженими міжвузлями та чашечками без залозистих волосків.

Arenaria serpyllifolia L. [*Arenaria serpyllifolia* L. subsp. *serpyllifolia*] (*Arenaria serpyllifolia* L. var. *scabra* Fenzl)

• У південній і південно-східній материковій частині України (Одеська, Херсонська, Запорізька, Донецька, Луганська області) та в Криму. В останній час відмічено занесення виду в Чернівецьку область («Сокирянський район, с. Василівці, південно-східні околиці, правий берег р. Дністер, кам'яні осипи. SV 2976. 02.05.1992, В.І. Гончаренко» (LW).

Arenaria viscida Loisel. (*Arenaria breviflora* Gilib., nom. inval.; *Arenaria brevifolia* Gilib., sphalm.; *Arenaria serpyllifolia* auct. non L., p.p.; *Arenaria serpyllifolia* L. subsp. *glutinosa* (Mert. & W.D.J.Koch) Arcang.; *Arenaria serpyllifolia* L. var. *glutinosa* (Mert. & W.D.J.Koch) Arcang.; *Arenaria serpyllifolia* L. subsp. *sarmatica* Zapał.; *Arenaria steppicola* Klokov, descr. ucr.; *Arenaria serpyllifolia* L. var. *viscida* (Loisel) Asch.; *Arenaria uralensis* Pall. ex Spreng.; *Arenaria zozii* Kleopow)

• По всій території, часто. Найпоширеніший вид з групи *A. serpyllifolia* L. aggr. Від *A. serpyllifolia* s. str. відрізняється опушеними залозистими волосками чашечкою й квітконіжками. Ознаки рослин *A. uralensis* та *A. zozii* не виходять за межі мінливості таких *A. viscida*.

Arenaria viscidula (Roth.) Tzvelev [*Arenaria serpyllifolia* L. subsp. *leptoclados* (Rchb.) Nyman] (*Arenaria leptoclados* (Rchb.) Guss. subsp. *viscidula* (Roth.) Holub; *Arenaria serpyllifolia* L. var. *viscidula* Roth)

• На півдні материкової частини України (Миколаївська, Херсонська області) та в Криму. Від близького *A. leptoclados* відрізняється залозисто опушеними коробочками.

АТОЦИОН Adans. [*Silene* L.]

Близько 10 видів, поширених в Середній і Південній Європі, Північній Африці та в Південно-Західній Азії; в Україні — три види. За наявністю великих, майже цілокрайних придатків при основі рожевих пелюсток, рослини нагадують такі роду *Viscaria* Bernh. (*Lychnis* Tourn. ex L. s. l.). Про доцільність виділення секції *Compactae* роду *Silene* в окремий рід *Atocion* Adans. (філогенетично сестринський до роду *Viscaria*) свідчать також дані молекулярних досліджень (Oxelman et al. 2000, Frajman et al. 2009b), за якими рід *Atocion* виявився монофілетичним таксоном, сестринським до *Viscaria*.

*!**Atocion armeria** (L.) Raf. [*Silene armeria* L.] (*Atocion armeroides* Raf., nom. illeg.; *Cucubalus fasciculatus* Lam., nom. illeg.; *Lychnis armoraria* Scop., nom. illeg.; *Silene armeria* L. var. *angustifolia* Rchb. ex Zapał.; *Silene armeria* L. forma *berdau* (Zapał.) Fedor.; *Silene armeria* var. *berdau* (Zapał.) Kulcz.; *Silene armeria* L. var. *sparsiflora* Schur; *Silene berdau* Zapał.)

• Культивується у садах, на городах, іноді дичавіє (переважно в північних районах). *Silene berdau* Zapał. описана з околиць м. Львова, судячи за описом, є здичавілою формою (f. *berdau* (Zapał.) Fedor.) широко культивованого виду *Atocion armeria* (L.) Raf., для якої характерні дрібніші розміри всіх часток рослини.

Atocion hypanicum (Klokov) Tzvelev [*Silene hypanica* Klokov] (*Silene compacta* auct. fl. ucr. non Fisch. ex Hornem.)

• На гранітних відслоненнях у правобережних степових районах (Миколаївська область, по Південному Бузі і Кодимі, від м. Первомайська до м. Вознесенська). Причорноморський (південнобузький) ендемік, який вперше для України (Поділля) під назвою *Silene compacta* Fisch. ex Hornem навели П. Рорбах (Rohrbach 1868) та А. Андржейовський (Andrzejewsky 1869). Пізніше вид наводився для Поділля також С. Кульчинським (Kulczynski 1921), але гербарних зразків звідти немає. Від близького *Atocion compactum* (Fisch. ex Hornem.) Tzvelev (≡ *Silene compacta* Fisch. ex Hornem.), який зростає на Кавказі, Балканах, у Малій Азії, частково в Передній Азії, відрізняється коротшими, переважно трав'яними (лише по краях пливчастими) приквітками та верхніми

листочками (у *A. compactum* вони майже цілком півчасті), коротшою чашечкою (14–15 мм завдовжки, проти 18–20 мм завдовжки), тупішими зубцями, в 1,5 рази (а не удвічі) довшими від коробочки та світлішими насінинами; від культивованого *Atocion armeria* (L.) Raf. (= *Silene armeria* L.), який нерідко дичавів, відрізняється головчастим суцвіттям. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як *Silene hypanica* Klokov, з категорією «вразливий».

Atocion lithuanicum (Zapał.) Tzvelev [*Silene lithuanica* Zapał.] (*Silene armeria* auct. non L.).

• На Поліссі (поліський ендемік). Від близького *Atocion armeria* відрізняється закругленими при верхівці або з ледве помітною виїмкою пелюстками і вужчими сизими листочками із загорнутими краями. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як *Silene lithuanica* Zapał., з категорією «неоцінений»

BUFONIA Sauvage (*Buffonia*, sphalm.)

Близько 35 видів, поширених переважно в Середземномор'ї, Південно-Західній і Середній Азії; в Україні — один вид. За молекулярними даними, отриманими А.К. Greenberg та М.Ж. Donoghue (Greenberg & Donoghue 2011) рід *Bufonia* виявився сестринським до решти родів триби *Sagineae* (за виключенням роду *Drypis* P.Michele ex L.), тоді як за результатами досліджень М.С. Dillenberger і J.W. Kadereit (Dillenberger & Kadereit 2014) рід *Bufonia* є сестринським до клади *Minuartia* Loefl. s. str. /*Mcneillia* Dillenb. & Kadereit.

Bufonia parviflora Griseb. (*Bufonia tenuifolia* auct. non L.; *Bufonia virgata* Boiss.)

• На крайньому півдні Степу (Одеська, Херсонська, Донецька області) та в Криму. У західноєвропейській літературі, зокрема, у «Floraе Europaeae» і «Atlas Floraе Europaeae» (Tutin et al. 1964, Jalas & Suominen 1983), *Bufonia parviflora* уключено до синонімів *Bufonia tenuifolia* L., що зростає в Іспанії, на півдні Франції, в Італії та Греції. Але від останнього *B. parviflora* відрізняється більшими розмірами і стиснутими, розміщеними у верхній частині стебла суцвіттями. Підтвердженням видового статусу *B. parviflora*, свідчить також різниця в числах хромосом ($2n = 16$ – у *B. parviflora* і $2n = 34$ – у *B. tenuifolia*).

CARPOPHORA Klotzsch [*Silene* L.]

До 10 видів, поширених в лісостеповій і степовій зонах Євразії та в горах Середньої і Центральної Азії; в Україні – один вид. Види роду *Carpophora* Klotzsch традиційно уключалися до складу родів *Silene* L., *Melandrium* Röhl або *Elisanthe* Rchb. На доцільність повторного виділення цих видів з *Elisanthe* в окремий рід звернув увагу Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2001, 2004a), базуючись на суттєвих відмінностях між видами цих родів. Зокрема, від роду *Elisanthe* s. str. рослини видів *Carpophora* відрізняються довгими багатоквітковими тирсоїдними суцвіттями (подібні до таких у багатьох видів роду *Silene*), короткими ланцетно-трикутними (а не довгими ланцетно-шилоподібними) зубцями чашечки, більш розсіченими пластинками пелюсток без придатків (привіночка) та дуже довгими стилодіями. Монокарпічність рослин, залозисто-волохате опушення і нерозгалуженість стебел, які густо улиснені, дають підставу розглядати *Carpophora* як самостійний рід триби *Sileneae*.

Carpophora viscosa (L.) Tzvelev [*Silene viscosa* (L.) Pers.] (*Cucubalus viscosus* L.; *Elisanthe viscosa* (L.) Rupr.; *Lychnis viscosa* (L.) Scop.; *Melandrium viscosum* (L.) Čelak.; *Silene taurica* Fisch. ex Sweet; *Viscago viscosa* (L.) Moench)

• Майже по всій території, окрім Карпат і Правобережного Полісся, але на Лівобережжі і півдні частіше.

CERASTIUM Tourn. ex L.

Понад 200 видів, поширених переважно у північній частині Земної кулі. Багато видів представлено в Євразії, зокрема, в Європі (близько половини видового складу), де знаходиться один із центрів різноманіття роду. Значна частина видів зростає також у Північній Африці, Північній та Південній Америці (як у помірній зоні, так і в горах тропіків). В Австралії поширений лише один космополітний вид – *Cerastium holosteoides* Fr. В Україні – 23 види. З'ясування внутрішньородової диференціації роду *Cerastium* на сьогодні ще не є завершеним і вимагає подальшого вивчення. Результати молекулярних досліджень (Sheen et al. 2004, Greenberg & Donoghue 2011) підтверджують доцільність виділення із *Cerastium* роду *Dichodon* (Bartl. ex Rchb.) Rchb., який виявився сестринським до *Holosteum* Dill. ex L., однак, ні одна із секцій типового підроду *Cerastium* не є монофілетичною. За даними А.К. Greenberg та М.Ж. Donoghue (Greenberg & Donoghue 2011), *Cerastium* сформував одну кладу разом із родом *Stellaria* L., хоч морфологічно вони суттєво відрізняються.

Cerastium arvense L. [*Cerastium arvense* L. subsp. *arvense*]

• Повсюдно, окрім Степу і Криму, в Карпатах рідко. Євросибірський вид, але поширений, як синантропна рослина, по всій Голарктиці, а також в деяких місцях Південної півкулі. В межах виду описано низку форм, різновидів і навіть підвидів, але їх таксономічне значення ще не зовсім з'ясоване. Вид дуже мінливий за формою листків та опушенням. На території України відмічено три різновиди, з яких найпоширенішим є var. *angustifolia* Fenzl, і значно менше – var. *latifolia* Fenzl та var. *krupae* Zapal. (рослини густо вкриті залозистими волосками).

Cerastium balearicum F.Herm. (*Cerastium dentatum* Möschl; *Cerastium semidecandrum* auct. non L.)

• В Криму (Південний берег Криму). Від близького *C. heterotrichum* Klokov відрізняється дуже дрібними, редукованими (до 1 мм завдовжки), на верхівці зазубленими пелюстками (у *C. heterotrichum* пелюстки до 2,5 мм завдовжки, на верхівці з вирізкою до 1/5 довжини пелюстки), опушеними в нижній частині переважно простими (а не виключно простими) волосками та меншими розмірами всіх частин рослини.

Cerastium Biebersteinii DC. (*Cerastium repens* M.Bieb.; *Cerastium tomentosum* Georgi, non L.)

• В Гірському Криму (кримський ендемік). Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як неоцінений. Нерідко трапляється в культурі також близький середземноморський вид *Cerastium tomentosum* L., рослини якого відрізняються від кримських меншими розмірами всіх частин та насінинами з рихлою шкіркою, яка легко відділяється.

Cerastium crassiusculum Klokov (*Cerastium glutinosum* auct. non Fr., p.p.; *Cerastium pumilum* auct. non Curt., p.p.; *Cerastium stevenii* auct. non Schischk., p.p.)

• В Криму (кримський ендемік). Від усіх інших видів ряду *Pumila* (окрім *C. syvaschicum* Kleorow) відрізняється трав'яними приквітками; від *C. syvaschicum* – більшими розмірами усіх частин рослини та гострішими горбочками на поверхні насінини.

Cerastium eriophorum Kit. ex Schult. (*Cerastium alpinum* auct. non L.; *Cerastium alpinum* L. subsp. *lanatum* auct. non (Lam.) Asch. & Graebn.; *Cerastium lanatum* auct. non Lam.; *Cerastium tatrense* Zapal.)

• В альпійському поясі Карпат. У «Флорі УРСР» (Klokov 1952) вид наводиться під двома назвами: *C. alpinum* L. і *C. lanatum* Lam. Перший – *C. alpinum*, вказується помилково, а останній – *C. lanatum*, на Україну не заходить, а є північнішим, бореальним (циркумбореальним) видом.

Cerastium fontanum Baumg. (*Cerastium macrocarpum* Schur, non Seven ex Ledeb.)

• В субальпійському та альпійському поясах Карпат (Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області). З групи аркто-альпійських видів з амфіатлантично-європейським ареалом. Виявляє середньокарпатську диз'юнкцію з острівками у Західних та Східних Бескидах. Морфологічно мінливий таксон. Нерідко гібридує з *Cerastium pumilum* Curtis.

Cerastium glomeratum Thuill. [*Cerastium glomeratum* Thuill. subsp. *glomeratum*] (*Alsine glomerata* (Thuill.) E.H.L.Krause; *Cerastium sylvaticum* Steven ex Ledeb., non Waldst. & Kit.)

• В Закарпатті (Мармароські Альпи, Ужгород) і в Криму, досить рідко. В літературі вказується також для інших районів України (Полісся, Лісостеп), але документального підтвердження гербарними матеріалами немає. Морфологічно мінливий вид, в межах якого описано декілька різновидів і форм, таксономічне значення яких ще не зовсім з'ясоване. В цілому, за опушенням можна виділити два різновиди – із залозистими волосками (var. *glomerata*) і без залозистих волосків (var. *eglandulosa* Merth. & W.D.J.Koch). За співвідношенням розмірів пелюсток і чашолистків у рослин виділяються такі форми (або різновиди), як: f. *glomerata* (пелюстки однакової довжини з чашолистками, або коротші); f. *spurium* (Posp.) Möschl (var. *spurium* (Posp.) Graeb. & Asch.) – пелюстки довші за чашолистки; f. *apetalum* (Dumort.) W.D.J.Koch (var. *apetalum* (Dumort.) Kittel – квітки без пелюсток.

Cerastium heterotrichum Klokov (*Cerastium semidecandrum* auct. non L.)

• На приморських пісках крайнього півдня Степу (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Донецька області), а також в Криму. Видовий статус сумнівний.

Cerastium holosteoides Fr. (*Cerastium caespitosum* Gilib., nom. inval.; *Cerastium fontanum* Baumg. subsp. *triviale* (Spenn.) Jalas; *Cerastium fontanum* Baumg. subsp. *vulgare* (C.Hartm.) Greuter & Burdet; *Cerastium glandulosum* Boenn.; *Cerastium holosteoides*

Fr. subsp. *glandulosum* (Boenn.) Sokolova; *Cerastium macrocarpum* Steven ex Ledeb.; *Cerastium vulgatum* auct. non L.)

- Повсюдно, в Степу рідше. Дуже мінливий вид. Особливо варіює характер опушення, що на думку І.В. Соколової (Sokolova 2004) є підставою для виділення в межах виду двох підвидів — subsp. *vulgare* (C.Hartm.) I.V.Sokolova (опушення лише із простих волосків) і subsp. *glandulosum* (Boenn.) I.V.Sokolova (опушення із простих і залозистих волосків).

Cerastium kioviense Klokov (*Cerastium atriusculum* Klokov; *Cerastium glutinosum* Fr.; *Cerastium ovale* Besser; *Cerastium pumilum* auct. non Curtis; *Cerastium pumilum* Curtis var. *glutinosum* auct. non (Wahlenb.) E.Rico)

- В Лісостепу і Степу, нерідко. *Cerastium kioviense* дуже близький до *C. ucrainicum* Klokov, від якого відрізняється лише більшою кількістю міжвузлів стебла, з яких верхнє не довше від попереднього (у *C. ucrainicum* верхнє міжвузля помітно довше від останньої нижньої частини стебла), більшою кількістю пар листків (4–8, а не 3–4), нижні з яких утворюють розетку. Синонімом *C. kioviense*, мабуть, слід вважати *C. atriusculum* Klokov, описаний з Луганської області, в реальності існування якого сумнівався сам автор виду (Klokov 1952). Документальні збори, зокрема й типові, в гербарних колекціях CWU, KW і LE відсутні і їхнє місцезнаходження невідоме.

Cerastium lucorum (Schur) Möschl [*Cerastium fontanum* Baumg. subsp. *lucorum* (Schur) Soó] (*Cerastium glanduliferum* Schur var. *lucorum* Schur; *Cerastium macrocarpum* auct. non Steven ex Ledeb.; *Cerastium macrocarpum* Steven ex Ledeb. subsp. *lucorum* (Schur) Gartner)

- В західних регіонах (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська області). Середньоевропейський низинний вид, який раніше для флори України не наводився. Вікарний вид щодо екоотпів субальпійського і альпійського *C. fontanum* Baumg., де зростає в низькогірних та низинних районах і відрізняється від останнього наявністю залозистих волосків у верхній частині стебла, вужчими пластинками пелюсток з ширшою виїмкою на верхівці та більшим числом квіток у суцвітті.

Cerastium nemorale M.Bieb. (*Cerastium nitens* Steven ex Ser.)

- У Лісостепу і Степу, зрідка, а також в Криму (Південний берег Криму).

Cerastium odessanum Klokov (*Cerastium glutinosum* auct. non Fr., p.p.; *Cerastium pumilum* auct. non Curtis, p.p.)

- У південних районах Правобережного Злакового Степу (Одеська область). Західнопричорноморський ендемік.

Cerastium perfoliatum L. (*Dichodon perfoliatum* (L.) Á.Löve & D.Löve)

- На крайньому півдні Степу, а також в Криму.

Cerastium pseudobulgaricum Klokov (*Cerastium bulgaricum* auct. non Uechtr., p.p.; *Cerastium gracile* auct. non Dufour, p.p.; *Cerastium schmalhauseni* auct. non Pacz., p.p.)

- В Степу, Донецькому Злаковому Лісостепу та в Криму. Причорноморський ендемік. Від дуже близького північнобалканського *C. bulgaricum* Uechtr. відрізняється характером скульптури поверхні насінини; від нижченаведеного *C. schmalhauseni* Pacz. – поверхнею насінини з пласкуватими горбочками (у *C. schmalhauseni* горбочки закруглені), прямостоячими після цвітіння квітко-ніжками. Цей вид разом з *C. schmalhauseni* та іншими видами, поширеними в Середземномор'ї, складають типічну середземноморську групу видів спорідненості *C. gracile* Dufour, найбільш північні ланки якої заходять також в південні райони України.

Cerastium pumilum Curtis

- На крайньому заході України (Львівська область) та в Закарпатті.

Cerastium schmalhauseni Pacz. (*Cerastium bulgaricum* auct. non Uechtr., p.p.; *Cerastium gracile* auct. non Dufour, p.p.)

- На пісках в південній частині Степу (Миколаївська, Херсонська області). Причорноморський ендемік. В літературі помилково наводиться для Криму (замість *C. pseudobulgaricum* Klokov).

Cerastium semidecandrum L. (*Cerastium rotundatum* Schur)

- Майже по всій території України, окрім Криму, але рідко.

Cerastium sylvaticum Waldst. & Kit.

- У західних районах. Середньоевропейський вид. Окрім типового різновиду на території України трапляється також var. *breviflorum* Zapał., для рослин якого характерні дрібніші частки квітки.

Cerastium syvaschicum Kleopow [*Cerastium pumilum* Curtis var. *glutinatum* (Wahlenb.) Beck] (*Cerastium glutinosum* auct. non Fr., p.p.; *Cerastium pumilum* auct. non Curtis, p.p.; *Cerastium pumilum* Curtis var. *glutinatum* auct. non (Wahlenb.) E.Rico)

• В Присивашші (Херсонська, Запорізька області та в прилеглій до Присивашші частині Криму). На території Чорноморського заповідника вид поширений разом із близьким до нього *C. ucrainicum* (Клеопов) Клоков, від якого відрізняється опушеними простими і залозистими волосками в нижній частині стебла (а не виключно простими волосками), цілком трав'яними приквітковими листочками, прямими при плодах квітконіжками та тупими горбочками на поверхні насінини. Літньозелений ефемер, з групи видів спорідненості *C. pumilum* Curt.

Cerastium tauricum Spreng. [*Cerastium brachypetalum* Desp. ex Pers. subsp. *tauricum* (Spreng.) Murb.] (*Cerastium brachypetalum* auct. non Desp. ex Pers., p. p.; *Cerastium brachypetalum* Desp. ex Pers. var. *tauricum* (Spreng.) A.Kerner; *Cerastium stevenii* Schischk., p.p.; *Cerastium villosum* Steven 1856, non Baumg. 1816)

• В Криму. В літературі вид раніше наводився також для Поділля та Закарпаття (Ужгородський район, с. Кам'яниця; м. Мукачеве). Від близького *C. brachypetalum* Desp. ex Pers. відрізняється наявністю залозистих волосків. Синонімом *C. tauricum* є *C. villosum* Steven, який був помилково описаний Х. Стевеном (Steven 1856) з Гірського Криму (околиці с. Щебетівка (кол. Отузи)) і перейменованій Б.К. Шишкіним (Schischkin 1936) на *C. stevenii* Schischk., оскільки назва «*C. villosum*» Steven виявилася омонімом. Після Стевена ніхто цей вид в Криму більше не збирав, але в усіх пізніших зведеннях по флорі Криму він наводиться. І.В. Соколова (Sokolova 2001, 2004), на основі вивчення типових «стевенівських» зразків, які зберігаються в гербаріях Гельсінкі (H) і Санкт-Петербурга (LE), встановила, що типовий екземпляр із Гельсінкі, вибраний нею за лектотип *C. villosum*, належить до *C. tauricum* (останній вона розглядає як типовий підвид *C. brachypetalum* Desp. ex Pers.), а автентичний зразок з LE – до *C. pumilum* Curtis s. l. (у нашому трактуванні *C. crassiusculum* Клоков). *Cerastium tauricum* відрізняється від *C. brachypetalum* s. str. наявністю на рослинах серед довгих простих також коротких залозистих волосків. Як окремий підвид (*C. brachypetalum* subsp. *tauricum*), його визнають й західноєвропейські систематики, ареал якого охоплює все Середземномор'я (від Іспанії і Мароко до Закавказзя і Туреччини).

***Cerastium tomentosum** L.

• Культивується як декоративна рослина.

Cerastium ucrainicum (Клеопов) Клоков (*Cerastium glutinosum* auct. non Fr., p.p.; *Cerastium pallens* F.W.Schultz var. *ucrainicum* Kleopow; *Cerastium pumilum* auct. non Curtis, p.p.; *Cerastium ucrainicum* Pacz., in Sched.)

• На крайньому півдні Степу (Миколаївська, Херсонська області) а також в Криму. *Cerastium ucrainicum* вперше був виділений Й.К. Пачоським, але без опублікованого діагнозу. Після Пачоського його у ранзі різновиду (var. *ucrainica*), з латинським діагнозом, навів Ю.Д. Клеопов (Kleopow 1936), а М.В. Клоков (Klokov 1947) описав у ранзі виду, автором якого навів лише Пачоського, і як базіонім, процитував різновид, описаний Ю.Д. Клеоповим. Оскільки опис виду було зроблено пізніше, ніж опис різновиду, а також враховуючи те, що Клоков посилається на базіонім Клеопова, то авторами виду слід вважати: «(Клеопов) Клоков», а не: «(Pacz.) Клоков», як ми наводили раніше (Fedoronchuk & Didukh 2002). *Cerastium ucrainicum* на сьогодні достовірно відомий лише з асканійських степів і Чорноморського заповідника. Від *C. pumilum* s. str. відрізняється жовтуватозеленим забарвленням рослини, менш помітними півочками на всіх приквіткових листочках, прямими квітконіжками і меншими насінинами.

CHERLERIA L. [*Minuartia* Loefl.]

Близько 20 видів, поширених в Арктиці, Євразії, Центральній Азії, в західній частині Північної Америки та в горах Кавказу. У флорі Східної Європи – 3 види, з яких один – в Україні.

Види *Cherleria* L. (як і види *Pseudocherleria* Dillenb. & Kadereit), раніше включалися до складу роду *Minuartia* Loefl. (як секція *Spectabiles* (Fenzl) Hayek), яку М.С. Ділленбергер і Й.К. Кадерайт (Dillenberger & Kadereit 2014), базуючись на результатах молекулярних досліджень, розділили на два сегрегатних роди – *Cherleria* і *Pseudocherleria* (дивись також примітку до роду *Minuartia* Loefl.).

Cherleria eglandulosa (Fenzl) Fedor. [*Minuartia eglandulosa* (Fenzl) Klokov] (*Alsine pinifolia* Fenzl var. *egalndulosa* Fenzl; *Arenaria pinifolia* auct. non M. Bieb.; *Minuartia caucasica* auct. non (Adams ex Rupr.) Mattf., nom. illeg.; *Minuartia caucasica* auct. non (Adams ex Rupr.) Mattf. ex Asch. & Graebn.)

- У Гірському Криму (кримський ендемік). *Minuartia eglandulosa* (Fenzl) Klokov, як базионім *Cherleria eglandulosa*, виділена М.В. Клоковим (Klokov 1974) на основі різновиду *Alsine pinifolia* Fenzl var. *eglandulosa* Fenzl. Фенцль описав різновид за екземпляром, зібраним Паррейсом (Parreys) з Чатирдагу (Крим). Але після Паррейса ніхто цієї рослини в Криму вже більше не знаходив. Відсутні подібні екземпляри і в гербарних колекціях. Однак, у KW в гербарії В.М. Черняєва М.В. Клоковим були виявлені старі екземпляри, котрі він відніс до згаданого різновиду. М.В. Клоков припускав, що екземпляри, які збереглися в Києві, можливо, є дублетами паррейсових і також походять з Чатирдагу. Він вважав малоімовірним зникнення доволі рідкісного виду з флори Криму, що потребує спеціального пошуку. Від близького кавказького виду *Minuartia circassica* (Albov) Woronow (= *M. caucasica* (Adams ex Rupr.) Mattf., nom. illeg.) відрізняється відсутністю залозистого опушення на всіх частинах рослин, коротшими (у 2–3 рази) листками на неплідних гонах, дрібнішими квітками. Вид габітуально дуже подібний до середземноморського (південь Франції, Північна Італія) *Minuartia laricifolia* (L.) Schintz & Thell., але відрізняється три-, а не одножилковими листками, меншими квітками та коробочками.

COCCYGANTHE (Rchb.) Rchb. [*Silene* L.]

Два види, один з яких є балканським ендеміком (*Coccyganthe subintegra* (Hayek) Tzvelev), а інший (*C. flos-cuculi* (L.) Fourg.) – широко поширений в Північній Євразії. В Україні – один вид. У зарубіжній та вітчизняній літературі види роду *Coccyganthe* раніше розглядалися у складі родів *Coronaria* Guett., *Lychnis* Tourn. ex L. або *Silene* L., для рослин яких характерні п'ять довгих стилодіїв, рожевий колір віночка та одногнізді коробочки, що розкриваються при верхівці п'ятьма цілокрайними стулками (зубцями). Але вони відрізняються характером розсічення пластинки пелюсток (у *Coccyganthe* пластинки пелюсток глибоко чотирироздільні на майже лінійні частки, тоді як у *Coronaria* пластинки пелюсток цілокрайні, а у *Lychnis* – дволопатеві) та особливостями розкриття коробочок (у *Coccyganthe* коробочки спочатку розкриваються стулками, які потім розтріскуються на зубці, тоді як у *Coronaria* і *Lychnis* коробочки розкриваються при верхівці цілокрайними стулками). На доцільність повторного виділення роду *Coccyganthe* звернув увагу С.С. Іконников (Ikonnikov 1987).

Coccyganthe flos-cuculi (L.) Rchb. [*Silene flos-cuculi* (L.) Greuter & Burdet] (*Coronaria flos-cuculi* (L.) A. Braun; *Lychnis flos-cuculi* L.)

- У більшій частині України, окрім півдня і Криму.

CORONARIA Guett. [*Silene* L.]

Два види, один з яких є автохтонним для Південної Європи (*C. coriacea* (Moench) Schischk. & Gorschk.), але широко культивується в багатьох помірно теплих регіонах, а інший – *C. flos-jovis* (L.) A. Braun, відомий лише з Альп і центральної частини Італії; в Україні – один вид (*C. coriacea*). В. Гройтер (Greuter 1995) уключає обидва види *Coronaria* до складу роду *Silene* L., а Г. Мойзель і К. Вернер (Meusel & Werner 1979a), А. Курто (Kurtto 2001a) та ін. – до роду *Lychnis* Tourn. ex L. Рід *Coronaria* дещо нагадує види роду *Agrostemma* L. (рослини останніх мають трохи більші квітки, зібрані в рихлі завійки і є однорічниками). За деякими ознаками (квітки поодинокі або зібрані в небагатоквіткове бічне суцвіття, черепитчасто складені у бруньці пелюстки, щетиноподібні волоски на рубчику насінини) види *Coronaria* є подібними також до ендемічного роду *Petrocoptis* A. Braun ex Endl. з Південноберійських гір. Нещодавно проведеними молекулярними дослідженнями, що базуються на аналізі нуклеотидних послідовностей рибосомальної ДНК (rDNA) рід *Petrocoptis* виявився монофілетичним таксоном, який у ранзі підроду уключено до *Silene* L. (Mayol & Rossello 1999), однак за результатами аналогічних досліджень (Oxelman & Lidén 1995, Oxelman et al. 1997, Popp & Oxelman 2004) *Petrocoptis* займає виразно відокремлене місце від кладу *Silene/Lychnis*. Протиріччівість результатів цих досліджень мабуть зумовлена можливим давнім гібридогенним походженням роду *Petrocoptis*.

*!*Coronaria coriacea* (Moench) Schischk. & Gorschk. [*Silene coronaria* (L.) Clairv.] (*Agrostemma coronaria* L.; *Lychnis coriacea* Moench; *Lychnis coronaria* (L.) Desr.)

- Нерідко культивується і дичавіє на Закарпатті, Розточчі-Опіллі, в Західному та Правобережному (півн.: Житомирська область (Orlov et al. 2022) Лісостепу, Криму (гори, Південний берег Криму) та інших територіях України.

CORRIGIOLA L.

Близько 12 видів в Європі, Південно-Західній і Східній Азії, Африці та Америці.

?*Corrigiola litoralis* L.

- Наводиться для Прикарпаття (Tsvelev 2004b) та Криму (POWO, 2022), можливо помилково.

CUCUBALUS L. [*Silene* L.]

Оліготипний рід, налічує 2 види: євразійський, з океанічним диз'юнктивним ареалом *Cucubalus baccifer* L. та близький до нього *Cucubalus japonicus* (Miq.) Worosch., відомий лише із Східної Азії; в Україні – один вид (*C. baccifer*). К. Лінней ([Linneus 1753](#)) об'єднав під назвою «*Cucubalus*» декілька видів триби *Sileneae* зі здутою чашечкою, зокрема й *Cucubalus behen* L. [≡ *Oberna behen* (L.) Ikonn., = *Silene vulgaris* (Moench) Garcke, = *S. latifolia* (Mill.) Rendle & Britten]. За формою суцвіття (цимозні, дуже розгалужені) рід *Cucubalus* близький до деяких видів з групи «*Botriosilene*» роду *Silene*, відомих з Північної Америки. Характерна ознака роду – ягодоподібний плід, що є винятком для *Caryophyllaceae*, але за природою відповідає структурі справжньої коробочки видів триби *Silenoideae* (наявність спільної порожнини, утвореної в результаті руйнування перегородок між плодолистками та формування багатьох насінин). Різниця лише в диференціації стінок перикарпу (наявність затверділого внутрішнього шару і розрихленого, дещо соковитого середнього шару, який зовні вкритий гладким чорним епідермісом). Від видів *Silene* s. str. *Cucubalus baccifer* відрізняється також виткими надземними пагонами. Тому немає достатніх підстав відносити *Cucubalus* до роду *Silene*, як це робить W. Greuter ([Greuter 1995](#)).

***Cucubalus baccifer* L.**

- По всій території України, але на півдні рідше.

DIANTHUS L.

Близько 350 видів поширених переважно в помірній смузі Євразії, рідше в Африці. Один вид (*D. repens* Wild.) зростає в північно-західній частині Америки (Аляска). Найбільше видів представлено в Середземномор'ї, багато з них введено в культуру. В Україні – 49 видів (разом з підвидами), з них три – культивуються, з яких один – дичавіє (ще 6 видів зростання в Україні в останній час не підтверджено). Рід *Dianthus* є другим за чисельністю видів (після *Silene* L.) в родині *Caryophyllaceae*. Найбільша кількість видів і різноманіття життєвих форм притаманна гірським флорам в Середземномор'ї, а також в Передній та Малій Азії де, ймовірно, знаходиться центр розвитку роду, але багато сучасних видів мають євразійські, чи навіть східноазійські корені. На відміну від багатьох родів триби *Sileneae*, рід *Dianthus* (триба *Caryophylleae*) є чітко морфологічно окресленим таксоном. Молекулярно-філогенетичні дані ([Fior et al. 2006](#), [Harbaugh et al. 2010](#), [Greenberg & Donoghue 2011](#), [Madhani et al. 2018](#)) підтверджують монофілію роду, і в *Dianthus* можливе включення лише одного роду – *Velezia* L., хоч за результатами інших досліджень ([Pirani et al. 2014](#)) рід *Velezia* виявився сестринським до *Dianthus*. Через *Petrorrhagia* (Ser. ex DC.) Link і, особливо, *Kohlruschia* Kunth, рід *Dianthus* проявляє тісні зв'язки з *Gypsophila* L. За будовою квітки *Dianthus* є одним з високоспеціалізованих родів підродини *Caryophylloideae*. Однак, на сьогодні ще важко накреслити філогенію роду (як і всієї родини *Caryophyllaceae*). Найповніша класична монографічна обробка роду представлена в монографії Ф. Пакса і Г. Гофмана ([Pax & Hoffmann 1934](#)). Види роду *Dianthus* легко схрещуються між собою, що затруднює їх ідентифікацію ([Vitova et al. 2015](#)).

***Dianthus andrzejowskianus* (Zapał.) Kulcz. [*Dianthus capitatus* J.St.-Hil. subsp. *andrzejowskianus* Zapał.]**

- У степових і південно-лісостепових районах, рідше в північній частині Лісостепу (доходить до південного краю Полісся), а також в Криму (на Тарханкутському і Керченському півостровах).

***Dianthus armeria* L. (*Dianthus villosus* Gilib.)**

- В лісових і північних лісостепових районах, рідше у південних лісостепових і відсутній у Степу. В Криму лише у гірських районах. Морфологічно мінливий вид. Особливо варіюють форма верхівок листків і їх опушення. У межах виду описано декілька форм, найбільш стабільними з яких є f. *glaber* P.Scholtz. Кримські екземпляри з більш опушеними стеблами належать до f. *subhirsutus* Schur.

*!*Dianthus barbatus* L.

- Повсюдно культивується і дичавіє. Садові форми характеризуються різноманітним забарвленням квіток, а також пагонів і листків; деякі з них отримані шляхом гібридизації з *Dianthus chinensis* L.

***Dianthus bessarabicus* Klokov (*Dianthus bessarabicus* (Kleopow) Klokov, comb. illeg. (the name *D. polymorphus* subsp. *bessarabicus* Kleopow belongs to the same species, but was based on a different type); *Dianthus polymorphus* auct. non M.Bieb.; *Dianthus polymorphus* M.Bieb. subsp. *bessarabicus* Kleopow)**

- В районі дельти Дунаю (Одеська область: околиці міст Вилково і Кілія та остепнені ділянки Жебріяньської гряди). Нижньодунайський ендемік. Уключений до Червоної книги України ([Didukh](#)

2009), як «зникаючий». Уперше описаний в ранзі підвиду (*Dianthus polymorphus* M.Bieb. subsp. *bessarabicus* Kleopow) Ю.Д. Клеоповим (Kleopow 1932) і повторно описаний як вид М.В. Клоковим (Klokov 1948). Оскільки обидва таксони базуються на різних типах, то комбінація «*D. bessarabicus* (Kleopow) Klokov», зроблена пізніше М.В. Клоковим (Klokov 1974) й прийнята деякими авторами, зокрема, М.Г. Кузьміною (Kuzmina 2004) та М.С. Князевим (Knjasev 2012), є незаконною. Не виключено, що ареал виду охоплює також суміжні райони Румунії, але малоймовірно, що він зростає в Греції, як на це вказує Г. Тутін (Tutin 1964). Від близького *D. polymorphus* відрізняється довшими чашечками (18–22 мм завдовжки) та довшими й ширшими пластинками пелюсток (12–15 мм завдовжки, 9–14 мм завширшки).

Dianthus bicolor Adams (*Dianthus caucasicus* M. Bieb.; *Dianthus maeoticus* Klokov, p.p.; *Dianthus pallidiflorus* auct. non Ser.)

• В Причорномор'ї та Приазов'ї. В гербарних матеріалах *D. bicolor* нерідко приймався за *D. pallidiflorus* Ser. (як синонім *D. pallens* M.Bieb.), від якого відрізняється рівномірно звуженими на верхівці приквітковими лусками, без чітко відтягнутого гострого закінчення.

Dianthus borbasii Vandas (*Dianthus carthusianorum* L. f. *borysthenica* Pacz.; *Dianthus polymorphus* auct. non M.Bieb.; *Dianthus polymorphus* M.Bieb. var. *diutinus* auct. non Kit.)

• На Поліссі, в Лісостепу (північна частина, головним чином в правобережних районах), а також наводиться для Криму (Керченський півострів), зрідка. Південносарматський вид, близький до *D. membranaceus* Borbás, від якого відрізняється шорстким або короткоопушеним внизу стеблом, вужчими, вузьколінійними до щетинкоподібних листками, довшими (відносно ширини листка) піхвами. Х. Запалович (Zapalowicz 1911) і Ю.Д. Клеопов (Kleopow 1932) в межах виду окрім типової форми виділяють ще три морфологічно слабо відмежовані різновиди з дрібнішими квітками і малоквітковими головками: var. *polesicus* Zapal., var. *chersonensis* Zapal. та var. *pratensis* Kleopow. У південно-східній частині України, а також на схід від Волги та у Східному Передкавказзі *D. borbasii* заміщується близьким *D. polymorphus* M.Bieb. Останній відрізняється від типової форми *D. borbasii* бліднішими віночками квіток, малоквітковими головками суцвіть та коротшими чашечками з тупими зубцями.

Dianthus borussicus Vierh. (*Dianthus arenarius* auct. non L., p.p.; *Dianthus arenarius* L. subsp. *borussicus* (Vierh.) Kleopow)

• На Лівобрежному Поліссі (Чернігівська область, околиці Новгород Сіверського). Від близького *Dianthus pseudoserotinus* Błocki відрізняється зеленим відтінком рослин, дещо коротшою чашечкою (17–22 мм завдовжки) та більшою кількістю квіток на стеблі – 3–5(22). Від *D. pseudosquarrosus* (Novák) Klokov та *D. squarrosus* M.Bieb. – прямими листками й коротшими чашечками.

Dianthus campestris M.Bieb. [*Dianthus campestris* M.Bieb. subsp. *campestris*] (*Dianthus campestris* M.Bieb. subsp. *arenarius* Sirj. & Lavrenko; *Dianthus campestris* M.Bieb. subsp. *steppaceus* Širj. & Lavrenko; *Dianthus pseudoversicolor* Klokov)

• На Поліссі, в Лісостепу та Степу. Понтичноприкаспійський ендемік. За *Dianthus campestris* прийнята лише форма «β», виділена Маршаллом Біберштейном при описі виду. На гербарному листі, що зберігається в колекції Біберштейна (LE), знаходиться вісім рослин, зібраних з різних місць, що належать до різних таксонів і позначені автором як окремі форми (α, β, γ): два зразки відповідають діагнозу форми «α», яку М.В. Клоков виділив в окремий вид *Dianthus carbonatus* Klokov, п'ять зразків – діагнозу форми «β» та один – формі «γ», яка була виділена в окремий вид *Dianthus guttatus* M.Bieb. За лектотип *D. campestris* обрано зразок, зібраний Біберштейном з околиць Харкова (Мерефа), що відповідає діагнозу форми «β». Від близького вікарного (заволзько-сибірського) *Dianthus versicolor* Fisch. ex Link (зараз вважається синонімом *Dianthus chinensis* L.) відрізняється голими у верхній частині гілками, вужчими листками й чашечками та яскравішим кольором пелюсток. Морфологічно мінливий вид. Особливо варіюють висота стебел, довжина вістря на приквіткових лусках та розміри пластинки віночка.

Dianthus capitatus J.St.-Hil. [*Dianthus capitatus* J.St.-Hil. subsp. *capitatus*] (*Dianthus capitatus* Balb. ex DC.)

• В Криму (Гірський Крим, Південний берег Криму і Керченський півострів).

Dianthus capitellatus Klokov [*Dianthus borbasii* Vandas subsp. *capitellatus* (Klokov) Tutin] (*Dianthus pseudomembranaceus* Schischk., in Schedis)

• В Приазов'ї, вздовж узбережжя Азовського моря (Запорізька область), дуже рідко. *Dianthus capitellatus* близький до високогірного кавказького *D. ruprechtii* Schischk. і південносарматського

D. borbasii Vandas. Від останнього відрізняється довшими покривними листками суцвіття, приквітковими лусками й зубчиками чашечки. Габітуально нагадує низькогірний середньоєвропейський (трансільванський) *D. tenuifolius* Schur.

***Dianthus carbonatus* Klokov (*Dianthus campestris* M.Bieb. var. *scaber* Schmalh.)**

• У степових та південних лісостепових районах, між Дністром і Сіверським Дінцем, а також у Криму (Присивашся). При першоописі *D. carbonatus* в протолозі цитуються три автентичних зразки (синтипи), які зберігалися на той час у Харкові (CWU), але зараз втрачені. В гербарії KW є зразок, який можна було б вважати типовим, що ми й вказали в одній із наших публікацій (Krytska et al. 1999), але дата збору не відповідає першоопису: «Юзовка (Сталіно), околиці, степові місця, 1–5.V.1924, М. Клоков». При опрацюванні гербарного матеріалу в LE нами виявлений типовий зразок, на якому рукою М.В. Клокова написано «coturus», який М.Л. Кузьміна (Kuzmina 2002a) й обрала за лектотип, хоча дата збору також на відповідає протологу. Не виключено, що в протолозі могла бути допущена машинописна помилка. Інших зразків, які можна було б вважати за типові, в гербаріях KW, CWU та LE немає. На морфологічну відмінність зразків *D. carbonatus* від інших автентичних зразків *D. campestris* M.Bieb., що зберігаються в гербарії LE, звернув увагу ще сам автор виду *D. campestris* – М. Біберштейн [Bieberstein, 1808], який виділив їх в окрему форму «а» («fortasse species distincta») і навів для Криму. Від інших видів спорідненості *D. campestris* (*D. campestris* s. str., *D. laevigatus* (Gruner) Klokov, *D. pseudoversicolor* Klokov, *D. carbonatus* Klokov) відрізняється наявністю неплідних гонів з пучками листків, коротким опушенням всього стебла до самої верхівки та дуже вузькими, майже щетиноподібними листками.

***Dianthus carpaticus* Woł. (*Dianthus bucoviensis* (Zapał.) Klokov; *Dianthus bucovinensis* (Zapał.) Klokov; *Dianthus carthusianorum* auct. non L., p.p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *carpaticus* (Woł.) Zapał.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *bucovinensis* Zapał.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *bukovinensis* Zapał., ortho)**

• В субальпійському і альпійському поясах Карпат (східнокарпатський ендемік). *Dianthus carpaticus* представлений двома формами – типовою, з короткими приквітковими лусками, які не досягають основи зубців чашечки і формою з довгими приквітковими лусками, що досягають зубців чашечки. За *Dianthus bucoviensis* (Zapał.) Klokov, описаного Н. Zapalowicz (Zapalowicz 1911) з високогір'я Карпат приймалася аберативна форма *D. carpaticus*, у якій приквіткові луски значно довші ніж у типової форми і досягають основи зубців чашечки. За комплексом морфологічних ознак вид близький до *D. carthusianorum* L. і *D. tenuifolius* Schur. Від *Dianthus carthusianorum* відрізняється нижчим ростом, більшими й ширшими пластинками пелюсток; від *D. tenuifolius* – ширшими листками й пластинками пелюсток.

***Dianthus carthusianorum* L.**

a. *Dianthus carthusianorum* L. subsp. *carthusianorum* (*Dianthus carthusianorum* L. var. *commutatus* Zapał., p. p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *longisquamis* Kułcz., p. p.; *Dianthus commutatus* (Zapał.) Klokov, p.p.; *Dianthus montivagus* auct.(Кузьміна, 2004) non Domin)

• У нижній гірській смузі та в передгір'ї Карпат. Морфологічно мінливий вид, у межах якого описано багато різновидів і форм. В Україні представлений двома формами – типовою, з короткими приквітковими лусками, які не досягають основи зубців чашечки, і формою, відомою під назвою *Dianthus commutatus* (Zapał.) Klokov (= *D. carthusianorum* var. *commutatus* Zapał.), у якій приквіткові луски досягають основи і середини зубців чашечки. *Dianthus carthusianorum* відзначається тенденцією до геофілії (втягування нижніх багаторічних частин рослин у ґрунт).

b. *Dianthus carthusianorum* L. subsp. *polonicus* (Zapał.) Kovanda (*Dianthus carthusianorum* auct. non L., p.p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *commutatus* Zapał., p. p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *longisquamis* Kułcz., p. p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *parviflorus* Kleopow, non Čelak.; *Dianthus commutatus* (Zapał.) Klokov, p.p.; *Dianthus carthusianorum* L. var. *polonicus* (Zapał.) Kułcz.; *Dianthus polonicus* Zapał.)

• В Карпатах, західних лісових та правобережних лісостепових і поліських районах. З групи видів спорідненості *D. carthusianorum* L. Близький до *D. pontederiae* A.Kern., *D. giganteiformis* Borbás, *D. sanguineus* Vis. та *D. carthusianorum* s. str., за які його іноді й приймають деякі автори. Від *D. carthusianorum* s. str. відрізняється коротшою і вужчою чашечкою (12–15 мм завдовжки і 3–4 мм завширшки, проти 15–19(20) мм і 4(5) мм відповідно, у *D. carthusianorum* subsp. *carthusianorum*). В Україні займає більшу північно-західну частину ареалу. Представлений двома формами — з короткими і довгими приквітковими лусками. У «Флорі УРСР» (Klokov 1952) під назвою *D.*

commutatus (Zapał.) Klokov наведено два різних види – *D. polonicus* і *D. carthusianorum*, аберативна форма яких має довгі приквіткові луски. Деякі автори приймають *D. polonicus* за перехідну форму між *D. carthusianorum* s. str. і *D. borbasii* Vandas.

c. ***Dianthus carthusianorum* L. subsp. *tenuifolius* (Schur) Hegi (*Dianthus bukovinensis* (Zapał.) Klokov; *Dianthus tenuifolius* Schur)**

- На альпійських луках Карпат (Мармароши, Чивчини). Від морфологічно подібного *D. carthusianorum* s. str. відрізняється вузькими, лінійними стебловими листками та малоквітковими (2–4 квітки) суцвіттями.

****Dianthus caryophyllus* L.**

- Повсюдно культивується як декоративна рослина.

****Dianthus chinensis* L. (*Dianthus sinensis* L., ortho)**

- Культивується як декоративна рослина.

***Dianthus collinus* Waldst. & Kit. (*Dianthus glabriusculus* (Kit.) Borbás; *Dianthus membranaceus* auct. non Borbás, p.p.)**

- В західних лісових районах, Полісі, Розточі-Опіллі.

***Dianthus compactus* Kit. ex Schult. [*Dianthus barbatus* L. var. *compactus* (Kit.) Heuff.] (*Dianthus barbatus* L. subsp. *compactus* (Kit.) Heuff.; *Dianthus barbatus* L. subsp. *compactus* (Kit.) Nyman, comb. superfl.)**

- У Карпатах. Від близького культивованого *Dianthus barbatus* L. відрізняється коротшими покривними листками, що оточують суцвіття, а також пурпурно-фіолетовими приквітковими лусками й чашечками (у *D. barbatus* приквіткові луски й чашечки зелені).

?***Dianthus corymbosus* Sm. (*Dianthus armeria* L. subsp. *armeriastrum* (Wolfner) Velen.**

Dianthus armeriastrum Wolfner; *Dianthus corymbosus* Poir.)

- Наводиться для Чернігівської області (околиці Остра) на основі одного гербарного зразка, що зберігається в колекції LE («Черниговская губ., Остерский уезд, в листовном лесу и Крихаевской даче, 25.07.1904, У.Ф. Сележинский») (Kuzmina 2004). Новими гербарними зразками місцезростання виду не підтвержене. Від найбільш близького *D. armeria* відрізняється більше ніж удвічі ширшою пластинкою пелюсток (4–5 мм завширшки, проти 1,5–2 мм завширшки у *D. armeria*), пурпуровою чашечкою (у *D. armeria* чашечка зелена) та розширеними при основі приквітковими лусками з відтягнутим вістрям, що не перевищують за довжиною основи зубців чашечки (у *D. armeria* приквіткові луски ланцетоподібні, з вістрями, що дорівнюють чашечці або перевищують її).

***Dianthus deltoides* L.**

- Повсюдно, крім південних степових районів і Криму. Нерідко трапляється в культурі. Для *Dianthus deltoides* характерна наявність пролептичних пагонів, які розвиваються на річних надземних пагонах поточного року на основі сформованих бокових бруньок після нетривалого періоду спокою.

***Dianthus elongatus* C.A.Mey. (*Dianthus leptopetalus* auct. non Willd.; *Dianthus leptopetalus* Willd. subsp. *typicus* Kleopow)**

- В Лісостепу (південь), Степу, Донецькому Злаково-Лучному Степу та Криму (переважно Тарханкутський й Керченський півострови). Від близького *Dianthus lanceolatus* Steven ex Rchb. відрізняється голими (дуже рідко короткошорсткими) в нижній частині стеблами, дещо ширшими листками, 2–3(3,5) мм завдовжки, білуватими приквітковими лусками, які на верхівці раптово відтягнуті у зеленкувате вістря 1–4 мм завдовжки (у *D. lanceolatus* приквіткові луски у верхній половині зеленкуваті, тупі, при верхівці з країв перетинчасті), коротшою й ширшою чашечкою [(17)20–30(35) мм завдовжки, 4–6 мм завширшки] та ширшими пелюстками (4–6 мм завширшки).

***Dianthus eugeniae* Kleopow (*Dianthus collinus* auct. fl. ucr. alt. non Waldst. & Kit.; *Dianthus maeoticus* Klokov var. *arenosus* Klokov; *Dianthus pallidiflorus* Ser. var. *arenosus* (Klokov) Kleopow; *Dianthus sequieri* auct. fl. ucr. alt. non Vill. p.p.; *Dianthus tesquicola* Klokov)**

- Головним чином в лівобережних поліських та лісостепових районах, рідше у північних степових, а також в деяких пунктах на Правобережжі. Північнопонтичний ендемік. Синонімом *D. eugeniae* вважаємо *D. tesquicola* Klokov, хоч М.В. Клоков (Klokov 1952) й підкреслює, що останній відрізняється від *D. eugeniae* вужчими листочками чашечки та приквітковими лусками, що не досягають основи зубців чашечки і, менш виразно, характером розгалуження. Але порівняння гербарного матеріалу, зокрема й типового, показало широкий діапазон мінливості морфологічних ознак *D. eugeniae*, що свідчить про недоцільність виділення *D. tesquicola* як окремого виду.

Dianthus euponticus Zapal. (*Dianthus chinensis* L. subsp. *pseudobarbatus* Schmalh. 1895, *descript.*, cum auct. Besser.; *Dianthus collinus* auct. fl. ucr. alt., p. p., non Waldst. & Kit.; *Dianthus eu-ponticus* Zapal., ortho; *Dianthus pseudobarbatus* Besser, nom. nudum; *Dianthus pseudobarbatus* Besser ex Ledeb., nom. illeg. (mentioned in synonymy of *D. liburnicus* A.Kern.); *Dianthus pseudobarbatus* (Schmalh.) Klokov [cum auct. Besser (Besser ex Rchb. 1832, Fl. Germ. Excurs: 805, nom. nud.), non Besser ex Błocki]; *Dianthus pseudobarbatus* Besser ex Rchb.; *Dianthus rehmanii* Prodan, non Błocki; *Dianthus trifasciculatus* Kit. subsp. *euponticus* (Zapal.) Kleopow; *Dianthus trifasciculatus* Kit. subsp. *pseudobarbatus* (Schmalh.) Jalas)

- Переважно в південній частині Лісостепу та на півночі Степу, спорадично. *Dianthus euponticus* габітуально подібний до південноєвропейського *Dianthus liburnicus* Bartl. та балкано-південнокарпатського, описаного із східної Угорщини *Dianthus trifasciculatus* Kit. Від останнього відрізняється більш-менш притиснутими до стебла листками, менш густим суцвіттям, дрібнішими квітками, а також тупішими, тонковійчастими по краях приквітковими лусками. На території України спостерігається значна мінливість виду. Особливо варіюють густота опушення стебел і листків, кількість пучків у суцвітті, колір чашечки. За зеленими приквітковими листками *D. euponticus* нагадує *D. barbatus* L. Пріоритетною назвою таксону ми вважаємо *Dianthus euponticus* Zapal., а не *Dianthus trifasciculatus* Kit. subsp. *pseudobarbatus* (Schmalh.) Jalas, як нині прийнято в західноєвропейській літературі.

Dianthus fischeri Spreng. (*Dianthus chinensis* auct. non L.; *Dianthus comitissae-annae* Andrz., nom. nud.; *Dianthus pineticola* Kleopow; *Dianthus sequieri* auct. fl. ucr. et ross., p.p., non Vill.; *Dianthus sylvaticus* Zapal., non Hoppe.)

- На Поліссі, в Лісостепу (північна частина), в Прикарпатських лісах (дуже рідко). Північнопонтично-східносарматський ендемік.

Dianthus giganteiformis (Borbás) Heinr.Braun [*Dianthus giganteiformis* (Borbás) Heinr.Braun subsp. *giganteiformis*] (*Dianthus polonicus* Zapal., p.p.; *Dianthus rogoviczii* Kleopow)

- Полісся (наводиться для околиць м. Бердичева Житомирської області). Від близького *D. carthusianorum* L. subsp. *polonicus* (Zapal.) Kovanda (*D. polonicus* Zapal.) відрізняється шкірястими приквітковими лусками, з поступово звуженим вістрям, тоді як у останнього приквіткові луски плівчасті, з раптово звуженим вістрям.

†**Dianthus grationopolitanus** Vill. (*Dianthus caesius* Sm.)

- Середньоевропейський вид із спорідненості *Dianthus sequieri* Vill., для якого характерні малоквіткові (1–2 квітки) пагони, короткі приквіткові луски, які не доходять до середини чашечки, темно-червоні пелюстки, з глибоко зазубленою на верхівці пластинкою. Наводиться в усіх флористичних зведеннях з флори України для околиць м. Заліщики (с. Хрещатик Заставнівського району Чернівецької області). Але незважаючи на неодноразові спроби віднайти його в природі до цього часу ще не вдалося, а в гербарних матеріалах він відсутній. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «зниклий в природі».

Dianthus guttatus M.Bieb. (*Dianthus campestris* M.Bieb. var. *guttatus* (M.Bieb.) Schmalh., sine auct. comb.; *Dianthus guttatus* M.Bieb. subsp. *mariae* Kleopow; *Dianthus guttatus* M.Bieb. subsp. *falz-feinii* Pacz.; *Dianthus mariae* (Kleopow) Klokov, comb. illeg. (назва підвиду *D. guttatus* subsp. *mariae* Kleopow базується на іншому типі, ніж назва виду *D. mariae* Klokov).

- У південних степових районах, а також в присиваській частині Криму (південнопонтичний ендемік).

Синонімами *D. guttatus* M. Bieb. є *D. mariae* Klokov, вперше описаний Ю.Д. Клеоповим (Kleopow 1939) у ранзі підвиду (*D. guttatus* M. Bieb. subsp. *mariae* Kleopow) і повторно описаний М.В. Клоковим (Klokov 1948) як окремий вид. За синонім *D. guttatus* приймаємо також *D. guttatus* subsp. *falz-feinii* Pacz., описаний на основі асканійських рослин, оскільки характер мінливості ознак, зокрема довжина приквіткових лусок у цих таксонів, на що звертає увагу Й.К. Пачоський (Paczosky 1910), не виходить за межі мінливості таких *D. guttatus*. Комбінація «*D. mariae* (Kleopow) Klokov», зроблена пізніше М.В. Клоковим [Klokov, 1974], є незаконною, оскільки обидва таксони базуються на різних типах (дивись синоніміку).

Dianthus humilis Willd. ex Ledeb. (*Dianthus hirtus* M.Bieb.; *Dianthus sterilis* Steven ex Boiss.)

- В Криму (Південний берег Криму). Кримсько-таманський ендемік, який раніше помилково наводився для Південного Поділля (Південного Бугу), в чому сумнівався, як видно з протологу, сам К. Ледебур. Вказівка І.Ф. Шмальгаузена ([Schmalhausen 1897](#)) на зростання *D. humilis* в околицях Одеси також не підтвердилась, але в Гербарії Ботанічного інституту РАН (LE) зберігається старий екземпляр виду, зібраний ще Е.Е. Ліндеманом з околиць Миколаєва, як можливо, занесена рослина. За лектотип М.Г. Кузьміна ([Kuzmina 2002a](#)) обрала гербарний зразок, що зберігається в LE, зібраний Х. Стевенем в Криму: «*Dianthus hirsutus*. Taur. D. Steven. 1818 (LE)». Але, оскільки К. Ледебур ([Ledebour 1842](#)) при описі виду вказав конкретний зразок під номером «8548», що зберігається в гербарії Вільденова (B-Wild): «*D. humillis* (Willd. herb. N 8548)», то саме цей зразок й слід вважати голотипом.

Dianthus hypanicus Andrz.

- В Правобережному Степу (по річках Південний Буг, Інгул, Інгулець). Причорноморський ендемік. Забутий вид А. Андржейовського, *D. hypanicus* був відновлений Й.К. Пачоським ([Paczosky 1910](#)). Від інших видів спорідненості *D. campestris* M.Bieb. відрізняється численними, дуже розгалуженими стеблами, що утворюють густі дернини або подушки, в 4–6 разів коротшими за чашечки приквітковими лусками та глибокозубчастими по зовнішньому краю пластинками пелюсток. У межах виду нерідко трапляються перехідні форми до *D. campestris* s. str. Вид уключено до Червоної книги України ([Didukh 2009](#)), як «вразливий» та списку JUSN (VU).

Dianthus laevigatus (Grun.) Knjasev (*Dianthus campestris* auct. fl. ucr. non M. Bieb., p.p.; *Dianthus campestris* M.Bieb. subsp. *laevigatus* (Grun.) Klokov, comb. illeg.; *Dianthus campestris* M.Bieb. var. *laevigatus* Grun.; *Dianthus laevigatus* (Grun.) Klokov, comb. illeg.; *Dianthus campestris* M.Bieb. var. *sublaevigatus* Klokov, nom. nud.)

- По річках Дніпру і Сіверському Дінцю. Північнопричорноморський ендемік, який заміщує близький вид *D. campestris* M.Bieb. в районі Середнього Дніпра, Сіверського Дінця, доходячи до північних районів Лісостепу і є південно-східним вікаріантом останнього. Від близького *D. campestris* s. str. відрізняється цілком голими, дещо вищими стеблами (40–60 см заввишки) з більш прилеглими гілками, коротшими пластинками пелюсток (6–7 мм завдовжки) та ланцетними або яйцеподібно-ланцетними, з ледь загостреними на верхівці, щільно притиснутими до чашечки приквітковими лусками (у *D. campestris* s. str. приквіткові луски яйцеподібні, на верхівці раптово звужені в добре розвинуте вістря, нещільно прилягають до чашечки).

Dianthus lanceolatus Steven ex Rchb. (*Dianthus leptopetalus* auct. non Willd.; *Dianthus leptopetalus* Willd. subsp. *podolicus* Kleopow; *Dianthus pallens* Sanda, non Sibth. & Smith.; *Dianthus podolicus* Kleopow, in schedis)

- У південно-західній частині України (Одеська, Миколаївська області) та в Криму (Тарханкутський півострів), дуже рідко. *Dianthus lanceolatus* у традиційному розумінні українських флористів є гетерогенним зібранням, причиною чого стало те, що Х. Стевен в один вид об'єднав південно-подільські типові рослини, на яких базується опис виду, для яких характерні зеленкуваті, короткозагострені приквіткові луски з білою облямівкою по краях, і більш східні екземпляри, що належать до іншого, причорноморсько-прикаспійського ендеміка *D. elongatus* С.А.Меу., у якого приквіткові луски білуваті, з гострокінцевим закінченням. Крім того, у *D. lanceolatus* s. str. вужча й довша чашечка, вужча пластинка пелюсток і вузьколінійні листки. За цими ознаками *D. lanceolatus* s. str. більше наближається до *D. leptopetalus* Willd., який поширений в басейні Нижньої Волги, в Передкавказзі, на півдні Західного Сибіру та в північній частині Середньої Азії, у якого така ж форма приквіткових лусок, але відрізняється формою чашечки (коротша та вужча) та завжди опушеними в нижній частині стеблами. Габітуальна подібність південноподільських рослин до *D. leptopetalus* стали причиною повторного опису Ю.Д. Клеоповим ([Kleopow 1932](#)) подільських рослин як *D. leptopetalus* subsp. *podolicus* Kleopow і волзько-кавказьких – як *D. leptopetalus* subsp. *wolgicus* Kleopow. Неправильно розуміли *D. lanceolatus* також М.В. Клоков ([Klokov 1952](#)), який вважав, що *D. leptopetalus* subsp. *typicus* (в розумінні Клеопова) слід описати як новий вид, та М. Кузьміна ([Kuzmina 2004](#)), куди, як синонім, вона включила *D. elongatus* С.А.Меу. *Dianthus lanceolatus* є західнішою расою щодо *D. elongatus*. На Україні трапляється рідко. Вказівки на зростання *D. leptopetalus* в Криму ([Kuzmina 2004](#), [Knjasev 2012](#)) є сумнівними.

Dianthus marschallii Schischk. (*Dianthus bicolor* M.Bieb., p.p., non Adams; *Dianthus bicolor* M.Bieb. var. *minor* M.Bieb.; *Dianthus cinnamomeus* var. *glaber* F.N.Williams; *Dianthus leptopetalus* Willd. subsp. *bicolor* (M.Bieb.) Schmalh.; *Dianthus pallens* auct., non Sibth. & Sm.)

- У Криму (Гірський Крим, Південний берег Криму). Кримський ендемік? Даних про зростання *D. marschallii* в околицях Одеси (Schischkin 1936), окрім старого гербарного зразка, мабуть занесеного, що зберігається в LE, немає. Вимагає уточнення зростання виду в Молдові. В Закавказзі *D. marschallii* заміщується близьким вікарним видом *D. inamoenus* Schischk. Від близьких видів *D. lanceolatus* та *D. elongatus* відрізняється більш галузистими й нижчими стеблами, коротшою, угорі звуженою чашечкою, дрібнішими пластинками пелюсток.

Dianthus membranaceus Borbás (*Dianthus glabriusculus* Kleopow 1929, non Borbás 1877; *Dianthus pseudobarbatus* Besser ex Błocki 1885, non *D. pseudobarbatus* (Schmalh.) Klokov 1952, cum auct. Besser; *Dianthus rehmannii* Błocki)

- В Лісостепу (головним чином в правобережних районах), Прикарпатських лісах, Поліссі (зрідка) та Степу (дуже рідко). Понтичний мезоксерофітний ендемік. Габітуально нагадує середньоевропейські *D. seguieri* Vill. та *D. collinus* Waldst. & Kit. Від видів спорідненості *D. carthusianorum* L. aggr. відрізняється ширшими стебловими листками, дещо коротшими піхвами та світлішими покривними листками суцвіть й приквітковими лусками.

Dianthus pallens M.Bieb. (*Dianthus maeoticus* Klokov; *Dianthus pallidiflorus* Ser.; *Dianthus parviflorus* Willd. ex Ledeb.; *Dianthus saxatilis* Pall. ex M.Bieb.)

- У південних степових районах, переважно в Приазов'ї, а також в Причорномор'ї та в Криму (Керченський півострів).

Dianthus pinifolius Sm. [*Dianthus pinifolius* Sm. subsp. *pinifolius*] (*Dianthus pontederiae* auct. non A.Kern.)

- Наводиться для Криму (околиць Севастополя) на основі гербарного зразка, зібраного Н.Н. Цвелевим у 1983 році, що зберігається в LE (помилково визначеного ним як “*Dianthus pontederiae* A.Kern.”), а також декількох зразків старих зборів минулого і позаминулого століть.

Dianthus polymorphus M.Bieb. (*Dianthus diutinus* Kit. ex Schult.; *Dianthus glomeratus* Pall. ex Ledeb.; *Dianthus platyodon* Klokov)

- В степових і південних лісостепових районах, а також в Криму, зрідка. М.В. Клоков (Klokov 1952) помилково вважав, що для автентичних зразків *D. polymorphus* M.Bieb. характерні гострі зубці чашечки, і на цій підставі рослини з Причорномор'я (з тупими зубцями чашечки) описав як *D. platyodon* Klokov. *Dianthus polymorphus* дуже близький до нижньодунайського *D. bessarabicus* Klokov, складаючи з ним одну філогенетичну лінію розвитку з тупими зубцями чашечки.

?***Dianthus pontederiae*** A.Kern. [*Dianthus giganteiformis* Borbás subsp. *pontederiae* (A.Kern.) Soó] (*Dianthus sabuletarum* Heuff. subsp. *pontederiae* (A.Kern.) Holub)

- Наводиться для околиць Житомира на підставі лише одного гербарного зразка, зібраного в позаминулому столітті Х. Стевенем: «Житомир, маі 1839, Steven» (Kuzmina 2004).

Dianthus pseudarmeria M.Bieb. (*Dianthus pseudoarmeria* M.Bieb., ortho)

- На півдні Лісостепу, у Степу та в Криму, звичайно. У межах ареалу виду спостерігається значна мінливість за забарвленням квіток. Варіанти з фіолетово забарвленими пелюстками Ю.Д. Клеоповим (Kleopow 1932) виділені в окрему форму – f. *coloratus* Kleopow (nom. nud.).

Dianthus pseudoserotinus Błocki (*Dianthus arenarius* auct. non L.; *Dianthus arenarius* L. subsp. *glaucus* (Błocki) Kleopow, sine auct. comb.; *Dianthus arenarius* L. var. *glaucus* Błocki; *Dianthus arenarius* L. subsp. *pseudoserotinus* (Błocki) Tutin; *Dianthus serotinus* Besser, non Waldst. & Kit.; *Dianthus serotinus* Waldst. & Kit. var. *pseudoserotinus* (Błocki) Zapał.; *Dianthus serotinus* Waldst. & Kit. var. *viridifolius* Zapał. f. *stawkianus* (Tangl. & A.Tomaschek) Zapał., sine auct. comb.; *Dianthus stawkianus* Tangl. & A.Tomaschek)

- У західних рівнинних районах (волино-подільський ендемік). *Dianthus stawkianus* C.L.Tangl. & A.Tomaschek, описаний з околиць Львова, з рожевими пелюстками, ймовірно, є мутантною формою *D. pseudoserotinus*. Вид уключено до Червоної книги України (Didukh 2009), як «вразливий».

Dianthus pseudosquarrosus (Novák) Klokov [*Dianthus arenarius* L. subsp. *pseudosquarrosus* (Novák) Kleopow] (*Dianthus arenarius* auct. non L.; *Dianthus arenarius* L. var. *borussicus* (Vierh.) Novák f. *pseudosquarrosus* Novák)

- В поліських і північних наддніпровських лісостепових районах. Характерний вид для піскових борових терас Дніпра, який доходить до північних степових районів. *Dianthus pseudosquarrosus* (як і *D. borussicus* Vierh.) з групи видів спорідненості *D. arenarius* L. aggr. Від прибалтійського *D.*

arenarius L. s. str., що помилково наводився також для України, відрізняється сизуватими, переважно багатоквітковими стеблами, загостреними, дещо дугоподібно зігнутими листками й більшими чашечками. Від *D. borussicus*, який заходить в Чернігівське Полісся (околиці м. Новгород-Сіверського) відрізняється сизуватим відтінком, коротшими стеблами, коротшими та більш дугоподібно назад відігнутими листками, більшою кількістю квіток на стеблі. Займає проміжне місце між *D. arenarius* s. str. (довгі нижні стеблові листки, зібрані в пучки) і *D. squarrosus* M.Bieb. (сизуватий відтінок, особливо добре помітний на чашечках, дугоподібно назад відігнуті листки та видовжені стерильні пагони).

Dianthus rigidus M.Bieb.

- В південно-західній частині Лісостепу (Луганська область, околиці Старобельська). Уперше *D. rigidus* для материкової частини України (околиці Старобельська) навела М.Л. Кузьміна (Kuzmina 2002). Раніше його наводили для Криму (с. Тарки) (Schmalhausen 1897, Schischkin 1936), очевидно, як заносний вид, але гербарних зразків з Криму немає.

?**Dianthus seguieri** Vill. [*Dianthus seguieri* Vill. subsp. *seguieri*]

- Наводиться для околиць Києва на основі єдиного екземпляру («Окр. г. Києва, в Святошинском сосновом лесу, 16 VII 1905, Е. Бордзиловский»), що зберігається в LE. На сьогодні вказане місце-зростання є забудовою м. Києва. *Dianthus seguieri* Vill. – південно-західноєвропейський вид (Франція, Італія, Швейцарія) і його знаходження в Україні, можливо, в минулому пов'язане із занесенням.

?**Dianthus serotinus** Waldst. & Kit.

- Наводиться в літературі для Мукачєва (Закарпаття), з посиланням на А. Маргіттая. Але, помилково, оскільки при перевірці виявилось, що цитовані в праці рослини зібрані насправді в Словаччині («In graminosis arenosisque ad Srouwtov(?) – Zemplei. 11.IX.1930. A. Margittai Мукачєво»), а слово «Мукачєво» означає не місце збору, а місце проживання колектора.

Dianthus speciosus (Rchb.) Rchb. (*Dianthus superbus* L. β *speciosus* Rchb.; *Dianthus superbus* L. subsp. *alpestris* Kablik ex Čelak.; *Dianthus superbus* L. subsp. *speciosus* (Rchb.) Pawł.; *Dianthus superbus* L. subsp. *speciosus* (Rchb.) Simonk.)

- В Карпатах (Івано-Франківська та Чернівецька області). Вид уключено до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний». Нерідко гібридує з *D. compactus* Kit. & Schult. у місцях сумісного зростання (Чивчинські гори), даючи численні перехідні форми. Від близького *D. superbus* L. s. str. відрізняється сизуватим відтінком, довшою чашечкою (25–30 мм завдовжки, а не 15–25 мм) брудно-пурпурового кольору та меншою кількістю приквіткових лусок: (2–)4. Від нижченаведеного підвиду *D. superbus* L. subsp. *stenocalyx* (Trautv. ex Juz.) Kleopow (*D. stenocalyx* Trautv. ex Juz.; *D. stenocalyx* Juz.) — меншою кількістю квіток на стеблі – (1–)2–6(–8), а не 6–15(–40), ширшою чашечкою, вкритою восковою поволокою, довшими приквітковими лусками (10–16 мм, а не до 8 мм завдовжки), яскравішими (фіолетово-забарвленими) пелюстками.

?**Dianthus spiculifolius** Schur

- Наводиться лише за літературними даними. Численні вказівки про його зростання в Українських Карпатах, ймовірно, помилкові. Вид наведений для Чернівецької області на основі даних Ф. Гербіха (Herbich 1859) та Х. Запаловича (Zapałowicz 1911), які зазначають його для Південної Буковини (Румунія). Документальні підтвердження зростання цього виду в Українських Карпатах на сьогодні відсутні.

Dianthus squarrosus M.Bieb. (*Dianthus plumarius* var. *squarrosus* (M. Bieb.) Schmalh.; *Dianthus squarrosus* M. Bieb. subsp. *ucrainicus* Kleopow)

- По берегах і притоках басейнів середньої течії Дніпра й Сіверського Дінця. Понтичний вид, ареал якого представлений трьома ізольованими популяціями (дніпровською, донецькою і приволзькою), між якими спостерігаються незначні морфологічні відміни. Від інших близьких видів відрізняється довшими неплідними пагонами, жолобкуватими листками, що зменшуються донизу стебла й ніколи не збираються в пучки, трохи довшими приквітковими лусками.

Dianthus superbus L.

a. **Dianthus superbus** L. subsp. *stenocalyx* (Trautv. ex Juz.) Kleopow (*Dianthus stenocalyx* Trautv. ex Juz.; *Dianthus superbus* auct. non L.; *Dianthus superbus* L. var. *stenocalyx* Juz.)

- В Прикарпатських лісах, на Поліссі, Розточчі-Опіллі, у Лісостепу, Степу (північна частина, рідко: Донецька область).

b. **Dianthus superbus** L. subsp. *superbus* (*Dianthus multifidus* Gilib.)

- В Західному Поліссі (Волинська область), дуже рідко; часто культивується як декоративна рослина.

DICHODON (Bartl. ex Rchb.) Rchb. [*Cerastium* Tourn. ex L.]

До 10 видів, поширених у Європі, Північній Африці, Центральній і Східній Азії та в Північній Америці; в Україні – два види. Як окремий рід – *Dichodon* (Bartl. ex Rchb.) Rchb., відновив С.С. Іконников (Ikonnikov 1976) на підставі відмінності від інших видів *Cerastium* Tourn. ex L. за будовою квітки і плодів, що підтверджується також молекулярно-філогенетичними даними (Sheen et al. 2004). Результати інших досліджень (Greenberg & Donoghue 2011) показали, що взяті для аналізу два види роду *Dichodon* формують кладу, сестринську до *Holosteum*, які разом виявилися сестринськими до класу *Cerastium* + *Moenchia*. За морфологічними ознаками *Dichodon* займає проміжне місце між родами *Cerastium* і *Stellaria* L. Від *Cerastium* рослини відрізняються меншою кількістю стилодіїв (3 проти 5), глибоко надрізнаними пелюстками, а також коробочками, які відкриваються на верхівці трьома роздвоєними стулками (шістьма зубцями), тоді як у *Cerastium* коробочки відкриваються на верхівці п'ятьма роздвоєними стулками (десятьма зубцями). За останньою ознакою *Dichodon* відрізняється від роду *Stellaria*, у рослин якого коробочки глибоко розтріскуються на три цілокрайні стулки. *Dichodon* близький також до роду *Arenaria* Ruppius ex L., але відрізняється відсутністю у рослин виступаючих жилок на чашолистках, майже удвічі довшими за чашечку пелюстками (у *Arenaria* пелюстки коротші за чашечку). Центром різноманіття роду *Dichodon* є Передня Азія, де представлені більшість видів. Пізніше до цієї групи С.С. Іконников (Ikonnikov 1976) додав ще три високогірські гімалайські види з роду *Arenaria*, які F.N. Williams (Williams 1898) раніше включив до секції *Sikkimensis* F.N. Williams роду *Arenaria*. Але ці види займають дещо ізольоване місце серед інших видів роду *Dichodon*, тому обсяг роду на сьогодні ще остаточно не встановлений.

Dichodon cerastioides (L.) Rchb. [*Cerastium cerastioides* (L.) Britton] (*Cerastium trigynum* Vill.; *Provencheria cerastioides* (L.) B.Boivin; *Stellaria cerastioides* L.)

• В Карпатах. Арктично-гірський циркумбореальний вид, в межах якого описано декілька різновидів і форм які, проте, не мають певної географічної приналежності. На Україні *D. cerastioides* представлений великоквітковою формою, описаною як різновид – var. *grandiflorum* Fenzl (пелюстки широкі, в 2–2,5 рази довші за чашечку; стеблові листи знизу голі). Вид включений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний».

Dichodon viscidum (M.Bieb.) Holub [*Cerastium dubium* (Bastard) Guépin] (*Cerastium anomalum* Waldst. & Kit. ex Willd. 1799, non Schrank, 1795; *Dichodon anomalum* (Waldst. & Kit. ex Willd.) Rchb., nom. invalid.; *Dichodon dubium* (Bastard) Ikonn.; *Provencheria dubia* (Bastard) B.Boivin; *Stellaria dubia* Bastard; *Stellaria viscida* M.Bieb.)

• Переважно в Степу, Криму, зрідка в Лісостепу, а також в Закарпатті (м. Березне, Ужгородський і Берегівський райони – гербарні збори в ВР).

ELISANTHE Rchb. [*Silene* L.]

Близько 5 видів, поширених в помірно теплих широтах Євразії; в Україні — один вид. В літературі види *Elisanthe* Rchb. включають до складу роду *Silene* L. — як секція *Elisanthe* (Rchb.) Ledeb. (e.g. Chowdhuri 1957, Greuter 1995) або до роду *Melandrium* Röhl. — як підрід *Elisanthe* (Rchb.) Schischk. (Schischkin 1936). У «Флорі УРСР» (Klokov 1952) рід *Elisanthe* розглядається у широкому трактуванні. На доцільність виділення з *Elisanthe* sensu Klokov ще двох родів – *Carpophora* Klotzsch і *Silanthe* (Fenzl) Griseb. & Schenk звернув увагу Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2001, 2004c), який запропонував розділити його на три роди, оскільки вони суттєво відрізняються життєвою формою, характером опушення, типом суцвіття, формою чашечки й пелюсток, а також довжиною та опушенням стилодіїв. Рід *Elisanthe* s. str. займає проміжне місце між родами *Melandrium* s. str. і *Silene* s. str. Від *Melandrium* s. str. відрізняється наявністю трьох стилодіїв (у *Melandrium* їх 5), коробочкою, яка розкривається трьома роздвоєними стулками (6 зубців), тоді як у *Melandrium* коробочка розкривається п'ятьма роздвоєними стулками (10 зубців), та однодомністю рослин, а від видів роду *Silene* s. str. – відсутністю перегородок у нижній частині коробочки.

Elisanthe noctiflora (L.) Rupr. [*Silene noctiflora* L.] (*Cucubalus noctiflorus* (L.) Mill.; *Lychnis noctiflora* (L.) Schreb.; *Melandrium noctiflorum* (L.) Fr.; *Silene dichotoma* Gilib.)

• Зрідка майже по всій території України, окрім Полісся і крайнього півдня, а також в Криму (Гірський Крим і на Керченському півострові). Від *Melandrium album* (Mill.) Garcke (*Silene latifolia* Poir. subsp. *alba* (Mill.) Greuter & Burdet), з яким його часто сплутують, рослини *Elisanthe noctiflora* відрізняються довгими, нерівними, ланцетно-шилоподібними зубцями чашечки, яка при плодах

менш здута, а також наявністю трьох стилодіїв (а не п'яти, як у *M. album*) та коробочкою, яка розкривається шістьма зубцями (у *M. album* коробочка розкривається десятьма зубцями), а від *Carpophora viscosa* (L.) Tzvelev ($\equiv$ *Elisanthe viscosa* (L.) Rupr.; $\equiv$ *Silene viscosa* (L.) Pers.) – меншою кількістю квіток у суцвітті, більшою чашечкою з довгими ланцетно-шилоподібними зубцями, менш розвиненими пелюстками й стилодіями, які мають тенденцію до редукції, голими нитками тичинок та голим карпофором.

EREMOGONE Fenzl [*Arenaria* Ruppius ex L.]

Понад 100 видів, поширених в помірно теплих, рідше холодних і субтропічних областях північної півкулі, переважно в степових і напівпустельних районах, з найбільшим різноманіттям в Східній Азії та в західній частині Північної Америки; в Україні – 6 видів. Як окремий рід *Eremogone* вперше виділив Е. Фенцль (Fenzl 1833) з роду *Arenaria* Ruppius ex L., але пізніше автор відмовився від його родового статусу і вважав за доцільне розглядати у ранзі підроду *Eremogone* роду *Arenaria*. Рід *Eremogone* був відновлений С.С. Іконниковим (Ikonnikov 1973) на тій підставі, що його види відрізняються від *Arenaria* твердіючими, при плодах уверх спрямованими шкірястими чашолистками, дуже сплюсненими, грушеподібними в обрисі насінини, а також життєвою формою (напівкущики), довгими ниткоподібними листками та основним числом хромосом. Доцільність виділення видів роду *Eremogone* із *Arenaria* підтверджується молекулярно-генетичними дослідженнями (Nepokroeff 2001, Fior et al. 2006, Harbaugh et al. 2010), однак на сьогодні цих даних ще недостатньо для остаточного вирішення питання про внутрішньородову диференціацію роду *Arenaria* s.l.

Eremogone biebersteinii (D.F.K.Schldt.) Holub [*Arenaria biebersteinii* D.F.K.Schldt.] (*Arenaria pineticola* Klokov; *Arenaria procera* Spreng ex Hornem. subsp. *pubescens* (Fenzl) Jalas; ?*Eremogone pineticola* (Klokov) Klokov; *Sabulina procera* Rchb.)

- В Степу, Лісостепу, рідко. *Eremogone pineticola*, який ми раніше розглядали як північний бороший вікаріат південностепового *E. biebersteinii*, від останнього відрізняється екологією, дещо товстішими коренями, довшими пучками прикореневих листків неплідних гонів, м'якшими стебловими листками та довшими квітконіжками, що не може бути вагомим доказом його видового статусу.

Eremogone cephalotes (M.Bieb.) Fenzl [*Arenaria cephalotes* M.Bieb.]

- В Західному Лісостепу (Одеська область), Правобережному Злаковому Степу. Причорноморський ендемік. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний».

Eremogone longifolia (M.Bieb.) Fenzl [*Arenaria longifolia* M.Bieb.]

- В Степу, рідше Лівобережному Лісостепу та в Криму (гори, як заносне?). В гербарії JALT зберігаються два зразки виду, зібрані на Нікітській яйлі у різний час та різними колекторами: «16.07.1968, В. Голубев» та «3.08.1970, Л. Махеева, Р. Мазурик» де, як видно з етикеток, рослини зростали біля підніжжя невеликого схилу з *Dactylis glomerata* L. і багатьма іншими лучно-степовими елементами. Можливо, рослини занесені, оскільки раніше вид для Криму не наводився. Як імовірно занесена рослина наводиться також для північної частини Правобережного Лісостепу (Orlov et al. 2021), гербарний зразок якої зберігається в КВ: «Житомирська обл., [Ружинський район]: 2 км західніше с. Мусіївка, південні степові схили у великій, глибокій балці Мусіївський Яр, поодинокі, 08.09.2017, leg. Орлов, det. 25.10.2017, М.М. Федорончук (KW), 49.83909° N, 29.32197° E».

Eremogone procera (Spreng. ex Hornem.) Rchb. [*Arenaria procera* Spreng. ex Hornem.] (*Arenaria micradenia* P.A.Smirn.; *Arenaria ucranica* Spreng. ex Klokov; *Eremogone micradenia* (P.A.Smirn.) Ikonn.)

- В Закарпатті (околиці м. Виноградова, Чорна гора), Передкарпатті, Поліссі (Чернігівська область), Лісостепу, Степу, дуже рідко.

Eremogone rigida (M.Bieb.) Fenzl [*Arenaria rigida* M.Bieb.]

- В Степу, Правобережному (Одеська область) та Лівобережному (Харківська область) Лісостепу, Донецькому Злаково-Лучному Лісостепу.

Eremogone saxatilis (L.) Ikonn. [*Arenaria saxatilis* L.] (*Arenaria graminifolia* Schrad.; *Arenaria syreistschikowii* P.A.Smirn.; *Eremogone graminifolia* Fenzl; *Eremogone stenophylla* (Ledeb.) Fisch. & C.A.Mey.)

- На Поліссі.

EUDIANTHE (Rchb.) Rchb.

Оліготипний рід, що включає три види, поширених переважно в Західному Середземномор'ї, з яких один вид наводився для Криму.

?Eudianthe coeli-rosa (L.) Fenzl ex Endl. (*Agrostemma coeli-rosa* L.; *Silene coeli-rosa* (L.) Godr.)

• Вид раніше наводився для Криму (околиці м. Феодосії), на підставі давніх зборів В.М. Сарандинакі (LE), ймовірно, як заносний. Новими зборами зростання виду в Криму не підтверджується.

GYPSOPHILA L.

Близько 150 видів, поширених, в основному, в помірній і субтропічній зонах Євразії, а також в Північній Африці, Австралії й Новій Зеландії. Декілька видів занесено до Північної та Південної Америки; в Україні – 11 видів. Рід *Gypsophila* L., в прийнятому на сьогодні обсязі, є морфологічно гетерогенною групою (Bittrich 1993), що підтверджується також результатами молекулярно-філогенетичних досліджень (Greenberg & Donoghue 2011), де було показано, що більшість із 24 видів, взятих для аналізу, сформували кладу, сестринську до роду *Saponaria* L., а чотири види виявилися близькими до класу *Dianthus/Petrorrhagia*. Поліфілетичність роду підтверджується також даними, отриманими Г. Мадхані зі співавторами (Madhani et al. 2018), що дозволило їм внести низку номенклатурних змін в розумінні обсягу роду. Зокрема, ними частину видів виключено зі складу роду і включено до родів *Acanthophyllum* С.А.Мей., *Balkana* Madhani & Zarre (виділений з *Gypsophila*) та *Bolanthus* (Ser.) Rchb., а до роду *Gypsophila* включено такі роди, як: *Rokejeka* Forssk., *Vaccaria* Wolf, *Hagenia* Moench, *Arrostia* Raf., *Dichoglottis* Fisch. & С.А.Мей., *Ankyropetalum* Fenzl, *Bolbosaponaria* Bondarenko та *Pseudosaponaria* (F.N.Williams) Ikonn., з яких у флорі України представлений лише рід *Vaccaria*. Основний центр ареалу роду *Gypsophila* знаходиться в Передній та Малій Азії, а також в Середземномор'ї, де зростає більше половини видового складу, переважна більшість з яких є ендемічними. Одним із доказів того, що цей регіон міг бути центром розвитку триби *Caryophylleae* є також те, що тут представлені морфологічно примітивніші роди: *Bolanthus*, *Acanthophyllum*, а також нещодавно переведені в рід *Gypsophila* роди *Ankyropetalum* та *Phryna* (Boiss.) Pax & K.Hoffm. (Madhani et al. 2018). Наявність у видів *Gypsophila* дрібних, простих за будовою, слабо спеціалізованих до запилення квіток, зібраних у складні пірамідально-волотисті суцвіття типу тирс, що за своєю природою є примітивнішими, свідчить про близькість роду до первинного типу триби.

В.К. Тохтарем (Tokhtar 1996) для Донецької області було наведено вид ***Pseudosaponaria pilosa* (Huds.) Ikonn.**, виділений С.С. Іконниковим (Ikonnikov 1976) з роду *Gypsophila* (як вже згадувалося, нині переведений в рід *Gypsophila* (Madhani et al. 2018)). Це однорічна рослина, яка від інших видів *Gypsophila* відрізняється дещо більшими чашечками (5–6 мм завд.) та малоквітковим дихазіальним суцвіттям. В список видів родини *Caryophyllaceae* ми його не включаємо, оскільки питання натуралізації виду в Україні потребує уточнення (одна рослина з квітками лише одного разу була відмічена на колії Оленівського хлібокомбінату, де пізніше вона зникла).

*!*Gypsophila acutifolia* Steven ex Spreng. (*Gypsophila albida* Schischk.; *Gypsophila glauca* Steven ex Ser.; *Gypsophila stevenii* Fisch. ex Schrank.)

• Культивується та дичавіє. Наводиться для західної частини України (Закарпатська область: м. Ужгород; Львівська область, м. Львів), півдня Західного Лісостепу (Одеська область, по р. Ягорлик) та Правобережного Степу (околиці м. Одеси), а також для Криму (околиці м. Феодосії), ймовірно як здичавіла рослина.

***Gypsophila collina* Steven ex Ser. (*Gypsophila dichotoma* auct. non Besser; *Gypsophila fastigiata* L. subsp. *collina* (Steven ex Ser.) Schmalh.)**

• В південних правобережних лісостепових і степових районах та в Криму. Від близького *Gypsophila fastigiata* L. відрізняється відсутністю залозистого опушення у верхній частині стебла (суцвітті) та листками з трьома жилками (у *G. fastigiata* листки з однією жилкою).

***Gypsophila elegans* M.Bieb.**

• В Криму (околиці м. Феодосії). *Gypsophila elegans*, як заносна рослина, вказувалася також для околиць Одеси, Мелітополя та Київської області (м. Ставище), але гербарними матеріалами не підтверджено.

***Gypsophila fastigiata* L. [*Gypsophila fastigiata* L. subsp. *fastigiata*] (*Gypsophila belorossica* Barkoudah; *Gypsophila dichotoma* Besser; *Gypsophila fastigiata* L. subsp. *belorossica* (Barkoudah) Tzvelev)**

• У північних та західних районах, окрім Карпат. *Gypsophila fastigiata* – типовий представник західносарматської флори (кашубський геоеlement), який на північ доходить до субарктичних

районів.

***Gypsophila glomerata* Pall. ex Adams (*Gypsophila globulosa* Steven ex Boiss.; *Petrorhagia glomerata* (Pall. ex Adams) Link)**

• У Приазов'ї (басейн р. Кринки, Донецька область) та в Причорномор'ї (Миколаївська область), дуже рідко. На сьогодні достовірно відомо лише два місцезростання виду на території України. В літературі наводиться також для півдня Криму (Ikonnikov 2004a). Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «вразливий».

***Gypsophila oligosperma* Krasnova (*Gypsophila altissima* auct. fl. ucr. mult. non L.)**

• У східній частині України. Донецько-донсько-прикаспійський степовий ендемік, що іррадіює на північ, в Полісся, де зростає на степових схилах берегів річок. Від лісостепоного *Gypsophila altissima* L., який на Україну не заходить, відрізняється голими, лише внизу залозисто-опушеними стеблами (у *G. altissima* стебла до суцвіття голі, лише в суцвітті залозисто-опушені), дрібно-пилчастими листковими пластинками, меншою в діаметрі коробочкою (3–4 мм, а не 4–5 мм) та меншою кількістю насінин у коробочці (4–6, а не 10). Видовий статус потребує підтвердження.

***Gypsophila pallasii* Ikonn. (*Gypsophila glomerata* Pall. ex M.Bieb.)**

• У Степу (Одеська, Миколаївська області), Криму (Гірський Крим, Південний берег Криму, Тарханкут).

***Gypsophila paniculata* L.**

• Майже по всій території України, окрім Карпат (як занесена рослина відмічена в околицях м. Ужгорода).

***Gypsophila perfoliata* L. (*Gypsophila paulii* Klokov; *Gypsophila perfoliata* L. var. *glabra* (Fenzl) Tsarenko; *Gypsophila sabulosa* Steven ex Ser.; *Gypsophila scorzonifolia* auct. non Ser., p.p.; *Gypsophila trichotoma* Wend. var. *glabra* Fenzl; *Gypsophila trichotoma* Wender.)**

• В південній та південно-східній частині України, особливо по морському узбережжі, заходить в південні лісостепові райони, а також в Криму. Останнім часом відмічається поширення виду в синантропних місцезростаннях, як в межах первинного ареалу – на південному сході України, так і значно північніше, зокрема в околицях м. Києва та м. Бердичева (Житомирська область) (Orlov et al. 2022), гербарний зразок якого зберігається в КВ ("м. Бердичів: район заліз. вокзалу, кілька особ. на рудеральному узбіччі стежки, мало, 49.88546° N, 28.61758° E, 25.07.2021, Шиндер, Орлов»). У 2009 вид відмічений також на залізничних коліях станції Неполоківці Кіпманського району Чернівецької області. Описана М.В. Клоковим (Klokov 1948) *Gypsophila paulii* Klokov, за описом, відрізняється від *G. perfoliata* s. str. відсутністю опушення, круглястими (а не гранистими) стеблами, загостреними листками та дещо більшими чашечками, що є недостатнім для визнання видового статусу.

***Gypsophila scorzonifolia* Ser.**

• На Південному Сході України (Донецька та Луганська області). Вперше для України вид був наведений М.І. Котовим (Kotov 1960). Останнім часом відмічаються його інвазії в синантропних екотопах, зокрема, на териконах, індустриальних пустищах, вздовж залізниць, тощо на Південному Сході України. У Західній Європі поширюється як заносна рослина на засоленних ґрунтах. Від *G. perfoliata* L. s. str. відрізняється голими стеблами і листками, залозистоопушеним суцвіттям та білим забарвленням віночка.

***Gypsophila thyraica* Krasnova (*Gypsophila altissima* auct. fl. ucr. mult. non L.)**

• В Західному Лісостепу (південь Товтрової гряди, Середнє Подністров'я, Покуття). Від дуже близького *G. altissima* L. s. str. відрізняється дрібно-пилчастими пластинками листків, вужчою чашечкою (1,5–1,8 мм завдовжки, а не 2,5–3,5 мм, як у *G. altissima*), майже удвічі меншою в поперечному діаметрі коробочкою (2–2,5 мм завдовжки, а не 4–5 мм) та меншою кількістю насінин (2–4, а не 10); від *G. oligosperma* Krasnova – залозисто-опушеними лише в суцвітті стеблами, трохи вужчими листками й чашечкою, меншою у поперечному діаметрі коробочкою й меншою кількістю насінин в коробочці. Видовий статус потребує підтвердження. Уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «вразливий».

HELIOSPERMA (Rchb.) Rchb.

Від 10 до 18 видів, поширених в горах Середньої і Південної Європи (від Піренеїв до Карпат); в Україні – один вид. Рід *Heliosperma* (Rchb.) Rchb., відомий донедавна як *Ixoca* Raf. (Ikonnikov 1984), багатьма західноєвропейськими авторами (Neumayer 1923, Chater & Walters 1964a,b) разом з іншими «елізантидними» родами, для яких характерні три стилодії і одногнізда коробочка, що розкривається трьома роздвоєними стулками (шістьма зубцями), розглядається у складі роду *Silene* L. s. l. Але види *Heliosperma* габітуально відрізняються від видів роду *Silene* L. s. str., зокре-

ма, нижчими, тендітними й дуже розгалуженими надземними пагонами, лінійними листками, дрібними квітками з дзвоникоподібною чашечкою, а також своєрідною морфологією насінин, які по краях вкриті довгими війками, розміщеними в один або декілька рядів, що нагадує промені сонця (звідси й назва роду). У філогенетичному відношенні рід *Heliosperma* найближче стоїть до видів секції *Rupifraga* Otth роду *Silene*, зокрема, *S. rupestris* L. та *S. lichenfeldiana* Baumg., які нині розглядаються у складі роду *Atocion* Adans. (відповідно, *A. rupestre* (L.) Oxelman та *A. lichenfeldiana* (Baumg.) M.Popp.), поширених на Балканах і в Південних Карпатах, які раніше Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2001) виділив в окремий рід *Minjaevia* Tzvelev. Їх зближує подібний габітус (рихлі дихазальні суцвіття, дзвоникоподібна чашечка, пелюстки з виїмками на верхівці). Дрібними квітками й лінійними або вузьколанцетними листками види *Heliosperma* нагадують також види секції *Spergulfoliae* (Boiss.) Schischk. (= sect. *Suffruticosae* (Rohrb.) Schischk.) роду *Silene* (низькі подушкоподібні напівкущики з чисельними надземними висхідними пагонами, вкритими ланцетними або лінійними листками і малоквітковими суцвіттями, що ростуть в горах Південної Європи, Близького Сходу та в Ірано-Туранському регіоні), але відрізняються від останніх тендітними пагонами, рівномірно вкритими листочками, без здерев'яніння при основі. За молекулярними даними (аналіз хлоропластних *rps16* і ядерних ITS послідовностей), рід *Heliosperma* виявився монофілетичною групою в середині триби *Sileneae*, сестринською до *Viscaria vulgaris* Röhl. (Oxelman & Liden 1995, Oxelman et al. 1997, 2001). Результати аналогічних досліджень, проведених Б. Фрайманом і Б. Оксельманом (Frajman & Oxelman 2007), а також Б. Фрайманом зі співавторами (Frajman et al. 2009a) підтвердили монофілетичність роду *Heliosperma*, однак, його місце в трибі залишається ще не з'ясованим, що зумовлено його складною історією розвитку, в якій могли мати місце події давньої гібридизації.

***Heliosperma carpaticum* (Zapał.) Klokov (*Heliosperma quadrifidum* (L.) Rchb. subsp. *carpaticum* Zapał.; *Ixoca carpatica* (Zapał.) Ikonn.; *Silene pusilla* auct. non Waldst. & Kit.)**

• В Карпатах (переважно в субальпійському і альпійському поясах). У POWO (2023) назва *Heliosperma carpaticum* (Zapał.) Klokov помилково віднесена в синоніми зовсім іншого виду – *Silene behen* L. (*Oberna behen* (L.) Ikonn.), що можна пояснити лише непорозумінням.

Для України наводиться ще один вид роду *Heliosperma arcanum* Zapał. (= *Ixoca arcana* (Zapał.) Ikonn.), описаний Х. Запаловичем (Zapałowicz 1911) за зборами G. Zipser з околиць м. Заліщики (Тернопільська область), де рослини раніше зростали в розколинах вапнякових скель над Дністром (за протоологом: «Zaleszczyki 1855, legit G. Zipser»). За автором виду, він найближче стоїть до татранського *Heliosperma alpestre* (Jacq.) Rchb., проте добре відрізняється від останнього нижчими стеблами, хрящувато-зарубчастими листками, дрібнішими квітками, формою пластинки пелюсток (вгорі надрізані на чотири коротенькі частки). Після Zipser, а ці рослини ніхто більше не знаходив. Всі вказівки в літературі, зокрема й сучасні (Tsvelev 2001, 2004f), про зростання цього виду на території України, не підтверджені. У гербаріях України (KW, LW, LWS, CHER, UU), а також в гербарії LE немає жодного екземпляру виду й неодноразові спроби пошуків рослин *H. arcanum* у природі (зокрема й наші) були безрезультатними. Тому вид на сьогодні можна вважати зниклим. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «зниклий».

HERNIARIA Tourn. ex L.

Близько 50 видів (більшість з яких є ендеміками), поширених у Середній і Південній Європі, Середземномор'ї, Західному Сибіру, Центральній Азії (доходячи до Гімалаїв), Передній Азії, Північній, Східній та Південній Африці, в Південній Америці (Анди, Патагонія); два види (*H. glabra* L., *H. hirsuta* L.) занесені до Північної Америки; в Україні – 4 види. Як об'єкт молекулярних досліджень, рід *Herniaria* ще недостатньо вивчений. 4 види, які були взяті для такого аналізу, виявилися близькими до підроду *Anoplonychia* роду *Paronychia* Mill. (Oxelman et al. 2002, Greenberg & Donoghue 2011).

***Herniaria glabra* L. (*Herniaria kotovii* Klokov; *Herniaria suavis* Klokov)**

• Майже по всій території України, окрім півдня і Криму. Достатніх підстав для визнання *H. kotovii* Klokov та *H. suavis* Klokov окремими видами немає, оскільки ознаки, за описом яких вони відрізняються від *H. glabra*, не виходять за межі мінливості останнього.

***Herniaria hirsuta* L.**

• На півдні Правобережного Лісостепу (Одеська область), дуже рідко. Вид у літературі помилково наводився для Асканії-Нової та Дніпропетровської області замість близького *H. incana* Lam. (*H. besseri* Fisch. ex Ногтем.), від якого відрізняється наявністю на кінці чашолистків довгенької щетинки та нездерев'янілими в нижній частині стеблами.

Herniaria incana Lam. (*Herniaria besseri* Fisch. ex Hornem.; *Herniaria hirsuta* M.Bieb., non L.; *Herniaria millegrana* Besser)

- У Лісостепу (південна частина, Степу та в Криму).

Herniaria polygama J.Gay (*Herniaria euxina* Klokov; *Herniaria odorata* Andrz.; *Herniaria odorata* Andrz. ex J.Gay; *Herniaria odorata* Andrz. ex Schmalh.)

- У Лівобережному Лісостепу та в Степу. Достатніх підстав для визнання *Herniaria euxina* Klokov немає, оскільки ознаки, за описом яких вид відрізняється від *H. polygama* (дещо дрібніші квітки, трохи коротші чашолистки (0,7–1,2 мм завдовжки), опушені до самої верхівки (в нижній половині довшими гачкоподібними, загнутими на кінці волосинками, у верхній частині – коротшими прямими волосками), коротша коробочка, яка майже дорівнює чашечці) не є витриманими і вкладаються в діапазон мінливості таких *H. polygama*.

HOLOSTEUM Dill. ex L.

Невеликий за обсягом рід, що налічує від 4 до 7 видів, поширених в Європі, Африці, Передній та Середній Азії (переважно обмежених областю Давнього Середземномор'я), занесені також у Північну та Південну Америку (Аргентина); в Україні – 6 видів (разом з підвидами). Результати молекулярних досліджень (Harbaugh *et al.* 2010) показали, що роди *Holosteum* Dill. ex L. і *Moenchia* Ehrh. (останній включає три середземноморські види) є сестринськими таксонами, тоді як за іншими даними (Greenberg & Donoghue 2011) сестринськими виявилися *Holosteum* і *Dichodon* (Bartl. ex Rchb.) Rchb., які сформували кладу, сестринську до клади *Cerastium* Tourn. ex L. + *Moenchia*.

Holosteum marginatum C.A.Mey. ~ *Holosteum umbellatum*

- Наводиться для Криму (нижнє плато Чатирдагу і водорозділу між рр. Демерджи і Ангара) (Golubev 1995, Fateryga *et al.* 2017). Кавказько-малоазійсько-північноіранський вид, в Криму, можливо, є занесеним.

Holosteum umbellatum L. (*Alsine umbellata* (L.) Lam.; *Arenaria umbellata* (L.) Clairv.; *Cerastium umbellatum* (L.) Crantz)

a. **Holosteum umbellatum** L. subsp. **glutinosa** (M.Bieb.) Nyman (*Arenaria glutinosa* M.Bieb.; *Holosteum glutinosum* (M.Bieb.) Fisch. & C.A.Mey.; *Holosteum polygamum* K.Koch; *Holosteum umbellatum* L. var. *glutinosa* (M.Bieb.) Gay)

- В Криму.

b. **Holosteum umbellatum** L. subsp. **klopotovii** Tzvelev (*Holosteum klopotovii* (Tzvelev) Tzvelev)

- В Криму (Керченський півострів). Критичний таксон. Від типового *H. umbellatum* L. subsp. *umbellatum* (за описом) відрізняється голими, позбавленими залозистого опушення, стеблами.

c. **Holosteum umbellatum** L. subsp. **subglutinosa** (Klokov) Tzvelev (*Holosteum subglutinosa* Klokov)

- В Гірському Криму (Карадаг); кримсько-кавказький ендемік. Критичний таксон, від близького *H. umbellatum* L. subsp. *glutinosa* (M.Bieb.) Nyman (*H. glutinosa* s. str.) відрізняється за формою листків і чашолисток, дещо меншими квітками, слабкозалозистими (а не густозалозистими) приквітками та меншою кількістю тичинок (5, а не 10).

e. **Holosteum umbellatum** L. subsp. **syvaschicum** (Kleopow) Tzvelev (*Holosteum syvaschicum* Kleopow)

- В Причорномор'ї та Криму (Присиваші). Критичний таксон. Від типового *H. umbellatum* L. subsp. *umbellatum* (за описом) відрізняється залозисто-опушеними квітконіжками, а нерідко й чашечками, вкритими залозистим волосками.

d. **Holosteum umbellatum** L. subsp. **umbellatum**

- По всій території України, в Поліссі рідко.

HYLEBIA Fourg. [*Stellaria* L.]

Оліготипний рід, налічує 4 види, поширених в помірних широтах Євразії; в Україні – один вид. Як і *Alsine* Tourt. ex L., рід *Hylebia* Fourg. розглядався (а нерідко і зараз розглядається) у складі роду *Stellaria* L. і був повторно виділений Н.Н. Цвельовим (Tsvelev 2000, 2004e) на тій підставі, що види *Hylebia* морфологічно ближчі до *Alsine*, ніж до *Stellaria* s. str., але, на відміну від видів *Alsine*, є лісовими трав'яними багаторічниками з більшими квітками й довшими стилодіями. Окрім того, вони є перехресно-запильними рослинами, тоді як для видів *Alsine* характерний апоміксис.

Основне число хромосом – $x = 13$, що характерно також для видів роду *Stellaria* s. str.

Hylebia nemorum (L.) Fourr. [*Stellaria nemorum* L. subsp. *nemorum*] (*Alsine nemorum* (L.) Schreb.; *Stellaria cordata* Gilib.)

• В Закарпатті, Карпатах, Передкарпатті, Розточчі-Опіллі, Поліссі, Правобережному та Лівобережному (Сумська область, рідко) Лісостепу, Правобережному Злаково-Лучному Степу (Миколаївська область, дуже рідко). *Hylebia nemorum* (L.) Fourr. є характерним елементом трав'яного покриву вологих лісів. Від дуже близького за зовнішнім виглядом *Myosoton aquaticum* (L.) Moench (*Stellaria aquatica* (L.) Scop.) добре відрізняється наявністю трьох (а не 5) стилодіїв і довшими війками по краях листочків.

KOHLRAUSCHIA Kunth [*Petrorhagia* (Ser. ex DC.) Link]

Близько 5 видів, поширених переважно в помірно теплих областях Європи, Західної Азії та Середземномор'я; в Україні – один вид. За морфологічними ознаками рід *Kohlruschia* Kunth є дуже близьким до роду *Petrorhagia* (Ser. ex DC.) Link і більшістю західноєвропейськими монографіями приймається у його складі (як секція *Kohlruschia*). Результати нових молекулярно-філогенетичних досліджень, що базуються на аналізі послідовностей ядерного рибосомального транскрибованого спейсера (ITS) та хлоропластного гена *rps16* (Madhani et al. 2018) підтвердили близькість роду *Kohlruschia* до *Petrorhagia* і доцільність розглядати його у складі останнього.

Kohlruschia prolifera (L.) Kunth [*Petrorhagia prolifera* (L.) P.W.Ball & Heywood] (*Dianthus prolifera* L.)

• В Закарпатті, Передкарпатті, Правобережному Лісостепу (південь: Чернівецька, Вінницька області), Правобережному Злаково-Лучному Степу та в Криму. Літературні вказівки про ймовірність зростання на півдні України (Поділлі) та в Криму ще одного виду – *Kohlruschia velutina* (Guss.) Rchb. (*Petrorhagia dubia* (Raf.) G.López & Romo) поки що не підтверджені гербарними матеріалами. Це середземноморський вид, північно-східна межа ареалу якого доходить до чорноморського узбережжя Болгарії й Туреччини.

LYCHNIS Tourn. ex L. [*Silene* L.]

Близько 10 видів (за сучасними молекулярно-філогенетичними даними – близько 20, включно з *Coronaria* Guett., *Coccyganthe* (Rchb.) Rchb., *Uebelina* Hochst. (Hernández-Ledesma et al. 2015), поширених в позатропічних областях Євразії; в Україні – один вид (*L. chalcedonica* L.), який культивується і нерідко дичавіє. В. Гройтер (Greuter 1995) рід *Lychnis* розглядає у складі роду *Silene* L. (як секцію *Lychnis* підроду *Lychnis* (L.) Greuter). Від *Silene* s. str. види *Lychnis* відрізняються великими червоними квітками, зібраними в головчасті суцвіття з вкорочених дихазіїв, розміщеними на верхівці густо улиснених стебел, наявністю п'яти довгих стилодіїв та одногніздими коробочками без перегородки, що розкриваються при верхівці п'ятьма цілокрайними стулками (зубцями), тоді як у видів роду *Silene* s. str. стилодіїв три, коробочки при основі тригнізді, розкриваються трьома розтріснутими надвое стулками (шістьма зубцями). Обсяг роду на сьогодні остаточно ще не визначений. У західноєвропейській літературі (Williams 1893; Chater 1964, Meusel & Werner 1979a,b, Jalas & Suominen 1986; Kurtto 2001a; Greenberg & Donoghue 2011) до роду *Lychnis* нерідко включають близькі роди *Coronaria* (разом із *Coccyganthe*) і *Viscaria* Bernh. (= *Steris* Adans.). С.Г. Горшкова (Gorshkova 1936) для «Флори СРСР» наводить 8 видів *Lychnis*, більшість з яких поширені в Сибіру й на Далекому Сході, які Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2001) вважає за доцільне їх розділити на два роди – *Lychnis*: *L. chalcedonica*, *L. fulgens* Fisch. ex Spreng., *L. conigata* Maxim., *L. wilfordii* (Regel) Maxim. та *Sofianthe* Tzvelev: *S. sibirica* (L.) Tzvelev (≡ *Lychnis sibirica* L.), *S. ajanensis* (Regel) Tzvelev (≡ *Lychnis ajanensis* Regel), *S. villosula* (Trautv.) Tzvelev (≡ *Lychnis villosula* (Trautv.) Gorschk.), *S. samojedorum* (Sambuk) Tzvelev (≡ *Lychnis samojedorum* (Sambuk) Gorschk.). Молекулярними дослідженнями показано, що *Lychnis* є монофілетичним таксоном, навіть якщо його трактувати широко, з включенням до його складу африканського роду *Uebelina* (Popp et al. 2008, Greenberg & Donoghue 2011). У сучасному попередньому таксономічному конспекті *Caryophyllales* (Hernández-Ledesma & al. 2015) на основі молекулярно-філогенетичних даних до монофілетичного роду *Lychnis* у дещо зміненому обсязі включені також, як вже згадувалося, *Coronaria*, *Coccyganthe*, *Uebelina* та деякі інші роди.

*!**Lychnis chalcedonica** L. [*Silene chalcedonica* (L.) E.H.L.Krause]

• Культивується і дичавіє, де трапляється зрідка на вологих лісових луках, узліссях, між чагарниками на Поліссі, в Лісостепу та Степу (південна частина), рідко.

MELANDRIUM Röhl. [*Silene* L.]

Близько 10 видів, поширених в Європі, Західній Азії і Північній Африці; для України наводиться 6

видів, з яких один вид поки що не підтверджений. Обсяг роду *Melandrium* Röhl. на сьогодні остаточно ще не визначений, оскільки до нього часто включають види інших родів: *Elisanthe* Rchb. s. l., *Gastrolychnis* (Fenzl) Rchb. (Schischkin 1936) або приєднують до роду *Silene* L. (e.g. Meusel & Werner 1979b, Greuter 1995, Kurtto 2001b). У вузькому трактуванні роду його види можна згрупувати навколо двох агрегатів — *M. album* (Mill.) Garcke aggr. і *M. dioicum* (L.) Coss. & Germ. aggr.

Melandrium album (Mill.) Garcke [*Silene latifolia* Poir. subsp. *alba* (Mill.) Greuter & Burdet] (*Lychnis alba* Mill.; *Lychnis dioica* L. 1753, Sp. Pl.: 437, p.p., quoad var. β et γ.; *Lychnis pratensis* Rafn; *Melandrium dioicum* (L.) subsp. *album* (Mill.) D.Löve; *Silene alba* (Mill.) E.Krause, 1901, non Muhl. ex Britt. 1893; *Silene pratensis* (Rafn) Godr.)

- *Melandrium album* (Mill.) Garcke є найпоширенішим видом роду, який трапляється майже по всій території України, окрім Карпат, а в Криму є дуже рідкісним (заносним). Усі кримські зразки в гербарії KW, які були ідентифіковані як *M. album*, належать до *M. latifolium* (Poir.) Maire. У гербарії LE є лише два зразки виду з Криму (околиці м. Ялти, на полях та Ай-Петринська дослідна лучна станція) (Tsvelev 1984). Рослини з усіх інших місцезнаходжень Південного берега Криму (від Байдарських воріт до околиць Алушти) відносяться до *M. eriocalycinum* Boiss. Колекторами ці зразки помилково визначались як *M. album* або *M. latifolium* (= *M. boissieri* Schischk.). Зразки *M. eriocalycinum* відрізняються від таких *M. album* та *M. latifolium* довшою коробочкою, що виступає з голою чашечки. На відмінність цих зразків, які зберігаються в KW, від *M. album* і *M. latifolium* звернула увагу також О.М. Дубовик, але помилково ідентифікувала їх як *M. balansae* Boiss.

?**Melandrium astrachanicum** Pacz. [*Silene astrachanicum* (Pacz.) Takht.] (*Melandrium album* (Mill.) Garcke var. *astrachanicum* (Pacz.) Schischk.)

- Вказується для Причорномор'я; для рослин характерні дещо коротша (10–16 мм завдовжки) і менш здута при плодах чашечка. Самостійність виду викликає сумнів.

Melandrium dioicum (L.) Coss. & Germ. [*Silene dioica* (L.) Clairv. subsp. *dioica*] (*Lychnis dioica* L., p.p., quoad var. α.; *Lychnis dioica* L. var. *rubra* Weigel; *Lychnis sylvestris* Schkuhr.; *Melandrium rubrum* Garcke, nom. illeg. *Melandrium rubrum* (Weigel) Garcke; *Melandrium sylvestre* (Schkuhr) Röhl.; *Melandrium purpureum* Rupr.)

- В Закарпатті, Карпатах, Передкарпатті, Західному Лісостепу. Вид раніше наводився також для Волинського Лісостепу, околиць міст Києва, Вінниці, Харкова, Маріуполя та Криму куди, ймовірно, був занесений. Іноді культивується і дичавіє.

Melandrium eriocalycinum DC. [*Silene latifolia* Poir. subsp. *eriocalycina* (Boiss.) Greuter & Burdet] (*Silene alba* (Mill.) E.Krause subsp. *eriocalycina* (DC.) Walters)

- В Криму (Гірський Крим: від Байдарських воріт до Алушти). Від близьких видів *Melandrium album* (Mill.) Garcke s. str. та *M. latifolium* (Poir.) Maire відрізняється довшою коробочкою, що виступає з чашечки, коротшою трубочкою чашечки щодо її зубців (лише в 1,5 рази довша за зубці, а не в 2–3 рази).

Melandrium latifolium (Poir.) Maire [*Silene latifolia* Poir.] (*Lychnis divaricata* Rchb.; *Melandrium boissieri* Schischk.; *Melandrium divaricatum* (Rchb.) Fenzl; *Silene latifolia* (Mill.) Britt. & Rende.; *Silene alba* (Mill.) E.Krause subsp. *divaricata* (Rchb.) Walters).

- На півдні та в південно-східній частині України, рідко (Одеська, Дніпропетровська, Луганська, Донецька області), а також в Криму (часто), окрім Присивашся. *Melandrium latifolium* часто сплутують з *M. album*, хоча рослини у квітучому стані добре відрізняються від останнього жовтуватим зовні забарвленням пелюсток, а під час плодоношення – незвуженою вгорі при плодах чашечкою.

?**Melandrium nemorale** (Heuff. ex Rchb.) A.Braun [*Silene heuffelii* Soó] (*Lychnis nemorale* Heuff. ex Rchb.)

- Балканський вид (Албанія, Болгарія, кол. Югославія, Греція, Румунія). Можливо буде знайдено також на заході України.

MINUARTIA Loefl. s. str.

Понад 50 видів, поширених в Європі, Середземномор'ї (включаючи Анатолію), Північній Африці, південній частині Азії, в горах Кавказу та в північній частині Індії. В Україні – 8 видів. До недавнього часу вважалося, що рід *Minuartia* Loefl. (у традиційному розумінні його обсягу), налічує від 130 (Tsvelev 2004g) до 175 (Bittrich 1993) видів, поширених у помірній і холодній зонах Північної півкулі, частково у горах субтропіків і тропіків. Найбільша кількість таксонів видового рангу виявлена в Середземномор'ї та суміжних з ним гірських районах, де знаходиться основний центр різноманіття цього родового комплексу. Значна частина видів характерна також для Північної

Америци, де вони посідають друге місце серед гвоздичних після видів роду *Silene* L., і, на відміну від багатьох інших *Caryophyllaceae*, природно там поширені. Декілька видів зростає в Південній Америці. Більшість видів, які раніше входили до *Minuartia*, є гірськими та високогірними травами, лише незначна їхня частина – рівнинні степові рослини, що зумовлює здебільшого ксероморфний характер їхньої будови.

Рід *Minuartia*, який і до молекулярних досліджень вважався доволі поліморфним і гетерогенним, нині поділяється на цілу низку підродів і секцій (Mattfeld 1922, McNeill 1962a,b, 1980, McNeil & Bassett 1974, Tsvelev 2002, 2004g), що підтвердили також молекулярно-філогенетичні дослідження (Nepokroeff *et al.* 2001a, 2001b). На підставі нових молекулярних даних (Dillenberger & Kadereit 2014) доведено гетерогенність роду та необхідність його поділу на окремі самостійні монофілетичні групи родового рангу. За результатами цих досліджень автори (Dillenberger & Kadereit 2014) виокремили зі складу *Minuartia* s. l. десять нових таксонів родового рангу, відновивши деякі раніше з них описані, що репрезентують чотири різних групи, самостійність яких підтверджується не лише молекулярно-філогенетичними, а й морфологічними даними (*Cherleria* L., *Facchinia* Rchb., *Mcneillia* Dillenb. & Kadereit, *Minuartia* Loefl. s. str., *Minuartiella* Dillenb. & Kadereit, *Mononeuria* Rchb., *Pseudocherleria* Dillenb. & Kadereit, *Rhodalsine* J.Gay, *Sabulina* Rchb., *Triplateia* Bartl.). У запропонованій нами обробці прийнята концепція роду, яку висунули М.С. Діллєнбергер і Й.В. Кадерайт (Dillenberger & Kadereit 2014). До *Minuartia* s. str. уключено лише дві з дванадцяти секцій типового підроду системи роду, яка була запропонована Д. МакНілом (McNeill 1962a,b) – sect. *Minuartia* та sect. *Plurinerviae* McNeil. У флорі України з цієї групи родів представлені *Minuartia* s. str., *Cherleria* і *Sabulina* (Mosyakin & Fedoronchuk 2015, Fedoronchuk & Mosyakin 2016).

***Minuartia adenotricha* Schischk. (*Alsine setacea* (Thuill.) Fenzl var. *pubescens* Fenzl)**

- В Гірському Криму (ендемік). Від близьких видів спорідненості *M. setacea* (Thuill.) Hayek aggr. відрізняється короткозалозисто-опушеними гілками суцвіття і квітконіжками.

***Minuartia aucta* Klokov (*Minuartia setacea* auct. non (Thuill.) Hayek, p.p.)**

- На Північному Поділлі: Тернопільська, Рівненська (південні райони) області (подільський ендемік). Рослини дуже подібні до таких *Minuartia leiosperma* Klokov, але мають дещо більші чашолистки (3,5–4,5 мм завдовжки, а не 2,5–3 мм) і всі квітки на помітних квітконіжках). Видовий статус сумнівний.

***Minuartia euxina* Klokov (*Minuartia setacea* auct. non (Thuill.) Hayek, p.p.)**

- В Криму (ендемік). Від близьких видів спорідненості *M. setacea* (Thuill.) Hayek aggr. (*M. aucta* Klokov, *M. leiosperma* Klokov) відрізняється коротковолосистими квітконіжками, що нагадують такі у форми *M. leiosperma* Klokov forma *puberula* (Клеоров) Klokov [= *M. setacea* (Thuill.) Hayek var. *puberula* (Клеоров) Tzvelev], яка зрідка поширена на континентальній частині України. Проте від наведеної форми (forma *puberula*) *M. euxina* відрізняється дещо довшими чашолистками та більшими насінинами, покритими гострими горбочками (як у *M. thyratica* Klokov).

***Minuartia glomerata* (M.Bieb.) Degen (*Alsine glomerata* (M.Bieb.) Fenzl; *Arenaria glomerata* M.Bieb.)**

- На півдні материкової частини України та в Криму.

***Minuartia hirsuta* (M.Bieb.) Hand.-Mazz. (*Arenaria hirsuta* M.Bieb.)**

- В Гірському Криму.

***Minuartia leiosperma* Klokov (*Minuartia setacea* auct. non (Thuill.) Hayek, p.p.) (*Minuartia setacea* auct. non (Thuill.) Hayek)**

- Майже по всій території, окрім західних і південно-східних районів і Криму. Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2004g) вважає *M. leiosperma* (разом із *M. aucta* Klokov) синонімом *M. setacea* (Thuill.) Hayek., описаного із Франції. Від *M. setacea* s. str. відрізняється тупими, малопомітними на поверхні насінини горбочками. Видовий статус сумнівний.

***Minuartia thyratica* Klokov (*Minuartia setacea* auct. non (Thuill.) Hayek; *Minuartia setacea* (Thuill.) Hayek var. *thyratica* Zapal.)**

- На Поділлі: Придністров'я (південно-подільський ендемік). З групи видів спорідненості *M. setacea* (Thuill.) Hayek aggr. Від *M. leiosperma* Klokov відрізняється гострими горбочками на поверхні насінини; від *M. aucta* Klokov – коротшими чашолистками (2,5–3,5 мм завдовжки), які до того ж майже в 1,5 рази коротші за пелюстки (південно-подільський ендемік).

***Minuartia wiesneri* (Stapf) Schischk. [*Minuartia montana* L. subsp. *wiesneri* (Stapf) McNeill] (*Alsine wiesneri* Stapf; *Minuartia montana* auct. non L.)**

- В Гірському Криму.

MOEHRINGIA L.

Близько 30 видів, поширених у помірній і холодній зонах північної півкулі. Деякі види (*M. lateriflora* (L.) Fenzl, *M. trinervia* (L.) Clairv.) трапляються також у Північній, Центральній і Східній Азії та в Північній Америці; в Україні – 4 види. Молекулярними дослідженнями (Fior & Karis 2007) показано, що рід *Moehringia* L. є монофілетичним, якщо з його складу виключити чотири іберійських види і включити їх до роду *Arenaria* Ruppius ex L.

Moehringia hypanica Grynj & Klokov

- На Південному Бузі: Миколаївська область (ендемік). З групи видів спорідненості *M. muscosa* L. але, на відміну від останніх, рослини мають п'ятичленні квітки (у *M. muscosa* s. str. квітки чотиричленні, дуже рідко п'ятичленні). Від *M. muscosa* відрізняється також дещо коротшими, знизу майже кілюватими листочками, коротшими квітконіжками, тупуватими на верхівці чашолистками та трохи довшою (щодо чашечки) коробочкою. Вид уключено до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний» та списку IUCN (VU).

Moehringia lateriflora (L.) Fenzl (*Alsine lateriflora* (L.) Crantz; *Arenaria lateriflora* L.)

- Вид наводився раніше для Лівобережного Полісся (Чернігівська область).

Moehringia muscosa L. (*Alsine muscosa* (L.) Prantl; *Arenaria muscosa* (L.) Bonnier & Layens)

- В Карпатах.

Moehringia trinervia (L.) Clairv. (*Alsine trinervia* (L.) Crantz; *Arenaria trinervia* L.; *Moehringia bracteata* Slendz.)

- В Карпатах, Поліссі, Лісостепу, Криму, звичайно; в Степу, рідко.

MYOSOTON Moench [*Stellaria* L.]

Монотипний рід, представлений широко поширеним в Євразії видом *Myosoton aquaticum* (L.) Moench (≡ *Malachium aquaticum* L.) який, як занесений, наводиться також для Північної Америки (Rabaler 2005). З Іспанії був описаний ще один вид роду – *Myosoton calycinum* Wilk., але його статус на сьогодні остаточно ще не визначений. Не виключено, що він взагалі не належить до роду *Myosoton* (Jalas & Suominen 1983). Молекулярно-філогенетичні дослідження видів типової секції роду *Stellaria* (Harbaugh *et al.* 2010, Greenberg & Donoghue 2011) показали, що до її складу можливе включення також *Myosoton aquaticum*, але для цього необхідні детальніші дослідження роду *Stellaria* L.

Myosoton aquaticum (L.) Moench [*Stellaria aquatica* (L.) Scop.] (*Alsine aquatica* (L.) Britton; *Cerastium aquaticum* L.; *Cerastium maximum* Gilib.; *Malachium aquaticum* (L.) Fr.; *Malachium aquaticum* (L.) Moench subsp. *sarmaticum* Zapał.; *Malachium sarmaticum* (Zapał.) Sävul. & Rayss.)

- Майже по всій території, окрім Полинового Степу. Х. Запалович (Zapałowicz 1911) із західних регіонів України описав підвид *Malachium aquaticum* subsp. *sarmaticum* Zapał., який відрізняється від типового довгими за чашечку пелюстками. Але, як виявилось, довші пелюстки (нерідко навіть у 1,5–2 рази довші за чашечку) мають також рослини з інших місцезростань, тому ця ознака не є таксономічно значущою. *Myosoton aquaticum* є індикатором надмірно зволжених, сирих лісових, чагарникових та трав'яних угруповань. У філогенетичному відношенні займає проміжне місце між родами *Hylebia* Fourg. та *Cerastium* Tourn. ex L. Від *Hylebia nemorum* Fourg. відрізняється зав'яззю з 5 (6) стилодіями (у *H. nemorum* стилодіїв 3) та диплоїдним набором хромосом ($2n = 28$; у *H. nemorum* $2n = 26$).

OBERNA Adans. [*Silene* L.]

Близько 25 видів, поширених в Євразії і Північній Африці, один вид – *Oberna behen* (L.) Ikonn. (*Silene vulgaris* (Moench) Garcke) занесений в Північну Америку; в Україні – 5 видів. Рід *Oberna* Adans. тривалий час розглядався в складі роду *Silene* L. (як підрид *Behen* (Moench) Bunge) і був відновлений С.С. Іконниковим (Ikonnikov 1975), спочатку під назвою «*Behenantha*» (Otth) Schur, а пізніше перейменованій ним (Ikonnikov 1976, 1978) на пріоритетну назву «*Oberna*». Займає проміжне місце між *Silene* s. str. і *Melandrium* Röhl. За формою здутої чашечки нагадує види *Cucubalus* L. Від видів роду *Silene* s. str. відрізняється дуже здутою, тонкоплівчастою голою чашечкою з поперечними анастомозами між жилками, дуже висунутими тичинками з великими темнобарвленими пиляками, а також сріблястим відтінком поверхні насінин, а від видів *Melandrium* – двостатевими квітками, тригніздою при основі зав'яззю з трьома стилодіями і коробочкою, яка розкривається трьома роздвоєними зубцями.

Oberna behen (L.) Ikonn. [*Silene vulgaris* (Moench) Garcke] (*Behen vulgaris* Moench; *Behenantha behen* (L.) Ikonn.; *Cucubalus behen* L. 1753, non *Silene behen* L. 1753; *Cucubalus inflatus* Salisb.; *Cucubalus latifolius* Mill.; *Cucubalus venosus* Gilib., nom. illeg.; *Oberna behen* (L.) Ikonn. subsp. *carpatica* (Zapał.) Tzvelev; *Oberna behen* (L.) Ikonn. var. *carpatica* (Zapał.) Fedor.; *Oberna carpatica* (Zapał.) Czer.; *Silene alpina* auct. non (Lam.) Thomas; *Silene carpatica* (Zapał.) Czopik; *Silene inflata* (Salisb.) Smith; *Silene latifolia* (Mill.) Britt. & Rendle, 1907, non Poir. 1789; *Silene venosa* (Gilib.) Asch., comb. illeg.; *Silene venosa* (Gilib.) Asch. var. *carpatica* Zapał.; *Silene venosa* (Gilib.) Asch. var. *micrantha* Zapał.)

• Повсюдно, окрім крайнього півдня і Криму. Широка екологічна амплітуда зростання — від субальпійських і альпійських лук до низин і степів зумовлює велику морфологічну варіабельність виду. Особливо мінливими є кількість стебел в особині, їхня висота, форма і розміри нижніх стеблових листків (від вузьколанцетних до широкоеліптичних), розміри квіток та їхнє забарвлення, наявність чи відсутність у пазухах стеблових листків вкорочених неплідних пагонів, ступінь здерев'яніння нижньої частини стебла та ін. Описано декілька різновидів, варіювання ознак рослини у яких, проте, не виходить за межі мінливості виду. Тому немає достатніх підстав надавати цим різновидам, як, зокрема, описаному Х. Запаловичем (Zapałowicz 1911) з високогір'я Українських Карпат *Silene venosa* (Gilib.) Asch. var. *carpatica* Zapał., для якого характерні дещо здерев'янілі при основі стебла, вищого таксономічного рангу – підвиду чи навіть виду, як це роблять деякі автори, зокрема, Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2002, 2004h). Аналогічна ситуація має місце з описаним Х. Запаловичем (Zapałowicz 1911) із Західної України різновидом *Silene venosa* (Gilib.) Asch. var. *micrantha* Zapał., для якого характерні дещо дрібніші квітки, оскільки, як і в попереднього різновиду, характер варіювання цих ознак на виходить за межі мінливості виду.

Oberna commutata (Guss.) Ikonn. [*Silene vulgaris* (Moench) Garcke subsp. *commutata* (Guss.) Hayek] (*Behenantha commutata* (Guss.) Ikonn.; *Silene commutata* Guss.; *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *commutata* (Guss.) Coode & Cullen)

• В Гірському Криму. Від дуже близького *O. behen* (L.) Ikonn. відрізняється лише іншим диплоїдним набором хромосом (тетраплоїд), коротко- і тупогорбочкуватими насінинами та дещо ширшими (до 4–5 см завдовжки) довгасто-яйцеподібними або яйцеподібно-еліптичними, короткозагостреними на верхівці листками, хоча, нерідко рослини з подібними за формою і шириною листками трапляються і серед *O. behen*.

Oberna crispata (Steven) Ikonn. [*Silene crispata* Steven] (*Behenantha crispata* (Steven) Ikonn.; *Silene circassica* Kolak. & Sach., nom. nud.; *Silene coringiaefolia* auct., non Andr. ex Rogov., p. p.; *Silene cserei* auct. non Baumg.; *Silene fabaria* auct. non (L.) Sibth. & Sm.)

• В Гірському Криму. Від дуже близького нижченаведеного *Oberna cserei* (Baumg.) Ikonn. відрізняється ксероморфнішим виглядом: рослини менші за розмірами, сизіші, з хвилястішими краями листків, меншими коробочками плодів, які не висувуються з чашечки і, особливо, поверхнею насінин, покритою тупозгладженими, витягнутими в основі горбочками (у *O. cserei* горбочки гостровершинні, округлі в основі). У гербарії KW окрім рослин з Криму, знаходиться один екземпляр *Oberna crispata*, зібраний П. Опперманном з Молдови (с. Ташлик, Григоріопільського району, що знаходиться в 35 км від м. Тирасполь) і визначений як «*Silene saponariaefolia*» Schott & Ledeb. Інших документально зафіксованих даних про зростання *O. crispata* у Молдові, немає. Обидва види (*O. cserei* і *O. crispata*) часто сплутують з *O. behen*, від якого вони легко відрізняються листками (напівстеблообгортні, зовсім голі, сизі, щільні за консистенцією, слабо хвилясті з країв, оторочені вузькою плівчатою смужкою (у *O. behen* листки зелені, слабо шорсткі, по краях рівні), чашечкою (коротша, менш здута і більш шкіряста, з слабо помітною сіткою жилок) і, особливо, короткоопушеним карпофором та коротковійчастими (в нижній частині по краях і по жилках) пелюстками (у *O. behen* карпофор і пелюстки зовсім голі).

Oberna cserei (Baumg.) Ikonn. [*Silene cserei* Baumg.] (*Behenantha cserei* (Baumg.) Schur; *Oberna aeoniopsis* (Bornm.) Fedor.; *Oberna anatolica* (Melzh. & Baytop.) Fedor.; *Oberna schottiana* (Schur) Tzvelev; *Silene aeoniopsis* Bornm.; *Silene anatolica* Melzh. & Baytop.; *Silene coringiifolia* Andr.; *Silene coringiaefolia* Andr. ex Rogov.; *Silene cserei* Baumg., ortho; *Silene fabaria* auct. non Sibth. & Sm.; *Silene saponariifolia* Schott ex Ledeb.; *Silene saponariaefolia* Schott ex Besser, nom. nud.; *Silene*

saponariaefolia Schott ex Schur, nom. altern., non Schott ex Rchb. 1832; *Silene schottiana* Schur)

• Переважно в південній та південно-східній частинах України, рідше в інших районах як занесена рослина (Хмельницька, Чернівецька, Київська, Черкаська, Харківська області); наводиться також для Закарпаття (низовини). У «Флорі УРСР» (Klokov 1952) *Oberna csereii* разом із кримсько-новоросійським *O. crispata* (Steven) Ikonn. наводиться під назвою «*Silene fabaria* (L) Sibth. & Smith», а в пізнішій обробці – (Prokudin 1987) – як «*Silene coringiaefolia* Andr. [ex Rogov.]». Останній вид описано з південно-західної частини Поділля (за протологом: «На скалах около дер. Врублевец Каменец-Подольского уезда»). Типовий матеріал не зберігся, але недавні збори з locus classicus *S. coringiaefolia* і порівняння їх з гербарними екземплярами, зібраними з locus classicus *Oberna csereii* («Transilvania australi-occidentalis. In collibus apricis inter vineas ad Maros Nemethi et Maros Solomos pr. Deva»), що зберігаються в KW, дають всі підстави розглядати описаний А. Андржейовським вид як *Oberna csereii* і ми не згодні з Н.Н. Цвельовим (Tsvelev 2002, 2004h, 2012a), який нещодавно змінив свою думку щодо трактування *Oberna csereii*, вважаючи його суто трансільванським видом, а рослини з території України став розглядати як окремий вид – *O. schottiana* (Schur) Tzvelev. Судячи з наявних екземплярів, що зберігаються в KW, вони за габітусом, формою чашечки й суцвіття, скульптурою насінини, на що акцентує увагу Н.Н. Цвельов, не відрізняються від таких *Oberna csereii* з locus classicus. Проте від балканського виду *Silene fabaria*, з яким раніше сплутували *Oberna csereii*, останній добре відрізняється коротковолосистим карпофором і чіткішою сіткою жилок на чашечці.

Oberna procumbens (Murray) Ikonn. [*Silene procumbens* Murray] (*Behenantha procumbens* (Murray) Ikonn.)

• В басейні річки Сіверський Донець (Луганська, Донецька області).

OTITES Adans. [*Silene* L.]

Близько 50 видів, поширених в помірно теплих регіонах Євразії, окрім Східної Азії та більшої частини північної лісової зони; в Україні – 17 видів. Рід *Otites* Adans. є дуже близьким до *Silene* L. s. str. і в західноєвропейській літературі включається до його складу. Від *Silene* s. str. відрізняється дрібними, переважно одноставевими квітками. За характером суцвіть види роду *Otites* близькі до видів секції *Tataricae* роду *Silene*. Вважається, що найбільш близькою до предків роду *Otites* є група *Macrocarpae* (Kleopow 1936), яка нами розглядається в ранзі підсекції роду *Otites*.

Otites artemisetorum Klokov (*Otites exaltatus* auct. non (Friv.) Holub, p.p.; *Silene artemisetorum* (Klokov) Czerep.; *Silene chersonensis* auct. non (Zapał.) Kleopow, p.p.; *Silene chersonensis* (Zapał.) Kleopow subsp. *littoralis* Kleopow; *Silene exaltata* auct. non Friv., p.p.)

• По північному узбережжю Чорного і Азовського морів (причорноморсько-приазовський ендемік).

Otites borysthenticus Klokov [*Silene borysthentica* (Gruner) Walters] (*Otites parviflorus* auct. non (Hornem.) Fourr.; *Otites parviflorus* (Hornem.) Grossh.; *Silene otites* (L.) Wib. var. *borysthentica* Gruner; *Silene parviflora* auct. non Pers. 1805, nec Moench, 1794)

• Майже по всій території України, окрім Передкарпаття, Карпат і Закарпаття, а також в Криму (узбережжя Азовського мор'я).

Otites chersonensis (Zapał.) Klokov [*Silene chersonensis* (Zapał.) Kleopow] (*Otites exaltatus* auct. non (Friv.) Holub, p.p.; *Silene densiflora* auct. non D'Urv., p. p.; *Silene densiflora* D'Urv. var. *chersonensis* Zapał.; *Silene exaltata* auct. non Friv., p.p.; *Silene media* auct. non (Litv.) Klokov)

• У лісостеповій і степовій зонах, переважно в лівобережних і придніпровських районах.

Otites cuneifolius Raf. (*Cucubalus otites* L., nom. illeg.; *Otites pseudootites* (Besser ex Rchb.) Klokov.; *Otites pseudootites* (Besser ex Rchb.) Klokov subsp. *cuneifolia* Holub.; *Silene otites* (L.) Wib. subsp. *otitis*; *Silene pseudootites* auct. non Besser ex Rchb.; *Silene wolgensis* auct. non (Hornem.) Otth.)

• В західній частині України (Тернопільська, Рівненська області). Вид раніше наводився також для Закарпаття (Margittai 1927).

Otites densiflorus (D'Urv.) Grossh. [*Silene densiflora* D'Urv.] (*Silene otites* (L.) Wib. subsp. *densiflora* (D'Urv.) Asch. et Graebn.)

- На півдні Степу і в Криму.

Otites dolichocarpus Klokov [*Silene densiflora* D'Urv.] (*Silene dolichocarpa* (Klokov) Czerep.)

- В Приазов'ї.

Otites donetzicus (Klokov) Klokov [*Silene donetzica* Kleopow] (*Silene densiflora* auct. non D'Urv., p.p.)

- В Приазов'ї і на Донецькому (ендемік).

Otites eugeniae (Kleopow) Klokov [*Silene eugeniae* Kleopow] (*Otites pseudootites* auct. non (Besser ex Rchb.) Klokov; *Otites pseudotites* auct. non (Besser ex Rchb.) Klokov, ortho; *Silene pseudootites* auct. non Besser ex Rchb.; *Silene pseudotites* auct. non Besser ex Rchb., ortho)

- В правобережній частині України, нерідко.

Otites hellmannii (Claus) Klokov [*Silene hellmannii* Claus] (*Otites graniticus* Klokov)

- В Причорномор'ї, Приазов'ї, на Донецькому кряжі і в Криму (околиці озера Донузлав).

Otites x klopotovii Tzvelev

- В Криму (Керченський півострів) (ендемік). Від *Otites densiflorus* (D'Urv.) Grossh. відрізняється меншими і коротковолосистими чашечками та коротковолосистими стеблами в нижній частині, а від *O. borysthenicus* Klokov – голими міжвузлями суцвіття і голими нігтиками пелюсток. Ймовірно гібридогенного походження [*O. borysthenicus* (Grun.) Klokov x *O. densiflorus* (D'Urv.) Grossh.] (Tzvelev 2001, 2004i).

Otites krymensis (Kleopow) Klokov (*Silene hellmannii* auct. non Claus; *Silene krymensis* Kleopow)

- В Криму: околиці м. Білогорська (ендемік). Вид відомий на сьогодні лише з locus classicus. Видовий статус сумнівний.

Otites maeotica Klokov [*Silene maeotica* (Klokov) Czerep.]

- В Приазов'ї.

Otites medius (Litv.) Klokov [*Silene media* (Litv.) Kleopow] (*Silene otites* (L.) Wib. var. *media* Litv.)

- В південно-східній частині України.

Otites moldavicus Klokov [*Silene moldavica* (Klokov) Šourková] (*Silene chersonensis* auct. non (Zapał.) Kleopow)

- В південно-західній частині Лісостепу (Одеська область), заноситься на схід (Кіровоградська область) та північ (околиці м. Києва).

Otites orae-syvaschicae Klokov [*Silene orae-syvaschicae* (Klokov) Czerep.] (*Silene wolgensis* auct. non (Hornem.) Grossh., p.p.)

- По північному узбережжі Чорного і Азовського морів (ендемік).

Otites sibiricus (L.) Raf. [*Silene sibirica* (L.) Pers.] (*Cucubalus sibiricus* L.; *Otites holopetalus* (Bunge) Tzvelev; *Otites sibiricus* (L.) Raf. subsp. *kleopovii* Tzvelev; *Silene holopetala* Bunge; *Silene sibirica* L. var. *holopetala* (Bunge) Lazkov; *Viscago sibirica* (L.) Hornem.)

- В Степу (Миколаївська, Одеська області), Лісостепу (Донецька область), дуже рідко. В гербарії КВ нових зборів *Otites sibiricus* немає. Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2001, 2004i) для Одеської області наводить підвид *Otites sibiricus* (L.) Raf. subsp. *kleopovii* Tzvelev, описаний ним з Башкирії [голотип: «Baschkiria, prov. Zilair, distr. Chajbullino, steppa lapidosa, VII.1939, M. Kaczurin (LE)»] з опушеними квітконіжками й чашечками, але конкретних місцезростань не цитує.

Otites wolgensis (Hornem.) Grossh. [*Silene wolgensis* (Hornem.) Otth] (*Cucubalus wolgensis* Willd., nom. nud.; *Silene otites* subsp. *wolgensis* (Hornem.) Schmalh.; *Silene wolgensis* (Hornem.) Besser ex Spreng., nom. nud.; *Viscago wolgensis* Hornem.)

- В лівобережних, рідше в правобережних районах та в Криму (Керченський півострів).

PARONYCHIA Mill.

Від 110 (Hartman et al. 2005) до 150 (Bittrich 1993) видів, поширених, переважно, в Середземномор'ї, а також в Передній Азії, Африці, Північній і Південній Америці; в Україні – один поліморфний вид. Рід *Paronychia* Mill є одним із великих за кількістю видів в родині *Caryophyllaceae*, але ще досить слабо охоплений молекулярно-філогенетичними дослідженнями. Результати

аналізу послідовностей ДНК, проведених, в основному, на видах роду *Gymnocarpos* Forssk. (Oxelman *et al.* 2002) показали, що рід *Paronychia* є поліфілетичним таксоном, у якого види підродів *Paronychia* і *Siphonychia* формують сестринську групу до видів роду *Gymnocarpos*, тоді як види підроду *Anoplonychia* виявилися ближчими до родів *Herniaria* Tourn. ex L. і *Philippiella* Speg. (монотипний рід, поширений в Патагонії, морфологічно подібний до видів *Herniaria*). Це було підтверджено також дослідженнями інших авторів (Greenberg & Donoghue 2011).

Paronychia cephalotes (M.Bieb.) Besser (*Illecebrum cephalotes* M.Bieb.; *Paronychia cephalotes* (M.Bieb.) Besser subsp. *pontica* Borhidi; *Paronychia cephalotes* (M.Bieb.) Besser subsp. *taurica* (Borhidi & Sikura) Tzvelev; *Paronychia pontica* (Borhidi) Chaudhri; *Paronychia taurica* Borhidi & Sikura)

• В Степу (південна частина, окрім Полинкового Степу), а також в Придністров'я (Хмельницька область) та в Криму. Поліморфний вид, який неодноразово розділяли на окремі види, підвиди (див. синоніміку) і різновиди: *P. cephalotes* var. *ucrainica* Borhidi (околиці Одеси), *P. cephalotes* var. *recurvans* Chaudhri (Східна Україна), *P. cephalotes* var. *macrocephala* Borhidi (околиці Одеси). Відсутність стійких діагностичних ознак та наявність численних «переходів» не дає достатніх підстав виділяти в межах виду таксонів нижчого рангу.

PETRORHAGIA (Ser. ex DC.) Link

Понад 30 видів, поширених в помірно теплих областях Південної і Центральної Європи та Західної Азії, здебільшого в Східному Середземномор'ї; в Україні – один вид. За молекулярно-філогенетичними даними рід *Petrorhagia* (Ser. ex DC.) Link виявився сестринським до клади, яка включає роди *Dianthus* L. і *Velezia* L. (Harbaugh *et al.* 2010, Greenberg Donoghue 2011, Pirani *et al.* 2014).

*!**Petrorhagia saxifraga** (L.) Link (*Gypsophila saxifraga* L.; *Kohlruschia saxifraga* (L.) Dandy; *Tunica saxifraga* (L.) Scop.)

• Культивується і дичавіє (околиці Києва, Умані).

PLECONAX Raf. [*Silene* L.]

Близько 12 видів, поширених в помірних, субтропічних, частково тропічних областях Північної півкулі, головним чином в країнах Середземномор'я. В Україні – один вид. В західноєвропейських джерелах види *Pleconax* включаються до складу роду *Silene* L., від яких вони, відрізняються перш за все чашечкою квітки з 20–30 неанастомозуючими жилками (у *Silene* чашечки з 10 жилками, що анастомозують між собою).

Pleconax subconica (Friv.) Šourková [*Silene subconica* Friv.] (*Pleconax conica* auct. non (L.) Šourková; *Silene conica* auct. non L.; *Silene conica* L. subsp. *subconica* (Friv.) Gavioli)

• В Степу та Криму. П.Ф. Оксіюк (Oksijuk 1948) наводить для *Pleconax subconica* диплоїдне число хромосом – $2n = 24$ але, можливо, ці дані помилкові. Морфологічно мінливий вид, який дуже варіює за кількістю стебел в особині, їхньою висотою й характером розгалуження, кількістю квіток, розмірами чашечки, довжиною карпофора, густотою опушення. Певної географічної закономірності у розподілі цих ознак рослин не виявлено. Тому не можна погодитися з С.С. Іконниковим (Ikonnikov 2004b) і І.В. Соколовою (Sokolova 2012), які для Причорномор'я і Криму окрім *P. subconica*, наводять ще один вид – *P. conica* (L.) Šourková, з кількісними ознаками (розміри чашечки і карпофора), що перебиваються з такими *P. subconica*. Окрім типових рослин, на Україні трапляються також ще два різновиди *P. subconica*: var. *glandulosa* Cald. (квітконіжки й чашечки опушені виключно залозистими волосками) та var. *subuniflora* Coss. & Germ. (низкорослі рослини з однією або двома квітками на стеблі). Для більшості рослин з Криму характерні низкорослі особини з небагатоквітковими (1–2) стеблами, але нерідко в одному місцезростанні разом з низкорослими й малоквітковими особинами трапляються рослини з високими, розгалуженими й багатоквітковими стеблами (околиці міст Феодосії, Старого Криму: гора Агармиш та ін.). Ймовірно, що поява низкорослості, разом з редукцією числа квіток, зумовлені сушішими умовами зростання. Подібна ситуація спостерігається також з опушенням квітконіжок і чашечок, яке може бути виключно з простих волосків або з певною домішкою залозистих, іноді до 80%, що характерно, зокрема, для рослин, зібраних на Білосараївській косі (Донецька область), в околицях міст Миколаєва, Білогорська, Судака, Феодосії, Керчі тощо. Тому надавати таким формам вищого таксономічного рангу, ніж різновид, недоцільно.

POLYSCEMONE Schott, Nym. & Kotschy [*Silene* L.]

Монотипний рід. В західноєвропейській літературі наводиться у складі роду *Silene* L., від якого відрізняється перш за все зав'яззю з 5(7) стилодіями (у *Silene* L. s. str. – зав'яззю з 3 стилодіями) і плодами (коробочками), які розкриваються 5 стулками (у *Silene* L. s. str. коробочки розкриваються трьома подвійними зубцями).

?Polyschemone nivalis (Kit.) Schott, Nym. & Kotschy [*Silene nivalis* (Kit.) Rohrb.] (*Lycnis nivalis* Kit. ex Schult.; *Melandrium nivale* (Kit.) Nyman; *Steris nivalis* (Kit.) Ikonn.; *Viscaria nivalis* (Kit.) Simonk.)

• Наводиться С.С. Фодором (Fodor 1974) під назвою *Silene nivalis* (Kit.) Rohrb. для Закарпаття (Мармароши), як вузький ендемік Східних Карпат (Роднянські Альпи, Румунія), який С.С. Іконников (Ikonnikov 1987) у складі секції *Polyschemone* (Schott, Nym. & Kotschy) Ikonn. уключив до роду *Steris* Adans (нині трактується як *Viscaria* Bernh.), а М.М. Цвельов (Tsvelev 2001) повторно виділив в окремий монотипний рід *Polyschemone* Schott, Nym. & Kotschy, висловивши припущення про можливість зростання *P. nivalis* в Українських Карпатах (Мармароши). Нових достовірних даних про зростання виду на території України (Карпати) немає, окрім даних Л. Вагнера, який вивчав флору Карпат ще в 70-х роках XIX століття. За будовою коробочки і кількістю стилодіїв (5–7) вид близький до роду *Viscaria* Bernh. (= *Steris* Adans.), але має 1–3 великих квітки на дуже вкорочених (5–10 см завдовжки) пагонах, трохи здуті дзвоникоподібні чашечки і глибоко двороздільні пелюстки.

PSAMMOPHILIELLA Ikonn. [*Gypsophila* L.]

Близько 4 видів, поширених в помірно теплих областях Європи та Західної Азії, деякі з них занесені до Сибіру, на Далекий Схід, а також в Північну Америку та Австралію; в Україні – один вид. Рід *Psammophiliella* нерідко приймається у складі роду *Gypsophila* L. (як підрід *Macrorrhizaea*), однак, за молекулярно-філогенетичними даними (Greenberg & Donoghue 2011, Pirani et al. 2014), вид *P. muralis* (L.) Ikonn. (лектотип роду) виявився сестринським до клади *Dianthus/Petrorrhagia*, що є одним із свідчень відокремленості видів *Psammophiliella* від видів *Gypsophila*.

Psammophiliella muralis (L.) Ikonn. [*Gypsophila muralis* L.] (*Gypsophila muralis* L. var. *stepposa* (Klokov) Schischk.; *Gypsophila purpurea* Gilib.; *Gypsophila stepposa* Klokov; *Psammophila muralis* (L.) Fourr.; *Psammophila stepposa* (Klokov) Ikonn.; *Psammophiliella stepposa* (Klokov) Ikonn.; *Saponaria muralis* (L.) Lam.; *Silene muralis* (L.) E.H.L.Krause)

• По всій території, окрім високогір'я Карпат; в Криму дуже рідко (околиці Сімферополя і на Керченському півострові). *Psammophiliella muralis* (L.) Ikonn. має широкий ареал, який складається з двох великих частин – західної (середньоєвропейсько-західносибірської), з одного боку, й східної (манчжурської) – з іншого, між якими невеликими фрагментами вкраплені місцезростання в Середньосибірській і Манчжурській провінціях. Широкий ареал та екологічна пластичність виду зумовлюють значне варіювання його морфологічних ознак, що проявляється, зокрема, в характері розгалуження стебла, ширині листочків, розмірах квіток тощо. Тому, описані в межах виду форми й різновиди, а також виділені окремі види (*Gypsophila serotina* Hayne, *G. agrestis* Pers., *G. rosulata* Klokov, nom. nud.) не мають чітко окреслених ареалів, вони характеризуються перехідними ознаками і повинні розглядатися лише як екологічні відміни *P. muralis*, що зумовлено різними умовами зростання. Синонімом *Psammophiliella muralis* є також *Gypsophila stepposa* Klokov (≡ *Psammophila stepposa* (Klokov) Ikonn.), описана М.В. Клоковим (Klokov 1922, 1923, 1924) з колишнього Кочинського степу Луганської області [за протологом: «In locis steppaceis siccis, saepe subsalsis. Area geogr.: Ucraina meridio-orientalis, Songoria? Collecta; prov. Charjkov. distr. Kupjansk, prope Kislovka (1916) et Starobjelsk Taliev, prov. Taur. prope Ascania-Nova (1917) et Lavrenko (1922). E Songoria specimina in herb. Turcz. univ. Charjk. sub *G. muralis* L. vidi, sed sine flor. et fruct. (coll. a. Kar. et Kir.)»].

QUERIA L. [*Minuartia* Loefl.]

Монотипний рід *Queria* L. (*Q. hispanica* L.) має давньосередземноморський ареал, який охоплює Піренейський півострів, Південну Францію (занесено), Балканський півострів, Крим, Кавказ, Малу Азію, Іран, Середню Азію, Північну Африку. Вважається давнім, ймовірно пліоценовим утворенням, зумовленим ксерофітизацією середньоазійської флори й інтенсивним формуванням однорічників (Mattfeld 1921). Філогенетично близький до роду *Scleranthus* L. і, особливо, *Minuartia* Loefl. s. l., що дало підставу деяким авторам (McNeill 1962a, b; McNeil & Bassett 1974) розглядати його у

складі останнього роду – як *Minuartia hamata* (Hausskn.) Mattf. (non *Minuartia hispanica* L. ex Graebn.). Однак, наявність у рослин *Q. hispanica* нерозкритої коробочки, яка містить одну велику насінину (у видів роду *Minuartia* коробочка розкривається трьома (чотирма) стулками, містить багато (4–15) насінин) та легко опадні, цілком головчасті суцвіття з численними гачкувато загнутими приквітками (у видів *Minuartia* суцвіття не опадають), свідчить на користь того, що *Queria* слід розглядати як самостійний рід (Fedoronchuk 2004).

Queria hispanica L. [*Minuartia hamata* (Hausskn.) Mattf.] (*Scleranthus hamatus* Hausskn.)
• В Криму.

RABELERA M.T.Sharples & E.A.Tripp (*Stellaria* L.)

• Монотипний рід, нещодавно виділений з роду *Stellaria* L. (Sharples & Tripp 2019) (див. також примітку до роду *Stellaria*).

Rabelera holostea (L.) M.T.Sharples & E.A.Tripp [*Stellaria holostea* L.] (*Alsine holostea* (L.) Britton)

• По всій території, окрім південних районів, де є одним із діагностичних видів багатьох рослинних угруповань лісових ценозів України (наводиться як *Stellaria holostea* L.).

SABULINA Rchb. (*Minuartia* Loefl.)

Близько 70 видів, поширених у Північній півкулі: гори Середземноморського регіону, Альпи, Південна та Центральна Європа, Мала Азія (Анатолія), Кавказ, Південно-Західна Азія, Центральна Азія, Північна Америка, Південна Америка (Чилі, Аргентина). У флорі України – 7 видів. Найчисельніший рід, виділений із *Minuartia* Loefl. s. l. (Dillenberger & Kadereit 2014), що включає види шести секцій типового підроду *Minuartia*, які разом із *Stellaria fontinalis* (Short & R.Peter) D.L.Rob. формують кладу, сестринську до клади *Facchinia/Sagina/Colobanthus*. Можливо, що в подальшому рід *Sabulina* буде розділений ще на чотири окремих роди (див. також примітку до роду *Minuartia* Loefl.).

Sabulina bilykiana (Klokov) Dillenb. & Kadereit [*Minuartia bilykiana* Klokov] (*Minuartia hybrida* auct. non (Vill.) Schischk., p.p.; *Minuartia velenovskyi* auct. non (Rohlena) Hayek]

• В Правобержному Злаковому Лісостепу (Одеська область), рідко. Ендемік. Від близького болгарського *Sabulina velenovskyi* (Rohlena) Dillenb. & Kadereit (≡ *Minuartia velenovskyi* (Rohlena) Hayek) відрізняється, за описом, морфометричними параметрами квітки, плоду і насінини, а також екологією рослин.

Sabulina oxypetala (Woł.) Mosyakin & Fedor. [*Minuartia oxypetala* (Woł.) Kulcz.] (*Alsine oxypetala* Woł.; *Minuartia verna* (L.) Hiern. subsp. *oxypetala* (Woł.) Halliday; *Minuartia zarecznyi* auct. non (Zapał.) Klokov; *Sabulina verna* (L.) Rchb. subsp. *oxypetala* (Woł.) Dillenb. & Kadereit)

• Карпати: Чивчинські і Гринявські гори (гори Фатуня Банулуї, Гнетеса), дуже рідко. Ендемік Східних Карпат. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як *Minuartia oxypetala* (Woł.) Kulcz.), з категорією «рідкісний». Від близького типового *Sabulina verna* (L.) Rchb. (≡ *Minuartia verna* (L.) Hiern.) відрізняється загостреними, дещо коротшими за чашечку пелюстками квітки.

Sabulina pseudohybrida (Klokov) Mosyakin & Fedor. [*Minuartia pseudohybrida* Klokov] (*Minuartia hybrida* auct. non (Vill.) Schischk., p.p.)

• В Криму (Південний Берег Криму, від Фороса до Ялти). Від близького виду *Sabulina tenuifolia* (L.) Rchb. (≡ *Minuartia tenuifolia* (L.) Hiern. = *M. hybrida* (Vill.) Schischk., p.p.), відрізняється відсутністю на стеблі та листках рослин залозистого опушення, вужчими чашолистками, коротшими пелюстками (майже удвічі коротшими за чашечку), пурпуровими пиляками, нерідко коротшою за чашечку коробочкою та дрібнішими насінинами. Вид дуже близький до *Sabulina viscosa* (Schreb.) Rchb. (≡ *Minuartia viscosa* (Schreb.) Schinz & Thell.).

Sabulina taurica (Steven) Dillenb. & Kadereit [*Minuartia taurica* (Steven) Graebn.] (*Alsine taurica* Steven)

• В Гірському Криму (яйла). Кримський ендемік.

Sabulina tenuifolia (L.) Rchb.) subsp. **tenuifolia** [*Minuartia tenuifolia* (L.) Hiern. subsp. *tenuifolia*] (*Arenaria tenuifolia* L. s. str.; ?*Minuartia birjuczensis* Klokov; *Minuartia hybrida* auct. non (Vill.) Schischk., p.p.; *Minuartia hispanica* Klokov; ?*Sabulina*

birjuczensis (Klokov) Mosyakin & Fedor.; *Sabulina hypanica* (Klokov) Mosyakin & Fedor.)

• В Правобержному Злаковому Степу (Одеська, Миколаївська області), Лівобережному Злаковому Степу (Херсонська область) та в Криму. *Sabulina hypanica* (Klokov) Mosyakin & Fedor. ($\equiv$ *Minuartia hypanica* Klokov), який ми (Mosyakin & Fedoronchuk 2015) раніше приймали за окремий вид відрізняється від близького західноєвропейського *Sabulins tenuifolia* (L.) Rchb. ($\equiv$ *Minuartia tenuifolia* (L.) Hiern.; *M. hybrida* (Vill.) Schischk., p.p.) лише дещо дрібнішими квітками та коротшими від чашечки коробочками, що є недостатнім для визнання його видового статусу. Синонімом *Sabulina tenuifolia* subsp. *tenuifolia* (= *Sabulina hypanica*), імовірно, є *Sabulina birjuczensis* (Klokov) Mosyakin & Fedor. ($\equiv$ *Minuartia birjuczensis* Klokov), описана з півострова Бірючий в Азовському морі, гербарні матеріали якої, зокрема й типові, в колекціях CWU, KW і LE відсутні (ймовірно, втрачені). За першоописом рослини *Minuartia birjuczensis* відрізняються від таких *M. hypanica* лише звивисто-зігнутими стеблами та малопомітними горбочками на поверхні насінини, тоді як у *M. hypanica* горбочки гоструваті (остання ознака добре проявляється лише у стиглих насінин) [Mosyakin, Fedoronchuk, 2015]. Уключено до списку JUSN (VU), як *Sabulina hypanica* (Klokov) Mosyakin & Fedor.

***Sabulina verna* (L.) Rchb. [*Minuartia verna* (L.) Hiern.] (*Alsine verna* (L.) Wahlenb.; *Alsine zareznyi* Zapał.; *Arenaria gerardii* Willd.; *Arenaria pauciflora* Kit. ex Kanitz; *Arenaria verna* L.; *Minuartia gerardii* (Willd.) Hayek; *Minuartia pauciflora* (Kit. ex Kanitz) Dvořaková; *Minuartia verna* subsp. *gerardii* (Willd.) Graebn.; *Minuartia zareznyi* (Zapał.) Klokov)**

• В Карпатах. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як *Minuartia pauciflora* (Kit. ex Kanitz) Dvořaková), з категорією «рідкісний».

***Sabulina viscosa* (Schreb.) Rchb. [*Minuartia viscosa* (Schreb.) Schinz & Thell.] (*Alsine viscosa* Schreb.; *Minuartia piskunovii* Klokov)**

• В басейнах Дніпра і Сіверського Дінця, а також в Криму (Тарханкут, околиці Бахчисарая, Феодосії), зрідка. Синонімом *Sabulina viscosa* (Schreb.) Rchb. є *Minuartia piskunovii* Klokov, описана з Лівобережного Лісостепу, рослини якої, за автором виду (Klokov 1952), відрізняються від *M. viscosa* (Schreb.) Schinz & Thell. розлогішим суцвіттям, коротшими за міжвузля нижніми стебловими листками та слабкопомітними на поверхні насінини тупими горбочками. Перегляд гербарного матеріалу, включаючи й типові зразки, показав, що всі ці ознаки не є діагностичними, оскільки нерідко у рослин із західноєвропейських популяцій, зокрема з Моравії і Західних Родоп (Болгарія), суцвіття розлоге, стебло розгалужується майже від основи, а поверхня насінин покрита слабко помітними горбочками. *Sabulina viscosa* зі всіх інших видів спорідненості західноєвропейського виду *S. tenuifolia* (L.) Rchb. (= *Minuartia hybrida* (Vill.) Schischk.) є найпівнічнішим (західноєвропейсько-понтичним) вікаріантом цього комплексу видів.

SAGINA L.

Понад 30 видів, поширених в холодних і помірно теплих областях північної півкулі, частково в горах тропіків; в Україні – 6 видів. Деякі види є космополітами (*S. procumbens* L., *S. apetala* Ard.), які поширились як польові бур'яни і рудеральні рослини (археофіти), а *S. caespitosa* Lange досягає Циркумпольярної арктичної області (Північна Гренладія), де відсутні інші квіткові рослини. Рослини мають дрібні, непомітні квіткі, які розкриваються на дуже короткий час, що зумовлює гомогамію, протереандрію чи протогінію. Види, що представлені в Україні (*S. nodosa* (L.) Fenzl, *S. saginoides* (L.) H.Karst., *S. hawaiiensis* Pax (= *S. subulata* (Sw.) C.Presl), *S. procumbens* L., *S. maritima* Don), характеризуються близькими екологічними особливостями — приурочені виключно до вологих пісків та скель, порослих мохом (*S. maritima* зростає на засоленних ґрунтах), а також для них характерна редукція числа членів оцвіттини квіткі, що корелює з основним числом хромосом (від пентамерної квіткі, з $2n = 24$, до тетрамерної, з $2n = 12$), що, пов'язано, ймовірно, з тим, що ці рослини часто є рудеральними або сегетальними (Gams 1953, Löve & Löve 1948). Тому надавати важливого таксономічного значення (на рівні секцій) кількості членів квіткі у роді є недоцільним. Молекулярно-філогенетичні дані, які базуються на дослідженні нуклеотидних послідовностей ДНК окремих видів, підтверджують монофілію роду, але на сьогодні цих даних ще не достатньо для з'ясування його внутрішньородової диференціації.

?***Sagina apetala* Ard. (*Sagina ciliata* Fr.)**

• Наводиться за літературними даними для Поділля (Schmalhausen 1897, Klokov 1952, Ziman 1987, Fedoronchuk & Didukh 2002, Tsvelev 2004j), як *Sagina ciliata* Fr., для якого характерні війки при основі листочків, що закінчуються дуже коротким вістрям. Гербарні матеріали, які б підтверджували наявність цього виду в Україні відсутні. В гербарії KW є лише один зразок, визначений як *S.*

apetala Ard., зібраний невідомим колектором з Поділля («...У кущах на вапнякових схилах р. Джеванчик між с. Рихта та с. Лясківці, 20.VIII.1935 р.»). Але від *S. apetala* Ard. (1764, *Animady Bot. Spec. Alt.*, 2: 22; лектотип: «Herb. Linnaeus No 177.2 (LINN)», описаного з Італії, ці рослини відрізняються довшими стебловими листочками, відсутністю характерного для *S. apetala* залозистого опушення в суцвітті та значно довшою за чашолистки коробочкою. За морфологічними ознаками вони близькі до *S. maritima* Don.

?**Sagina hawaiiensis** Pax (*Sagina subulata* (Sw.) C.Presl, nom. illeg.; *Spergula subulata* Sw.)

- В Закарпатті, дуже рідко, можливо занесено. Габітуально нагадує *S. saginoides* (L.) H.Karst., але рослини добре відрізняються дуже довгим, вістрюватим закінченням листочків, довшими пелюстками, що дорівнюють або навіть перевищують чашечку (у *S. saginoides* пелюстки майже в два рази коротші за чашолистки), залозисто-опушеними стеблами (майже з самого низу), квітконіжками та чашолистками. Вид нами наведений для флори України на підставі гербарних матеріалів, зібраних І.К. Ігошиною в Закарпатті, які зберігаються в гербарії LE під назвою *Sagina subulata* (Sw.) C.Presl. Раніше під такою ж назвою він наводився також І.Ф. Шмальгаузенем для Саврани на річці Південний Буг, але документального підтвердження немає.

Sagina maritima Don (*Sagina apetala* Ard. subsp. *maritima* (Don) Hook. fil.; ?*Sagina schiraevskii* Tzvelev)

- В Правобережному Лісостепу (Хмельницька область), Донецькому Лісостепу (Луганська область), в пониззі Дніпра (Херсонська область) та в Криму (м. Севастополь, південно-західний берег Козачої бухти), дуже рідко. Описаний зі східної частини України (околиці м. Старобельська, Луганська область) вид *Sagina schiraevskii* Tzvelev (голотип і ізотип: «Україна, близ г. Старобельська, на вологій піщаній, 1.VII.1904, И. Ширяевский (LE)» дуже подібний до *S. maritima* Don, тому його видовий статус залишається під питанням. Наявність вістря, яким закінчуються листочки, а також ступінь відхиленості від плодів чашолистіків, на що посилається Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2004j) при розмежуванні цих видів, не є витриманими (для обох видів характерні дуже відхилені від плодів чашолистки).

Sagina nodosa (L.) Fenzl (*Alsine nodosa* (L.) Crantz; *Sagina glandulosa* (Besser) Klovov, in Schedis; *Sagina nodosa* L. var. *glandulosa* (Besser) Asch.; *Sagina nodosa* var. (α) *glaberrima* Rogov., nom. nud.; *Sagina nodosa* var. *glabra* Rouy et Foucand.; *Spergella nodosa* (L.) Rchb.; *Spergula glandulosa* Besser; *Spergula nodosa* L.; *Stellaria nodosa* (L.) Scop.)

- На Поліссі, Розточчі-Опіллі, в Лісостепу, зрідка.

Sagina procumbens L.

- По всіх районах, але в Степу і Криму рідко.

Sagina saginoides (L.) H.Karst. (*Sagina linnaei* C.Presl, nom. illeg.; *Sagina linnaei* C.Presl var. *decandra* Fenzl; *Sagina linnaei* C.Presl var. *micrantha* (Bunge) Fenzl; *Spergella macrocarpa* Rchb.; *Spergula micrantha* Bunge; *Spergula saginoides* L.)

- В Карпатах (високогір'я).

SAPONARIA L.

Близько 40 видів, поширених у Європі, Африці, Центральній та Західній Азії; найбільша кількість видів представлена в Середземномор'ї та в Південно-Західній Азії. В Україні – два види. За морфологією квітки, зокрема, особливостями розчленування пелюстки на пластинку і нігтик, наявністю привіночка рід *Saponaria* L. близький до *Gypsophila* L., але його види є більш спеціалізовані. В той же час за деякими іншими ознаками (наявністю тричленною зав'язі у *Saponaria pumila* Janch.) рід є близьким до *Silene* L.

Saponaria glutinosa M.Bieb. (*Silene armeria* Pall., non L.)

- В Криму (гори, ПБК).

Saponaria officinalis L. (*Saponaria nervosa* Gilib.; *Saponaria vulgaris* Pall.)

- По всій території України, окрім крайнього півдня Степу, а також в Гірському Криму.

SCLERANTHUS L.

Від 13 до 20 видів, поширених в Європі (включаючи Середземномор'я), Африці, Західній Азії, деякі занесені в Північну Америку, Австралію; в Україні – 5 видів (разом з підвидом). Рід *Scleranthus* L. є достатньо відокремленим від інших родів *Caryophyllaceae* і за морфологічними ознаками займає ізольоване місце в системі родини гвоздичних, що дало підставу деяким авторам виділити його (разом з родом *Pentastemonodiscus* Rech. f., відсутнім у флорі України) в окрему підродину *Scleranthoideae* (Takhtadjan 1997). До подібних поглядів прийшли інші автори (Smitsen

& Garnock-Jones 2002), які на основі молекулярних даних підтвердили ізолюваність роду *Scleranthus* від інших *Alsinoideae* і вважають за доцільне виділити в межах роду два підроди: *Scleranthus* (3 види, поширених в Євразії) та *Mniarum* (9 видів, південно-східна частина Австралії). За результатами інших досліджень (Dillenberger & Kadereit 2014) рід *Scleranthus* виявився сестринським до однієї з десяти клад *Minuartia* Loeff. s.l., яка авторами трактується як рід *Cherleria* L.

Scleranthus annuus L.

a. **Scleranthus annuus** subsp. **annuus** (*Scleranthus annuus* L. var. *cymosus* Fenzl; *Scleranthus lindemannii* Rchb., nom. nud.; *Scleranthus tauricus* C.Presl ex Nyman)

- На більшій частині території України, але на півдні рідше. *Scleranthus tauricus* C.Presl ex Nyman, який наводився М.В. Клоковим (Klokov 1952) для Донецького Лісостепу і Криму замість *S. annuus* L., не відрізняється від останнього, оскільки довжина зубчиків чашечки та її опушення, на що автор акцентував увагу, дуже варіюють по всьому ареалу *S. annuus*. Навіть на одній рослині зубці чашечки бувають рівними трубочці, довшими і коротшими за неї. Опушення чашечки також дуже варіює, хоча в цілому, рослини з опушеними чашечками частіше трапляються в лівобережній частині України (Харківська область), однак тут є рослини із зовсім голими чашечками. Тому підстав розглядати *S. tauricus* як окремий вид, немає.

b. **Scleranthus annuus** L. subsp. **polycarpus** (L.) Bonnier & Layens (*Scleranthus polycarpus* L.; *Scleranthus polycarpus* DC. ex Nyman)

- Зрідка майже по всій території України, окрім Карпат і Криму. Підвид (або вид *Scleranthus polycarpus* L.), ймовірно, є результатом інтрогресивної гібридизації між *S. perennis* L. і *S. annuus* L., з домінуванням генів останнього (Tsvelev 2000, 2004k). Таксон раніше для України не наводився, оскільки помилково приймався за *S. annuus*. За наявними гербарними матеріалами, *S. polycarpus* нерідко трапляється в Розточчі-Опіллі, Поліссі, Правобережному і Лівобережному Лісостепу, а також у південних степових районах України. Цитовані Б.К. Шишкіним (Schischkin 1947) для Криму зразки *S. polycarpus* насправді відносяться до зовсім іншого виду – *S. verticillatus* Tausch., для якого характерні менші розміри чашечки, її зубчики довші за трубочку й більш-менш загнуті всередину.

Scleranthus perennis L. [*Scleranthus perennis* L. subsp. *perennis*]

- В північній материковій частині України та в Криму, зрідка. На території України найвіддаленішим на південь місцезростанням *S. perennis* L. від основної частини його ареалу є Гранітне Побужжя (екземпляр зберігається в KW, був неправильно визначений як *S. annuus*: «Миколаївська обл, Первомайський р-н, с. Куріпчино, 5.VII.1988, Л. Крицька, В. Новосад»). Літературні дані щодо зростання *S. perennis* в Українських Карпатах і Передкарпатті наявними гербарними матеріалами, які зберігаються в KW, LW, LWS, CHER, не підтверджуються. В гербарії LE є лише один зразок, зібраний в околицях м. Львова, можливо, як занесений: «Leopoli, Cetnerowka, ad declivia sicca arenosa, ad meridiem exposita collium supra Hortum Botanicum Universitatis Leopoliensis, 2.VI.1936, J. Madalski». Помилково цей вид вказувався також для Криму (Карадаг). В останній час відмічається занесення виду *S. perennis* в Чернівецьку область, звідки він раніше не наводився («Чернівецька область, Сокирянський район, с. Василівці, південно-західні околиці, правий берег р. Дністер, кам'яні осипи. SV 2931. 02.05.1992, В.І. Гончаренко» (LW).

Scleranthus uncinatus Schur

- В Карпатах. *Scleranthus uncinatus* Schur поширений лише у високогір'ї Карпат, куди нерідко заходить також *S. annuus*, гербарні зразки якого з г. Говерли, зібрані М.І. Котовим, що зберігаються в KW, помилково цитуються у «Флорі УРСР» (Klokov 1952) як *S. uncinatus*. Наведення *S. uncinatus* М.В. Клоковим (Klokov 1952) для Криму та Н.Н. Цвельовим (Tsvelev 2004k) для Передкарпаття є помилковими, оскільки всі зразки цього виду, що зберігаються в гербаріях KW і LE, зібрані лише в Карпатах. *Scleranthus uncinatus* добре відрізняється від *S. annuus*, з яким його іноді сплутують, насамперед довгими, загнутими всередину зубцями чашечки.

Scleranthus verticillatus Tausch [*Scleranthus annuus* L. subsp. *verticillatus* (Tausch) Arcang.] (*Scleranthus syvaschicus* Kleopow)

- На півдні Степу, в Присивашші (Херсонська область) та в Криму. Синонімом *Scleranthus verticillatus* Tausch. ми вважаємо *S. syvaschicus* Kleopow, описаний з Сивашів, оскільки за протологом і наявними гербарними зразками відмінності між ними не виявлені.

SILENANTHE Griseb. & Schenk [*Silene* L.]

Близько 30 видів, поширених в горах Європи, на Кавказі, в гірських районах Середньої Азії та в Південно-Західному Китаї; в Україні – один вид. Євразійський рід, нещодавно повторно виділений

Н.Н. Цвельовим (Tsvelev 2001) з роду *Elisanthe* Rchb. Має два центри різноманіття – в горах Середньої Азії та Центральної Європи. Широка диз'юнкція роду свідчить про його реліктовість.

Silenanthe zawadskii (Herbich) Griseb. & Schenk [*Silene zawadskii* Herbich] (*Elisanthe zawadskii* (Herbich) Klokov; *Melandrium zawadskii* (Herbich) A. Braun)

- В Карпатах. За межами України вид відомий також з Південних Карпат – масив Фагараш (Prodan 1953, Prodan & Buia 1961), тому є південно-східнокарпатським ендеміком, хоч в літературі його інколи вважають лише східнокарпатським ендеміком (Pawłowski & Walas 1949, Klokov 1952, Stoiko & Tasenkevitsch 1991). Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний».

SILENE L. s. str.

Близько 500 видів, поширених у північній помірній зоні, особливо в Середземномор'ї і Південно-Західній Азії; Північній Америці, деякі види також в горах тропічної Африки і в Мексиці; в Україні – 17 видів (разом з підвидом). Рід *Silene* L. є дуже поліморфним і має важливе значення для з'ясування філогенетичних зв'язків в підродині *Caryophylloideae* (= *Silenoideae*). Єдиної думки щодо розуміння його обсягу на сьогодні не існує: трактують надто широко – включають майже всі роди триби *Sileneae*, з 850 видами як, наприклад, В. Гройтер (Greuter 1995), так і дуже вузько, як, зокрема, Н.Н. Цвелев (Tsvelev 2001), який в одній лише Європі визнав 23 роди з цієї групи таксонів. За результатами молекулярно-філогенетичних досліджень підтверджено родовий статус деяких з цих таксонів (*Agrostemma* L., *Eudianthe* (Rchb.) Rchb., *Petrocoptis* A. Braun ex Endl., *Atocion* Adans., *Viscaria* Bernh. та *Heliosperma* (Rchb.) Rchb. (Oxelman & Lidén 1995, Oxelman et al. 1997, 2001, Popp & Oxelman 2004, Frajman et al. 2009a, Frajman et al. 2009b, Greenberg & Donoghue 2011). Проте і в такому, значно звуженому обсязі, монофілія роду *Silene* не завжди підтверджується молекулярними даними. В деяких молекулярних дослідженнях виділяються лише дві основні клади – підрід *Silene* і підрід *Behenantha* (Oxelman & Lidén 1995, Oxelman et al. 1997, 2001, Eggens et al. 2007, Erixon & Oxelman 2008, Rautenberg et al. 2012, Aydin et al. 2014), але їхні відносини до роду *Lychnis* Tournef. ex L. є неоднозначними. В запропонованій обробці роду *Silene* нами включені лише види типового підроду (окрім секції *Compactae* (Boiss.) Schischk., яка виділена в окремий рід *Atocion* Adans.). Всі інші підроди, які прийняті в системі роду для «Флори СССР» (Schischkin 1936), розглядаються як окремі роди: *Oberna* Adans. [= *Silene* L. subg. *Behen* (Moench) Bunge], *Pleconax* Raf. [= *Silene* L. subg. *Conosilene* (Rohrb.) F.N. Williams] та *Otites* Adans. [= *Silene* L. subg. *Otites* (Adans.) Peterm.].

Silene bupleuroides L. [*Silene bupleuroides* L. subsp. *bupleuroides*] (*Silene longiflora* Ehrh.; *Silene mariae* Klokov; *Silene montifuga* Klokov; *Silene odessana* Klokov; *Silene ucrainica* Klokov)

- В Лісостепу (південна частина), Степу та в Криму. Морфологічно мінливий таксон. Описані М.В. Клоковим (Klokov 1952) з території України *S. ucrainica* Klokov, *S. odessana* Klokov, *S. mariae* Klokov та *S. montifuga* Klokov морфологічно подібні, еколого-географічно не окреслені, що дає підставу приймати їх за синоніми *S. bupleuroides* L.

Silene chlorantha (Willd.) Ehrh. (*Cucubalus chloranthus* Willd.; *Silene elata* Otth.; *Viscago chlorantha* (Willd.) Moench)

- Повсюдно, окрім Карпат і Полинкового Степу; в Криму дуже рідко (в передгір'ї, між Сімферополем і Гвардійським). *Silene chlorantha* – євросибірський лучностеповий вид, широко поширений на Україні. Морфологічно мінливий таксон. Особливо варіюють форма суцвіття (від простого гронаподібного до дуже розгалуженого волотеподібного), кількість квіток на гілочках суцвіття, довжина квітконіжок. Певного зв'язку таких морф з географічними та екологічними чинниками не виявлено.

Silene cretacea Fisch. ex Spreng.

- В південно-східній частині України (басейн річки Сіверського Дінця), зрідка. Вид уключений до Червоної книги України (2009), як «вразливий».

Silene dichotoma Ehrh.

- Майже по всій материковій частині України, а також в Криму. Морфологічно мінливий вид. Особливо варіюють характер розгалуження суцвіття, розміри квіток, плоду (коробочки) та ін. ознаки. Х. Запалович (Zapałowicz 1911) з Поділля описав дрібноквітковий різновид – var. *podolica* Zapał., який нерідко трапляється також у лівобережних районах. Ю.Д. Клеповим (Kleopow 1936) з околиць м. Тирасполя (Молдова) була намічена до опису нова раса – *S. moldavica* Kleopow (nom. nud.), яка нічим особливо не відрізняється від українських популяцій *S. dichotoma*.

Silene gallica L. [*Silene gallica* L. var. *gallica*] (*Cucubalus sylvestris* Lam.; *Silene anglica* auct. non L. nom. rej.)

- Переважно в західних районах, як бур'ян, де трапляється в сегетальних біотопах, а у її східній частині – як занесена рослина. Вид нерідко ототожнюється із західноєвропейським *S. anglica* L., у якого квітконіжки після цвітіння відхиляються набік і донизу, чого не буває у *S. gallica*.

Silene italica (L.) Pers. [*Silene italica* (L.) Pers. subsp. *italica*] (*Cucubalus italicus* L.; ?*Silene tyraica* Pacz.)

- В Криму (південно-східна частина). Широко поширений за межами України вид, але в Криму трапляється рідко. Дуже близький до південно-європейсько-середземноморського *S. nemoralis* Waldst. & Kit. і східносередземноморського *S. splendens* Boiss.

Silene jailensis N.I. Rubtzov (*Silene caryophylloides* auct. non (Poir.) Otth)

- В Криму (південний макросхил Головної гряди Кримських гір: Гурзуфська яйла, ущелина «Альтанка вітрів», Бабуган яйла, гора Парагильмен, Нікітська яйла, верхів'я р. Авунда). Ендемік Гірського Криму. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «вразливий».

Silene multiflora (Ehrh.) Pers. [*Silene multiflora* (Ehrh.) Pers. var. *multiflora*] (*Cucubalus multiflorus* Ehrh.; *Silene multiflora* (Ehrh.) Pers. var. *macrothyrsa* Fedor.; *Silene multiflora* (Ehrh.) Pers. var. *pubescens* (Kleopow) Fedor.; *Silene steppicola* Kleopow; *Silene steppicola* Kleopow subsp. *glabra* Kleopow; *Silene steppicola* Kleopow subsp. *pubescens* Kleopow; *Silene steppicola* Kleopow subsp. *steppicola*; *Silene syvaschica* Kleopow; *Silene syvaschica* Kleopow var. *glabra* Kleopow; *Silene syvaschica* var. *pubescens* Kleopow)

- В Лівобережному Лісостепу, Степу (північна частина). За нашими даними (Fedoronchuk 1997b), *Silene steppicola* Kleopow не відрізняється від описаної з Угорщини *S. multiflora*, яка є доволі широко розповсюдженою в степовій зоні України. За характером мінливості ознак нагадує *S. chlorantha* (Willd.) Ehrh. У межах виду виділено декілька безареальних різновидів: *S. multiflora* var. *glabra* (Kleopow) Fedor. (≡ *S. steppicola* var. *glabra* Kleopow) – квітконіжки й чашечки голі; *S. multiflora* var. *pubescens* (Kleopow) Fedor. (≡ *S. steppicola* var. *pubescens* Kleopow) – квітконіжки й чашечки опушені; *S. multiflora* var. *macrothyrsa* Fedor. – суцвіття розгалужене; *S. multiflora* var. *multiflora* – суцвіття гронаподібне. *Silene syvaschica* Kleopow відрізняється від *S. multiflora* (Ehrh.) Pers. лише більшою кількістю міжвузлів на стеблі, дещо більшими чашечками, карпофором і насінинами, що є явно недостатнім для визнання його видового статусу, а описані в межах виду різновиди (*S. syvaschica* Kleopow var. *glabra* Kleopow з голими, і *S. syvaschica* Kleopow var. *pubescens* Kleopow з короткоопушеними квітконіжками та чашечками), як і форми з опушеними й голими суцвіттями в *S. multiflora*, трапляються разом.

Silene nemoralis Waldst. & Kit. (*Silene italica* auct. non (L.) Pers.; *Silene italica* (L.) Pers. subsp. *nemoralis* (Waldst. & Kit.) Nym.; *Silene italica* (L.) Pers. var. (δ) *nemoralis* (Waldst. et Kit.) Heuff.; *Silene italica* (L.) Pers. subsp. *nemoralis* auct. non (Waldst. et Kit.) Nym.; *Silene jundzillii* Zapał.)

- В Карпатах, дуже рідко. В західноєвропейській літературі *Silene nemoralis* часто трактується як підвид *S. italica* (L.) Pers., від якого (типового) відрізняється густішою й розгалуженішою волоттю, голими нігтиками пелюсток, наявністю двороздільного привіночка, коротшою коробочкою порівняно з карпофором (у *S. italica* карпофор майже однакової довжини з коробочкою), а також формою росту (монокарпик, тоді як *S. italica* – типовий багаторічник). Окрім того, у *S. nemoralis* слабше розвинені вегетативні пагони, на відміну від *S. italica*, у якого вегетативні пагони добре розвинені, відходять від основи стебла й за природою є репродуктивними, про що свідчить наявність рудиментів квіток. *Silene nemoralis* – субсередземноморський вид. На Україні проходить східна межа його ареалу.

Silene nutans L.

a. **Silene nutans** L. subsp. **dubia** (Herbich) Zapał. (*Silene dubia* Herbich)

- В Карпатах. Від близького типового *Silene nutans* L. s. str. відрізняється характером опушення міжвузлів суцвіття (в основному зігнутими простими волосками, тоді як у *S. nutans* міжвузля опушені переважно залозистими волосками) та набагато коротшими війками по краях листків.

b. **Silene nutans** L. subsp. **nutans**] (*Silene nutans* var. *incana* Ser.; *Silene nutans* var. *rosea* Pascher et Jaborn.; *Silene nutans* var. *subcanescens* Rchb.)

- В Карпатах, на Поліссі, в Лісостепу, рідше в Степу (переважно в північній частині). Деякими дослідниками XIX століття – Габліц, Леспинас (Schischkin 1947) вид наводився також для Криму, але документального підтвердження, немає. В літературі для Херсонської області наводиться var.

incana Ser., з густим сіруватим опушенням, а для Поділля – var. *rosea* Pacher & Jaborn., з рожево-білими квітками.

*!**Silene pendula** L.

• Зрідка культивується як декоративна рослина та дичавіє на Поліссі (Київська область), в Лісостепу (Київська, Черкаська області), та в Криму. У природних умовах зростає лише в Італії. Від інших видів роду *Silene* s. str. відрізняється рожевими пелюстками, стилодіями, вкритими майже до основи сосочками та гострогорбкуватими насінинами, що, на думку Н.Н. Цвельова (Tsvelev 2001), заслуговує на виділення в окремий рід.

Silene supina M.Bieb. (*Silene spergulifolia* auct. non (Desf.) M.Bieb.; *Silene syreistschikowii* P.Smirn.; *Silene syreitschikovii* P.Smirn., ortho)

• В південній та південно-східній частині України, а також в Криму. Проведений нами порівняльно-морфологічний аналіз ознак *Silene supina* M.Bieb. з описаним з Криму (Карадаг) *S. syreistschikovii* P.A.Smirn. не дає підстав розглядати останній окремим видовим таксоном (Fedoronchuk 1997b). Включення *S. syreistschikowii* в синоніми *Silene spergulifolia* (Willd.) M.Bieb., як це має місце в західноєвропейській літературі, є явним непорозумінням.

Silene sytnikii Krytzka, Novosad & Protopopova (*Silene chlorantha* auct. non (Willd.) Ehrh.; *Silene frivaldskiana* auct. non Hampe)

• На Гранітному Степовому Побужжі (Миколаївська область), південнобузький ендемік. Від близького *S. chlorantha* (Willd.) Ehrh. відрізняється кольором пелюсток квіток (зеленкуватобілими, а не жовтуватозеленими), багатоквітковими суцвіттями та періодом цвітіння (зацвітає на два тижні пізніше). Вид дуже близький до балканського *S. frivaldskiana* Hampe. Уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «вразливий».

Silene tatarica (L.) Pers. (*Cucubalus tataricus* L.; *Viscago tatarica* (L.) Hornem.)

• Переважно в лівобережній частині, рідше на Правобережжі, окрім Карпат, південної степової частини і Криму. В Україні найзахідніше місцезнаходження *Silene tatarica* (L.) Pers. відмічено в околицях м. Сарни (Рівненська область), де рослини зростали на піщаній береговій луці р. Случ (27.08.2003, збір. Володимирець В.О.). Вид дуже мінливий за кількістю стебел в особині, характером їхнього розгалуження, довжиною квітконіжок і густотою опушення. В межах виду виділено декілька різновидів, рослини яких розсіяно трапляються також на території України: var. *pedunculata* Rohrb. – квітконіжки в 1,5–2 рази довші за чашечку; var. *ruthenica* (Oth) Rohrb. – стебло дуже розгалужене; var. *glabrata* Kleorow ex Klovov – стебло майже голе, квітконіжки зовсім голі.

Silene thymifolia Sm. (*Silene pontica* Brândză)

• В Присивашші (Херсонська область). Вперше для України (околиці м. Генічеська) вид навів Д. Іван (Ivan 1972). У гербарії LE, під назвою *Silene supina* M.Bieb., зберігається ще один екземпляр цього виду, зібраний М.І. Котовим на Арабатській стрілі. Від близького *S. supina* відрізняється видовженими нижніми міжвузлями стебла, дещо ширшими листочками та залозисто-опушеними чашечками (без простих волосків).

Silene viridiflora L. (*Otites viridiflorus* (L.) Opiz)

• В Гірському Криму, рідко; як занесено в Закарпатті (наводиться для с. Малий Березний). Середземноморський вид; у Південному Криму проходить північно-східна межа ареалу. Вид уключений до Червоної книги України (Didukh 2009), як «рідкісний».

SPERGULA Dill. ex L.

Близько 12 видів, поширених у Європі, Сибіру, Південно-Західній Азії, деякі види занесені на інші континенти й натуралізувалися; в Україні — 5 видів (з підвидами). Базуючись на результатах морфологічних досліджень (Lopez Gonzalez 2010) було запропоновано в рід *Spergula* включити також *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C.Presl, але за молекулярними даними (Kool 2012), підтверджена монофілія обох родів.

Spergula arvensis L.

a. **Spergula arvensis** L. subsp. **arvensis** (*Alsine arvensis* (L.) Crantz; *Arenaria arvensis* (L.) Wallr.; *Spergula arvensis* L. subsp. *vulgaris* (Boenn.) Čelak.; *Spergula vulgaris* Boenn.; *Stellaria arvensis* (L.) Scop.)

• В Карпатах, на Поліссі, в Лісостепу (північна частина).

b. **Spergula arvensis** L. subsp. **linicola** (Boreau) Janch. (*Spergula arvensis* auct. non L., p. p.; *Spergula linicola* Boreau; *Spergula praevisa* I.Zinger.; *Spergula sativa* Boenn. subsp. *linicola* (Boreau) O.Schwarz)

- В Лівобережному Лісостепу (Чернігівська область, у посівах льону); в останній час зростання виду (підвиду) не зафіксовано. Від типового відрізняється дещо вищими стеблами (30–70 см заввишки) та більшими насінинами (1,3–2,3 мм у діаметрі), без сосочків на поверхні.

c. ***Spergula arvensis* L. subsp. *maxima* (Weihe) O.Schwarz** (*Spergula arvensis* auct. non L., p. p.; *Spergula arvensis* L. var. (γ) *maxima* (Weihe) Mert. & W.D.J.Koch; *Spergula maxima* Weihe).

- В Карпатах, Поліссі, Лісостепу. Від типового відрізняється дещо вищими стеблами (30–70 см заввишки) та більшими насінинами (1,3–2,3 мм у діаметрі).

d. ***Spergula arvensis* L. subsp. *sativa* (Boenn.) Čelak.** (*Spergula arvensis* auct. non L., p. p.; *Spergula sativa* Boenn.; *Spergula arvensis* L. var. *sativa* (Boenn.) Mert. & W.D.J.Koch)

- В Закарпатті, Поліссі, Правобережному Лісостепу (Черкаська область). Від типового відрізняється насінинами, позбавленими сосочків, від інших вищенаведених підвидів – меншими розмірами насінин (0.8–1.2 мм у діаметрі).

***Spergula morisonii* Boreau** (*Spergula morisonii* Boreau, sphalm.; *Spergula pentandra* auct. non L.; *Spergula pentandra* L. var. *vernalis* (Willd.) Pacz.; *Spergula vernalis* auct. non Willd.)

- На Поліссі. В літературі *S. morisonii* Boreau наводиться також для Львівської області (Дрогобицький район, с. Мокряни). В останній час спостерігається масове поширення виду по аренах Нижнього Дніпра. Від вищенаведених таксонів добре відрізняється наявністю широкого крила, що оточує насінини. Вид *Spergula pentandra* L., який наводився для України помилково або замість *S. morisonii*, відрізняється від останнього меншою кількістю тичинок у квітці (5, а не 7–10) та відсутністю сосочків при основі облямівки насінини.

SPERGULARIA (Pers.) J.Presl & C.Presl, nom cons.

Понад 60 видів (здебільшого галофільні рослини), широко поширені в північній і південній півкулях, багато з них є космополітами; в Україні – 4 види. Молекулярними дослідженнями (Kool 2012), як уже частково згадувалося, підтверджена монофілія роду *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C.Presl, але питання його внутрішньородової диференціації остаточно ще не з'ясовані.

***Spergularia marina* (L.) Besser** (*Alsine marina* (L.) Mert. & W.D.J.Koch; *Arenaria rubra* L. var. *marina* L.; *Spergula marina* (L.) Bartl. & H.L.Wendl.; *Spergularia rubra* (L.) J.Presl & C.Presl var. *marina* (L.) A.Gray; *Spergularia salina* J.Presl & C.Presl)

- Переважно в Лівобережному Лісостепу, Степу та в Криму і дуже рідко в північних та західних регіонах. В літературі *Spergularia marina* (L.) Besser наводиться також для Передкарпаття та Закарпаття. Рослини дуже варіюють за опушенням, особливо чашолистків та шершавістю по краях насінин. Типових екземплярів *S. marina*, із зовсім голими чашечками та гладкими, завжди крилатими в нижній частині коробочки насінинами, про які пише Н.Н. Цвельов (Tsvelev 2000), в гербарії KW не виявлено. Правда, в деяких рослин, зібраних переважно в Приазов'ї, зокрема на півострові Чонгар, а також у зразків з Обіточної коси (Дніпропетровська область) насінини гладкі, в нижній частині коробочки крилаті, але чашечка дуже, або більш чи менш залозисто-опушена. В гербарії LE є лише два зразки, зібрані з околиць Полтави («Полтава, луга за вокзалом, 20.VIII.1893» [колектор невідомий]) та з колишньої Харківської губернії («Харьковская губ., с. Малютин»), у яких чашечки голі, що характерно для типової *S. marina*. Деякі автори (Kurto 2001c) *S. marina* приймають за синонім *S. salina* J.Presl & C.Presl., що суперечить правилу пріоритету.

***Spergularia media* (L.) C.Presl** [*Spergularia media* (L.) C.Presl subsp. *media*] (*Alsine marginata* (DC.) Rchb.; *Alsine media* (L.) Druce; *Arenaria marginata* DC.; *Arenaria media* L.; *Cerastium medium* (L.) Cranz; *Spergularia marginata* (DC.) Kitt.; *Spergularia maritima* (All.) Chiov.)

- По морському узбережжю материкової частини України й Криму, а також в Середньому Придніпров'ї (Полтавська та Дніпропетровська області). Уключено до списку JUSN (LC).

***Spergularia rubra* (L.) J.Presl & C.Presl** (*Alsine rubra* (L.) Crantz; *Arenaria campestris* (L.) All.; *Arenaria rubra* L., p.p.; *Arenaria rubra* L. var. *campestris* L.; *Spergula rubra* (L.) Bartl.; *Spergularia campestris* (L.) Asch.)

- В Закарпатті, Передкарпатті, на Поліссі, Розточчі-Опіллі, в Лісостепу, як заносне наводиться для Криму.

?*Spergularia syvaschica* Tzvelev (*Spergularia marina* auct. non (L.) Besser)

- В Криму (Присивашся). За автором виду (Tsvelev 2004), ареал *S. syvaschica* обмежується узбережжям Сиваша, але в гербарії KW всі рослини, зібрані з Присивашся (зразки з locus classicus у

KW відсутні) нічим не відрізняються від *S. marina* (L.) Besser (= *S. salina* J.Presl & C.Presl). За описом, *S. syvaschica* відрізняється від найбільш близького виду *S. salina* (у нашому трактуванні *S. marina*) лише безкрилими насінинами та більш м'ясистими листками. Але, нерідко в коробочках типових рослин *S. salina*, зібраних навіть у віддалених від Присивашся районах всі насінини бувають безкрилими, а консистенцію листка часто важко визначити у засушених зразків. Тому видовий статус *S. syvaschica* викликає сумнів. Однак через відсутність достатньої кількості матеріалу остаточно з'ясувати таксономічний статус *S. syvaschica* неможливо і ми визнаємо його поки що в ранзі виду.

STELLARIA L.

Від 100 до 200 видів (в залежності від трактування обсягу роду), поширених майже по всій земній кулі (в тропіках лише в горах), з найбільшим різноманіттям в горах Центральної Азії; в Україні – 5 видів. На сьогодні систематика роду *Stellaria* L. потребує ревізії, оскільки найновіша монографічна обробка роду була зроблена ще Ф.А. Паксом та Г. Гофманом (Pax & Hoffman 1934). Найдетальніше дослідження, що базується на молекулярних даних (Greenberg & Donoghue 2011) було проаналізовано 44 види, в результаті чого показано, що рід *Stellaria* є чітко вираженим поліфлетичним таксоном: вид *S. obtusa* Engelm. виявився сестринським до клади, яка включає роди *Wilhemsia* Rchb. (Далекий Схід, Аляска), *Honckenya* Ehrh. (Голарктика) та *Schiedea* Cham. & Schlechtd. (Гаваї); три мексикансько-карибські види виявилися сестринськими до *Minuartia* Loeffl. sect. *Uninerviae* (= *Mononeuria* Rchb.) (Гренландія, Східна частина Північної Америки); вид *Stellaria americana* (Porter ex B.L.Rob.) Standl. згрупувався з *Pseudostellaria jamesiana* (Torr.) W.A.Weber & R.L.Hartm. (західна частина Півн. Америки), а *S. holostea* L. (недавно виділений в монотипний рід *Rabeiera* M.T.Sharples & E.A.Tripp., про що вже було сказано), виявився сестринським до клади, яка включає роди *Cerastium* Tourm. ex L., *Dichodon* (Bartl. ex Rchb.) Rchb., *Holosteum* Dill. ex L., *Moenchia* Ehrh. та більшість з досліджених ними видів *Stellaria*. В запропонованій обробці роду *Stellaria* для флори України ми дотримуємося вузького трактування його обсягу, з виділенням з його складу *Hylebia* Fourg., *Alsine* Tourm. ex L. та *Rabeiera*, як окремих сегрегативних родів (див. також примітки до них).

Stellaria alsine Grimm (*Larbrea uliginosa* (Murray) Rchb.; *Stellaria uliginosa* Murray)

• В Закарпатті, Карпатах, на Поліссі. Морфологічно мінливий вид, ознаки рослин якого варіюють в залежності від місцезростання.

Stellaria crassifolia Ehrh. (*Alsine crassifolia* (Ehrh.) Britton; *Labrea crassifolia* (Ehrh.) Rchb.; *Stellaria elodes* M.Bieb. ex Besser)

• В Поліссі та Лісостепу, зрідка. Гляціальний релікт.

Stellaria graminea L. [*Stellaria graminea* L. var. *graminea*] (*Alsine graminea* (L.) Britt.; *Labrea graminea* Fuss.; *Stellaria fragilis* Klokov; *Stellaria graminea* L. var. *hippocotona* Czern.; *Stellaria graminea* L. var. *pseudohebecalyx* Tzvelev; *Stellaria grandiflora* Gilib.; *Stellaria hippocotona* (Czern.) Klokov; *Stellaria subulata* Boeber ex D.F.K.Schlecht.)

• Майже по всій території України, але в південних районах рідше. Морфологічно мінливий вид. Дуже варіює за формою і розмірами листків, опушенням чашолистків, кількістю квіток в суцвітті та їхніми розмірами. *Stellaria graminea* нерідко сплутують з *S. longifolia* Muehl. ex Willd., від якого добре відрізняється дуже гранистими і голими по ребрах стеблами, вужчими, трикутно-загостреними листками на квіткових пагонах, гладкими краями листків, прямими, трикутно-загостреними, з добре помітними трьома жилками чашолистками і більшими, дрібнозморшкуватими насінинами. Від *S. hebecalyx* Fenzl, який раніше помилково наводився для України, відрізняється вужчими листками, більш чи менш війчастими в нижній частині приквітками та листками, а також голими між жилками чашолистками. *Stellaria graminea* нерідко гібридує з *S. longifolia* Muehl. ex Willd. та *S. palustris* Ehrh. & Hoffm.

Stellaria longifolia Muehl. ex Willd. (*Alsine longifolia* (Muehl. ex Willd.) Britton; *Stellaria diffusa* Willd. ex D.F.K.Schlecht.; *Stellaria diffusa* Willd. ex D.F.K.Schlecht. var. *tenella* Popov; *S. friesiana* Ser.; *Stellaria mosquensis* M.Bieb. ex D.F.K.Schlecht.)

• В Карпатах (Чорногора, Гринявські і Чивчинські гори, Горгани (хр. Аршиці). Морфологічні відмінності між європейськими та азійськими рослинами, з одного боку, і північно-американськими, які іноді трактуються як *S. diffusa* Willd. ex D.F.K.Schlecht., несуттєві, тому їх доцільно розглядати в межах одного виду. Н.Н. Цвелев (Tsvelev 2012b) окрім Карпат *S. longifolia* наводить також для західної частини України і околиць Харкова.

Stellaria palustris Ehrh. & Hoffm. (*Alsine glauca* (With.) E.H.L.Krause; *Stellaria barthiana*

Schur; *Stellaria graminea* L. var. *barthiana* (Schur) Simonk.; *Stellaria glauca* With.; *Stellaria palustris* Retz. nom. illeg.)

• У західній частині України, на Поліссі, по Дніпру і долинам Сіверського Дінця. Від близького *S. fennica* (Murb.) Perfil. відрізняється тріхи довшими за чашолистки пелюсками (у 1,5 рази), мало-квітковими суцвіттями, ширшими (широколінійними або лінійно-ланцетними) листками та гладкими (рідко слабкошершавими від гострих горбочків) у нижній частині стеблами. Морфологічно мінливий вид. Нерідко гібридує з *S. graminea*. Синонімом *S. palustris* Ehrh. & Hoffm. є *S. barthiana* Schur, що наводилась для Карпат, яка за описом від дуже близьких видів *S. graminea* L. й *S. fennica* відрізняється цілком голими листками, приквітками й чашолистками.

VACCARIA Wolf [*Gypsophila* L.]

Близько 5 видів, поширених в Центральній й Східній Європі, Азії та Середземномор'ї; як занесені – в Північній та Південній Америці, Африці (Південна Африканська республіка), Австралії; в Україні – один вид. Якщо раніше було прийнято вважати рід *Vaccaria* близьким до роду *Saponaria*, то за результатами молекулярних досліджень (Harbaugh et al. 2010, Greenberg & Donoghue 2011, Madhani et al. 2018) *Vaccaria* є сестринським до роду *Gypsophila*, з яким складає одну кладу.

Vaccaria hispanica (Mill.) Rauschert [*Gypsophila vaccaria* (L.) Sm.] (*Lychnis vaccaria* (L.) Scop.; *Saponaria hispanica* Mill.; *Saponaria segetalis* Neck., nom. illeg.; *Saponaria vaccaria* L.; *Vaccaria grandiflora* Jaub. & Spach; *Vaccaria hispanica* (Mill.) Rauschert subsp. *grandiflora* (Fisch. ex Ser.) Holub; *Vaccaria hispanica* (Mill.) Rauschert subsp. *pyramidata* (Medik.) Holub; *Vaccaria hispanica* (Mill.) Rauschert var. *vaccaria* (L.) Greuter; *Vaccaria parviflora* Moench; *Vaccaria pyramidata* Medik.; *Vaccaria segetalis* (Neck.) Garcke ex Asch.; *Vaccaria segetalis* (Neck.) Garcke ex Asch. subsp. *pyramidata* (Medik.) Dostál); *Vaccaria vulgaris* Host)

• По всій території, окрім високогірних районів Карпат та Закарпатської низовини. Рослини, що вирощуються в культурі і нерідко дичавіють, характеризуються рідшим суцвіттям та дещо більшими розмірами частин квіток, які Л.І. Крупкіна (Krupkina 2004, 2012) вважає за доцільне віднести до окремого підвиду – *Vaccaria hispanica* subsp. *pyramidata* (Medik.) Holub.

VELEZIA L. [*Dianthus* L.]

4–6 видів, поширених у Південній Європі, головним чином у Середземномор'ї, рідше в Південно-Західній та Центральній Азії; в Україні – один вид. За молекулярними даними (Harbaugh et al. 2010, Greenberg & Donoghue 2011, Madhani et al. 2018) *Velezia rigida* L. знаходиться в складі роду *Dianthus* L., тоді як за результатами інших аналогічних досліджень (Pirani et al. 2014) рід *Velezia* виявився сестринським до роду *Dianthus*.

Velezia rigida L. [*Dianthus nudiflorus* Griff.] (*Velezia glutinosa* M.Bieb., sphalm.)

• В Криму (передгір'я і гірська частина, рідше на Керченському півострові).

VISCARIA Bernh.

До 6 видів, поширених в Європі, Західному Сибіру і Північній Америці; для України наводиться два види, з яких достовірно відомий лише один. У новітніх флористичних зведеннях назва «*Viscaria*» Bernh. (1800) замінена на пріоритетну «*Steris*» Adans. (1763), проте першу назву було запропоновано зберегти (nom. conserv.), як вживанішу. У ботанічній літературі є різні підходи щодо родової приналежності видів *Viscaria*. Багато західноєвропейських систематиків (Rohrbach 1869, Williams 1893, Chater 1964) розглядають їх у складі роду *Lychnis* Tournef. ex L., тоді як В. Гройтер (Greuter 1995) види *Viscaria* разом з видами *Lychnis* та іншими близькими родами уключає до роду *Silene* L. Однак, незважаючи на те, що види *Viscaria* мають характерні волотисті суцвіття, подібні до таких у багатьох *Silene*, вони суттєво відрізняються від останніх наявністю п'яти стилодіїв, які майже до основи вкриті сочевичками, та п'ятигніздою при основі коробочкою, яка розкривається п'ятьма цілокрайними стулками, тоді як у видів *Silene* s. str. зав'язь з трьох стилодіїв, без сочевичок, а коробочка при основі з трьома перегородками, на верхівці розкривається трьома роздвоєними стулками (шістьма зубцями). У нашому опрацюванні ми розглядаємо *Viscaria* як окремий рід, сегрегатний до *Silene*, що підтверджується також молекулярними дослідженнями (Frajman et al. 2009b), за якими рід *Viscaria* виявився монофілетичним до сестринського роду *Atocion* Adans., виділеного із *Silene*.

?**Viscaria alpina** (L.) G.Don fil. (*Lychnis alpina* L.; *Silene alpina* (L.) Schur; *Steris alpina* (L.) Šourková)

- Вказується С.С. Фодором [FODOR, 1974] і С.С. Іконниковим [IKONNIKOV, 1987] для Закарпаття, але документального підтвердження немає. У природі поширений в горах Південної Європи (Пиреней, Аппеніни, Альпи), ареал якого на північ доходить до Гренландії та Північної Америки.

***Viscaria vulgaris* Röhl.** (*Lychnis viscaria* L.; *Lychnis viscosa* Gilib., nom. illeg. non (L.) Scop.; *Silene viscaria* (L.) Borkh.; *Steris viscaria* (L.) Raf.; *Viscaria viscosa* Asch.)

- В більшій частині України, окрім Злакового Степу і Криму.

ПОДЯКИ

Автор висловлює щире подяку чл.-кор. НАН України С.Л. Мосякіну за консультації та цінні поради при написанні статті.

REFERENCES

- Andrienko, T.L., Blum, O.B., Vasser, S.P. (eds.). 1985. *Priroda Ukrainiskoi SSR. Rastitelnyi mir. Nakova dumka*, 208 p. (in Russian)
- Andrzejewsky, A.L. (1869). *Caryophyllaceae*. In: Rogovych A.C. *Obosrenie semennykh b vysshikh sporovykh rasteniy, vkhodjashikh v sostav flory guberniy Kievskoho uchebnoho okruha: Volynskoi, Podolskoi, Kievskoi, Chernihovskoi i Poltavskoi*. Kiev: izdatelstvo Kievskoho universiteta, 299 p. (In Russian)
- APG IV (Angiosperm Phylogeny Group). (2016). An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants. *Botanical Journal of the Linnean Society* **181**(1): 1–20. <https://doi.org/10.1111/boj.12385>
- Aydin, Z., Ertekin, A. S., Långström, E. & Oxelman, B. (2014). A new section of *Silene* (*Caryophyllaceae*) including a new species from South Anatolia, Turkey. *Phytotaxa* **178**: 98–112 <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.178.2.2>
- Bieberstein (Marschall), F.A. (1808). *Flora taurico-caucasica*, T. **1**. Charkoviae: Typis Academicis, 428 p.
- Bittrich, V. (1993). *Introduction to Centrospermae*. In: Kubitzki K., Rohwer J.G. and Bittrich V. [eds.]. *The families and genera of vascular plants*, vol. **2**, Magnoliid, Hamamelid and Caryophyllid families. Berlin: Springer Verlag: 13, 19.
- Chater, A.O. (1964). *Lychnis* L. In: *Flora Europaea*, vol. **1**. Eds. Tutin T.G., Heywood V.H., Burges N.A., Valentine D.H., Walters S.M., Webb D.A. Cambridge: Cambridge University Press: 56–157.
- Chater, A.O. & Walters, S.M. (1964a). Notes on European *Silene*. *Feddes Repertorium* **69**: 46–49.
- Chater, A.O. & Walters, S.M. (1964b). *Silene* L. In: *Flora Europaea*, vol. **1**. Eds. Tutin T.G., Heywood V.H., Burges N.A., Valentine D.H., Walters S.M., Webb D.A. Cambridge: Cambridge University Press: 158–181.
- Chopyk, V.I. (1969). Floristic zoning of the Ukrainian Carpatians. *Ukrainian Botanical Journal* **26**(4): 3–15. (in Ukrainian)
- Chowdhuri, P.K. (1957). Studies in the genus *Silene*. *Notes from the Royal Botanic Garden, Edinburgh* **22**(3): 221–278.
- Didukh, Ya.P. (2009). (ed.). Red data book of Ukraine. Plant kingdom. Kyiv: Globalkonsalting, 912 p. (in Ukrainian)
- Dillenberger, M.S. & Kadereit, J.W. (2014). Maximum polyphyly: Multiple origins and delimitation with plesiomorphic characters require a new circumscription of *Minuartia* (*Caryophyllaceae*). *Taxon* **63**(1): 64–88. <https://doi.org/10.12705/631.5>
- Eggen, F., Popp, M., Nepokroeff, M., Wagner, W.L. & Oxelman, B. (2007). The origin and number of introductions of the Hawaiian endemic *Silene* species (*Caryophyllaceae*). *American Journal of Botany* **94**: 210–218.
- Erixon, P. & Oxelman, B. (2008). Reticulate or treelike chloroplast DNA evolution in *Sileneae* (*Caryophyllaceae*)? *Molecular Phylogenetics and Evolution* **48**: 313–325.
- Fateryga, A.V., Svirin, S.A., Evseenkov, P.E. & Yena, A.V. (2017). On the presence of *Holosteum marginatum* C.A.Mey. in the Crimea. *Turczaninowia* **20**(2): 23–30. (in Russian) <https://doi.org/10.14258/turczaninowia.20.2.3>
- Fedoronchuk, M.M. (1997a). *Silene* L. sensu lato in Ukraine: a taxonomic review of segregate genera *Oberna* Adans. and *Pleconax* Raf. (*Caryophyllaceae*). *Ukrainian Botanical Journal* **54** (1): 70–76. (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (1997b). *Silene* L. sensu lato in Ukraine: a taxonomic review of genus *Silene* sensu stricto (*Caryophyllaceae*). *Ukrainian Botanical Journal* **54** (6): 557–564. (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2004). The systeme *Caryophyllaceae* Juss. s. l. of Ukrainian flora and critical revision of some generas. *Naukoviye visnyk Chernivetskoho Universitetu: Zbirnyk naukovykh prats* **223**: 171–190. (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022a). Ukrainian flora checklist. 1: family *Lamiaceae* (Lamiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18**(1): 5–27. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-1-1> (in Ukrainian)

- Fedoronchuk, M.M. (2022b). Ukrainian flora checklist. 2: family *Fabaceae* (Fabales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (2): 97–138. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022c). Ukrainian flora checklist. 3: family *Apiaceae* (= *Umbelliferae*) and *Araliaceae* (Apiales, Angiosperms) *Chornomorski Botanical Journal* **18** (3): 203–221. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022d). Ukrainian flora checklist. 4: family *Rosaceae* (Rosales, Angiosperms). *Chornomorski botanical journal* **18** (4): 305–349. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-4-1>
- Fedoronchuk, M.M. & Didukh, Ya.P. (2002). *Ecoflora Ukrainy*. Volume **3**. Kyiv: Fitosociotsentr, 496 p. (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. & Mosyakin, S.L. (2016). The genus *Minuartia* s. l. (*Caryophyllaceae*) in the flora of Eastern Europe: an overview of nomenclatural changes in the light of new molecular phylogenetic data. *Ukrainian Botanical Journal* **73**(2): 134–143. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj73.02.134> (in Ukrainian)
- Fenzl, E. (1833). *Versuch einer Darstellung der geographischen Verbreitung- und Verheilungs-Verhältnisse der natürlichen Familie der Alsineen in der Polarregion und eines Theils der gemässigten Zone der alten Welt*. Wien, S. 1–70.
- Fior, S. & Karis, P.O. (2007). Phylogeny, evolution and systematics of *Moehringia* (*Caryophyllaceae*) as inferred from molecular and morphological data: a case of homology reassessment. *Cladistics* **23**: 362–372.
- Fior, S., Karis, P.O., Casazza, G., Minuto, L., Sala, F. (2006). Molecular phylogeny of the *Caryophyllaceae* (*Caryophyllales*) inferred from chloroplast matK and nuclear rDNA ITS sequences. *American Journal of Botany* **93**: 399–411.
- Fodor, S.S. (1974). *Flora Zakarpattya*. Lviv: Vyscha shkola, vydavnytstvo pry Lvivskomu derzh. Universyteti, 208 p. (in Ukrainian)
- Frajman, B. & Oxelman, B. (2007). Reticulate phylogenetics and phytogeographical structure of *Heliosperma* (*Sileneae*, *Caryophyllaceae*) inferred from chloroplast and nuclear DNA sequences. *Molecular Phylogenetics and Evolution* **43**: 140–155.
- Frajman, B., Eggens, F. & Oxelman, B. (2009a). Hybrid origins and homoploid reticulate evolution within *Heliosperma* (*Sileneae*, *Caryophyllaceae*) — a multigene phylogenetic approach with relative dating. *Systematic Biology* **58**: 328–345.
- Frajman, B., Heidari, N. & Oxelman, B. (2009b). Phylogenetic relationships of *Atocion* and *Viscaria* (*Sileneae*, *Caryophyllaceae*) inferred from chloroplast, nuclear ribosomal, and low-copy gene DNA sequences. *Taxon* **58**: 811–824.
- Friedrich, H.C. (1979). Familie *Illecebraceae*, Familie *Caryophyllaceae*. In: Hegi G. [ed.] *Illustrierte Flora von Mitteleuropa* **3**, Teil 2. Berlin-Hamburg: Verlag Paul Parey: 749–762, 763–946.
- Gams, H. (1953). Beiträge zur Kenntnis der arktisch-alpinen Saginen. *Phyton* **5**: 107–117.
- Golubev, V.N. (1995). New addenda to the Crimean flora. *Botanical Journal* **80**(11): 46–54. (in Russian)
- Gorshkova, S.G. (1936). *Lychnis* L. In: *Flora SSSR*, vol. **6**. Eds. V.L. Komarov, B.K. Schischkin. Mosqua, Leningrad: Editio Academiae Scientiarum URSS: 692–699. (in Russian)
- Greenberg, A.K. & Donoghue, M.J. (2011). Molecular systematics and character evolution in *Caryophyllaceae*. *Taxon* **60**(6): 1637–1652.
- Greuter, W. (1995). *Silene* (*Caryophyllaceae*) in Grece: a subgeneric and sectional classification. *Taxon* **44**(4): 543–581.
- Harbaugh, D.T., Nepokroeff, M., Rabeler, R.K., McNeill, J., Zimmer, E.A. & Wagner, W.L. (2010). A new lineage-based tribal classification of the family *Caryophyllaceae*. *International Journal of Plant Sciences* **171**(2): 185–198.
- Hartman, R.L., Thieret, J.W., Rabeler, R.K. (2005). *Paronychia* Miller. In: Flora of North America north of Mexico. *Magnoliophyta: Caryophyllidae*, pt 2 / Ed. by FNA Editorial Committee. New York; Oxford: Oxford Univ. Press 5: 30–43.
- Heluta, V.P. (1989). *Flora gribov Ukrainy. Muchnistorosyanye griby*. Kiev: Naukova dumka, 256 p. (in Russian)
- Herbich, F. (1859). *Flora von Bukovina*. Leipzig: A.Edelmann, I–VI+460 S.
- Hernandez-Ledesma, P., Walter, G., Berendsohn, W.G., Borsch, T., Mering, S. von, Akhani, H., Arias, S., Castaneda-Noa, I., Egli, U., Eriksson, R., Flores-Olvera, H., Fuentes-Bazan, S., Kadereit, G., Klak, C., Korotkova, N., Nyffeler, R., Ocampo, G., Ochoterena, H., Oxelman, B., Rabeler, R.K., Sanchez, A., Schlumpberger, B.O. & Uotila, P.A. (2015). Taxonomic backbone for the global synthesis of species diversity in the angiosperm order *Caryophyllales*. *Willdenowia*, **45**: 281–383. <https://doi.org/10.3372/wi.45.45301>
- Hutchinson, J. (1926). *The Families of Flowering Plants*, vol. **I**: Dicotyledons. London: McMillan and Co, 328 p.
- Ikonnikov, S. (1973). Notae de *Caryophyllaceae*, 1. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **10**: 136–142. (in

- Russian)
- Ikonnikov, S. (1975). Notae de *Caryophyllaceae*, 3. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **12**: 196–201. (in Russian)
- Ikonnikov, S. (1976). Notae de *Caryophyllaceae*, 3. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **13**: 113–120. (in Russian)
- Ikonnikov, S. (1977). Notae de *Caryophyllaceae*, 5. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **14**: 74–79. (in Russian)
- Ikonnikov, S. (1978). Notae de *Caryophyllaceae*, 6. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **15**: 74–79. (in Russian)
- Ikonnikov, S. (1984). Notae de *Caryophyllaceae*, 7. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **21**: 61–67. (in Russian)
- Ikonnikov, S. (1987). Notae de *Caryophyllaceae*, 8. *Novitates systematicae plantarum vascularium* **24**: 79–84. (in Russian)
- Ikonnikov, S.S. (2004a.) *Gypsophila* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. **11**. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 257–265. (in Russian)
- Ikonnikov, S.S. (2004b.) *Pleconax* Raf. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. **11**. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK, p. 256–257. (in Russian)
- Ivan, D. (1972). Răspindirea speciei *Silene thymifolia* Sibth. & Sm. pe litoralul mării Negre. *Acta Horti Botanici Bucurestiensis 1970–1971* **10**: 515–518.
- Jalas, J. & Suominen, J. 1983. (Eds.) Atlas florae Europaeae. Distribution of vascular plants in Europe. *Caryophyllaceae (Alsinoideae and Paronychioideae)*. Volume **6**. Helsinki, 176 p.
- Jalas, J. & Suominen, J. (Eds.) 1986. Atlas florae Europaeae. Distribution of vascular plants in Europe. *Caryophyllaceae (Silenioideae)*. Volume **7**. Helsinki, 229 p.
- Kleopow, Ju.D. (1932). Review of representatives of *Dianthus* of Ukraine and contiguous localities. *Visnyk Kyivskoho Botanichnogo Sadu* **14**: 99–140. (in Ukrainian)
- Kleopow, Ju.D. (1936). To systematization and geography of *Caryophyllaceae* of the USSR. *Journal Institute of Botany URSR* **9**(17): 91–126. (in Ukrainian)
- Kleopow, Ju.D. (1939). News of flora of Prysyvashshya. *Journal Institute of Botany URSR* **21–22(29–30)**: 243–252. (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1922). Note about *Gypsophila stepposa* sp. n. *Journal of Russian Botany Society* 1921 **6**: 139–142. (in Russian)
- Klokov, M.V. (1923). *Gypsophila stepposa* Klokov sp. n. *Botanical materials (Leningrad)* **4**(11–12): 95–96. (in Russian)
- Klokov, M.V. (1924). *Gypsophila stepposa* Klokov sp. n. *Ukrainian Botanical Journal* **2**: 44–45 (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1947). New materials are to cognition of the Ukrainian flora. 2. Critical revision of family of *Caryophyllaceae*: generas of *Cerastium* L., *Minuartia* L., *Herniaria* L. *Botanical Journal AN URSR* **4**(1–2): 60–75. (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1948). New materials are to cognition of the Ukrainian flora. 3. New species from families *Caryophyllaceae*, *Polygonaceae* and *Cruciferae*. *Botanical Journal AN URSR* **5**(1): 20–31. (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1952). *Caryophyllaceae* Juss. In: *Flora URSR*, vol. **4**. Ed. M.I. Kotov. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR: 421–649. (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1974). Status praesens investigationis *Caryophyllacearum* Ucrainicarum. *Novitates systematicae plantarum vascularium et non vascularium*: 7–67. (in Russian)
- Knjasev, M.S. (2012). *Dianthus* L. In: *Conspectus florae Europae Orientalis*, vol. **1**. Red. N.N. Tzvelev. Petropoli-Mosqua: Consociatio editionum scientificarum KMK: 255–265. (in Russian)
- Kool, A. (2012). Desert Plants and Deserted Islands: Systematics and Ethnobotany in *Caryophyllaceae*. *Acta Universitatis Upsaliensis, Digital Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Science and Technology* **972**: 52.
- Kotov, M.I. (1960). New plant of flora of URSR – *Gypsophila of scorzonerifolia* Ser. *Ukrainian Botanical Journal* **17**(4): 75–79. (in Ukainian)
- Kozhanchikov, V.I. (1970). *Morphological and geographical studies of seeds of representatives of the family Caryophyllaceae Juss. European part of the USSR*: Abstract of diss. ... cand. biol. sciences., 19 p. (in Russian)
- Kozhanchikov, V.I. (1975). Variability of morphological traits of seeds of representatives of the family *Caryophyllaceae*. *Questions of Modern Morphology of Seed Plants*. L.: Nauka, p.108–128. (in Russian)
- Krupkina, L.I. (2004). *Vaccaria* N.M.Wolf. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. **11**. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 270–271. (in Russian)
- Krupkina, L.I. (2012). *Vaccaria* N.M.Wolf. In: *Conspectus florae Europae Orientalis*, T. **1**. Red. N.N. Tzvelev. Petropoli-Mosqua: Consociatio editionum scientificarum KMK, p. 253–254. (in Russian)
- Krytska, L.I., Fedoronchuk, M.M., Tsarenko, O.V. & Shevera, M.V. (1999). Typification of species of vascular plants described from Ukraine: famile *Caryophyllaceae* Juss. (subfamile *Silenioideae* A.Br.). *Ukrainian*

- Botanical Journal* **56**(4): 402–410. (in Ukrainian)
- Kulczyński, S. (1921). Fam. *Caryophyllaceae*. In: *Flora Polska*, T. **2**. Red. Szafer W. Warszawa-Krakow: 125–184.
- Kurtto, A. (2001a). *Lychnis* L. In: *Flora Nordica (Chenopodiaceae to Fumariaceae)*. Vol. **2**. Ed. B. Jonsel. Stockholm: 177–180.
- Kurtto, A. (2001b). *Silene* L. In: *Flora Nordica (Chenopodiaceae to Fumariaceae)*. Vol. **2**. Ed. B. Jonsel. Stockholm: 180–202.
- Kurtto, A. (2001c). *Spergularia* (Pers.) J.Presl et C.Presl In: *Flora Nordica (Chenopodiaceae to Fumariaceae)*. Vol. **2**. Ed. B. Jonsel. Stockholm: 92–96.
- Kuzmina, M.L. (2002a). The sections *Macrolepides* (F.N.Williams) Klok. and *Barbulatum* F.N.Williams of the genus *Dianthus* (*Caryophyllaceae*) in East Europe and the Caucasus. *Komarovia* **2**: 29–54.
- Kuzmina, M.L. (2002b). The sections *Carthusiani* and *Armerium* of the genus *Dianthus* (*Caryophyllaceae*) in East Europe and the Caucasus. *Komarovia* **3**: 85–102.
- Kuzmina, M.L. (2004). *Dianthus* L. In: *Flora Europae Orientalis*, T. **11**. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Peropoli: Oficina Editoria KMK: 273–297. (in Russian)
- Ledebour, C.F. (1842). *Flora Rossica. Enumeratio Plantarum*, vol. **1**. Stuttgartiae: Sumtibus Librariae E. Schweizerbart, 787 S.
- Lidén, M., Popp, M. & Oxelman, B. (2001). A revised generic classification of the tribe *Sileneae* (*Caryophyllaceae*). *Nordic Journal of Botany* **20**: 513–518.
- Linnaeus, C. (1753). *Species Plantarum ex hibens plantas rite cognitatas, ad genera relata cum differentiis specificis*, vol. **1**. Holmiae (Stockhollm): Impensis Laurentii Salvii, 560 p.
- López González, G. (2010). Sobre el género *Spergula* L. [incl. *Spergularia* (Pers.) Pers. ex J.Presl & C.Presl, nom. cons.] (*Caryophyllaceae*) y sus especies en la Península Ibérica e Islas Baleares. *Lagascalía* **30**: 7–18.
- Löve, A.D. & Löve, D. (1948). *Chromosome numbers of Northern Plant Species*. Reykjavik, 75 p.
- Löve, A.D., Löve, D. (1975). *Cytotaxonomical atlas of the arctic flora*. Vaduz, 598 p.
- Madhani, H., Rabeler, R., Pirani, A., Oxelman, B., Heubl, G. & Zarre, S. (2018). Untangling phylogenetic patterns and taxonomic confusion in tribe Caryophylleae (*Caryophyllaceae*) with special focus on generic boundaries. *Taxon* **67**(1): 83–112. <https://doi.org/10.12705/671.6>
- Margittai, A. (1927). Újabb adatok Turoczvármegye főrajához. (Neuere Beiträge zur Flora des Turóczer Komitates). *Magyar botanikai lapok* **25**: 219–226.
- Mattfeld, F. (1921). Gen. *Scleranthus*. *Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft* **39**: 275.
- Mattfeld, F. (1922). Geographisch-genetische Untersuchungen über die Gattung *Minuartia* (L.) Hier. *Repertorium Specierum Novarum Regni Vegetabilis* **15**:1–228.
- Mayol, M. & Rossello, J.A. (2000). Interpopulation esterase variation in the genus *Petrocoptis* A.Braun (*Caryophyllaceae*). *Israel Journal of Plant Sciences* **48**(2): 79–89.
- McNeill, J. (1962a). Taxonomic studies in the *Alsinoideae*. I. Generic and infra-generic groups. *Notes from the Royal Botanic Garden, Edinburgh* **24**: 79–153.
- McNeill, J. (1962b). Taxonomic studies in the *Alsinoideae*. II. A revision of the species in the Orient. *Notes from the Royal Botanic Garden, Edinburgh* **24**: 241–426.
- McNeill, J. (1980). A new species of *Arenaria* subgenus *Odontostemma* from Tibet, with a review of the status of the genus *Gooringia* (*Caryophyllaceae*). *Botanical Journal of the Linnean Society* **80**(4): 371–378.
- McNeil, J. & Bassett, I.J. (1974). Pollen morphology and the infrageneric classification of *Minuartia* (*Caryophyllaceae*). *Canadian Journal of Botany* **52**(6): 1225–1231.
- Meusel, H. & Werner, K. (1979a). *Lychnis* L. In: *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*, Aufl. 2, Bd **3**, Teil 2. Ed. G. Hegi. Berlin; Hamburg: Verlag Paul Parey: 1153–1175.
- Meusel, H. & Werner, K. (1979b). *Silene* L. In: *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*, Aufl. 2, Bd **3**, Teil 2. Ed. G. Hegi. Berlin; Hamburg: Verlag Paul Parey, S. 1043–1153.
- Morton, J.K. (1972). On the occurrence of *Stellaria pallida* in North America. *Bulletin of the Torrey Botanical Club* **99**: 95–97.
- Morton, J.K. (2005). *Stellaria* Linnaeus. In: *Flora of North America north of Mexico*. Ed. by FNA Editorial Committee, vol. **5**, Magnoliophyta: Caryophyllidae, part 2. – New York; Oxford: Oxford University Press: 96–114.
- Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*, Kiev, xxiii + 345 p. <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.2985.0409>
- Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (2015). New combinations for East European species of *Sabulina* (*Caryophyllaceae*). *Phytotaxa*, **231**(1): P. 95–98. <http://dx.doi.org/10.11646/phytotaxa.231.1.10>
- Nepokroeff, M. (2001). Origin of the Hawaiian subfam. *Alsinoideae* and preliminary relationships in *Caryophyllaceae* inferred from *matK* and *trnL* C-F sequence data. *American Journal of Botany Abstracts*. Columbus: 130.
- Nepokroeff, M., Wagner, W.L., Weller, S.G., Soltis, P.S., Zimmer, E.A., Sakai, A.K. & Soltis, D.E. (2001a).

- Diversification in the endemic Hawaiian subfam. *Alsinoideae* (*Caryophyllaceae*): evidence from nrDNA ITS, ETS sequences and morphology. *Botany Abstracts*: 129–130.
- Nepokroeff, M., Wagner, W.L., Zimmer, E.A., Weller, S.G., Sakai, A.K. & Rabeler, R.K. (2001b). Origin of the subfam. *Alsinoideae* and preliminary relationships in *Caryophyllaceae* inferred from matK and trnL C-F sequence data. *Botany*: 130.
- Neumayer, H. (1923). Einige Fragen der speziellen Systematik, erläutert an einer Gruppe der Gattung *Silene*. *Oesterreichische Botanische Zeitschrift* **72**: 276–287.
- Orlov, O.O., Shynder, O.I., Vorobjov, E.O. & Gryb, O.V. (2022). New floristic finds in the Forest-Steppe part of Zhytomyr Region. *Ukrainian Botanical Journal* **79**(1): 6–26 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj79.01.006>
- Oxelman, B., Ahlgren, B. & Thulin, M. (2002). Circumscription and phylogenetic relationships of *Gymnocarpus* (*Caryophyllaceae-Paronychioideae*). *Edinburgh Journal of Botany* **59**: 221–237.
- Oxelman, B. & Liden, M. (1995). Generic boundaries in the tribe *Sileneae* (*Caryophyllaceae*) as inferred from nuclear rDNA sequences. *Taxon* **44**(4): 525–542.
- Oxelman, B., Liden, M. & Berglund, D. (1997). Chloroplast rps16 intron phylogeny of the tribe *Sileneae* (*Caryophyllaceae*). *Plant Systematics and Evolution* **206**(1–4): 393–410.
- Oxelman, B., Liden, M. & Jonsell, B. (2001). Proposal to conserve the name *Viscaria* against *Steris* (*Caryophyllaceae, Sileneae*). *Taxon* **50**(1): 281–282.
- Oxelman, B., Liden, M., Rabeler, R.K. & Popp, M. (2000). A revised generic classification of the tribe *Sileneae* (*Caryophyllaceae*). *Nordic Journal of Botany* **20**(6): 743–748.
- Oksijuk, P.F. (1948). Caryologichne vyvchennya flory URSR. *Botanical Journal AN URSR* **5**(1): 11–19. (in Ukrainian)
- Paczosky, J.K. (1910). Osnovnye cherty razvitiya flory Jugo-Zapadnoy Rossii. *Zapiski Novorosiskoho obshchestva estestvoispytateley* **34**: 1–430. (in Russian)
- Pawłowski, B. & Walas, J. (1949). Les associations des plantes vasculaires des Monts de Czywczyn. *Bulletin of the Polish Academy of Sciences, Biology Science* **1**: 1–181.
- Pax, F. & Hoffmann, K. (1934). *Caryophyllaceae*. In: *Die natürlichen Pflanzenfamilien*. 2. Aufl., B. 16 C. Eds. Engler A., Prantl K. Leipzig: 275–364.
- Pirani, A., Zarre, S., Pfeil, B.E., Bertrand, Y., Assadi, M. & Oxelman, B. (2014). Molecular phylogeny of *Acanthophyllum* (*Caryophyllaceae, Caryophylleae*), with emphasis on subgeneric classification. *Taxon* **63**: 592–607. <https://doi.org/10.12705/633.39>
- Popp, M. & Oxelman, B. (2004). Evolution of an RNA polymerase gene family in *Sileneae* (*Caryophyllaceae*) – incomplete concerted evolution and topological congruence among paralogues. *Systematic Biology* **53**: 914–932.
- Popp, M., Gizaw, A., Nemomissa, S., Suda, J. & Brochmann, C. (2008). Colonization and diversification in the African ‘sky islands’ by Eurasian *Lychnis* L. (*Caryophyllaceae*). *Journal of Biogeography* **35**: 1016–1029.
- POWO 2022. *Plants of the World Online*. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Available at: <http://www.plantsoftheworldonline.org> (Accessed 15 April 2022 and 28 June 2022).
- Prodan, J. (1953). Genul 95. *Melandrium* Rohl. In: *Flora Republicii Populare Romine*. Edit. Acad. RPR: 186–198.
- Prodan, J. & Buia, Al. (1961). *Flora Mica Illustrata a Republicii populare Române*. Ministerul Agriculturii. Editura Agro-Silvica. Bucuresti, 676 p.
- Prokudin, Yu.N. (ed.). (1987). *Identification key to higher plants of Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka, 548 p. (in Russian)
- Rabeler, R.K. (2005). *Myosoton* Moench. In: *Flora of North America north of Mexico. Magnoliophyta: Caryophyllidae*, pt 2, vol. **5**. Ed. by FNA Editorial Committee. New York; Oxford: Oxford Univ. Press: 95–96.
- Rabeler, R.K. & Hartman, R.L. (2005). *Caryophyllaceae*. In: *Flora of North America north of Mexico Magnoliophyta: Caryophyllidae*, pt. 2, vol. **5**. Ed. by FNA Editorial Committee. New York: Oxford Univ. Press: 3–8.
- Rautenberg, A., Filatov, D., Svennblad, B., Heidari, N. & Oxelman, B. (2008). Conflicting phylogenetic signals in the SIX1/Y1 gene in *Silene*. *BMC Evolutionary Biology*, **8**: 299. <https://doi.org/10.1186/1471-2148-8-299>
- Rautenberg, A., Sloan, D.B., Aldén, V. & Oxelman, B. (2012). Phylogenetic Relationships of *Silene multinervia* and *Silene* section *Conoimorpha* (*Caryophyllaceae*). *Systematic of Botany* **37**: 226–237. <https://doi.org/10.1600/036364412X616792>
- Rohrbach, P. (1868). *Monographie der Gattung Silene* (Diss.). Leipzig, 249 S.
- Sadeghian, S., Zarre, S., Rabeler, R.K. & Heubl, G. (2015). Molecular phylogeny of *Arenaria* (*Caryophyllaceae*: tribe *Arenarieae*) and its allies inferred from nuclear DNA ITS and plastid DNA rps16 sequences. *Botanical Journal of the Linnean Society* **178**: 648–669. <http://dx.doi.org/10.1111/boj.12293>
- Schischkin, B.K. (1936). *Caryophyllaceae* Juss. In: *Flora SSSR*, vol. **6**. Eds V.L. Komarov, B.K. Schischkin. Mosqua-Leningrad: Editio Academiae Scientarum URSS: 386–900. (in Russian)

- Schishkin, B.K. (1947). *Caryophyllaceae*. In: *Flora Kryma*, vol. 1, vyp. 1. Ed. E.V. Wulf. Mosqua; Leningrad: Selkhozgiz: 117–171. (in Russian)
- Schmalhausen, I.F. (1897). *Flora Srednei i Jushnoi Rossii, Kryma i Severnogo Kavkaza: Rukovodstvo dlay opregelenia semehhykh i sporovykh rasteniy* 2. Kiev, 889 p. (in Russian)
- Sharples, M.T. & Tripp, E.A. (2019). Phylogenetic relationships within and delimitation of the cosmopolitan flowering plant genus *Stellaria* L. (*Caryophyllaceae*): Core stars and fallen stars. *Systematic Botany* 44(4): 857–876 (14 November 2019). <https://doi.org/10.1600/036364419X15710776741440>
- Sheen, A.-C., Brochman, C., Brysting, A.K., Elven, R., Morris, A., Soltis, D.E., Soltis, P.S. & Albert, V.A. (2004). Northern hemisphere biography of *Cerastium* (*Caryophyllaceae*): insights from phylogenetic analysis of noncoding plastid nucleotide sequences. *American Journal of Botany* 91(6): 943–952.
- Smitsen, R.D., Clement, J.C., Garnock-Jones, P.J. & Chambers, G.K. (2002). Subfamilial relationships within *Caryophyllaceae* as inferred from 5' *ndhF* sequences. *American Journal of Botany* 89(8): 1336–1341.
- Smitsen, R.D. & Garnock-Jones, P.J. (2002). Relationships, classification, and evolution of *Scleranthus* (*Caryophyllaceae*) as inferred from analysis of morphological characters. *Botanical Journal of the Linnean Society* 140(1): 15–29.
- Sokolova, I. (2001). Quid est *Cerastium villosum* Stev. (*Caryophyllaceae*). *Novitates systematicae plantarum vascularium* 33: 87–89. (in Russian)
- Sokolova, I.V. (2004). *Cerastium* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 157–171. (in Russian)
- Sokolova, I.V. (2012). *Cerastium* L. In: *Conspectus florae Europae Orientalis*, T. 1. Red. N.N. Tzvelev. Petropoli-Mosqua: Consociatio editionum scientificarum KMK: 210–255. (in Russian)
- Steven, C. (1856). Verzeichniss auf der Taurischen Halbinsel wildwachsenden Pflanzen. *Bulletin de la Société impériale des naturalistes de Moscou* 29(2): 234–334.
- Stoiko, S. & Tasenkevitch, L. (1991). Pflanzengeographische Stellung und Schulz von Flora und Vegetation der Ukrainischen Karpaten. *Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien* 128:165–177.
- Takhtadjan, A. (1997). *Diversity and classification of flowering plants*. New-York: Columbia University Press, 643 p.
- Tokhtar, V.K. (1996). Addition to the adventive flora of southeast of Ukraine. *Ukrainia Botanical Journal* 53(6): 687–690. (in Ukrainian)
- Tsvelev, N.N. (1984). On two species new to the European part of the USSR from the genera *Melandrium* (*Caryophyllaceae*) and *Veronica* (*Scrophulariaceae*). *Botanical Journal* 69(9): 1255–1260. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2000). Notulae de generibus nonnullis familiae *Caryophyllaceae* sensu lato in Europa Orientali. *Novitates Systematicae Plantarum Vascularium* 32: 26–36. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2001). De generibus tribus *Sileneae* DC. (*Caryophyllaceae*) in Europa Orientali. *Novitates Systematicae Plantarum Vascularium* 32 90–113. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2002). About some generas of family *Caryophyllaceae* in Eastern Europe. *Botanical Journal* 87(3): 120–130. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004a). *Carpophora* Klotzsch. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 224–225. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004b). *Corrigiola* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 132–133. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004c). *Elisanthe* (Fenzl) Fenzl. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 224. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004d). *Hylebia* (Koch) Fourr. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 153–154. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004e). *Illecebraceae* R.Br., nom. conserv. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 124–138. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004f). *Ixoca* Raf. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 226–227. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004g). *Minuartia* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 191–203. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004h). *Oberna* Adans. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 229–233. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004i). *Otites* Adans. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 247–256. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004j). *Sagina* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK, p. 186–191. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004k). *Scleranthus* L. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 203–206. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2004l). *Spergularia* (Pers.) J. & C.Presl. In: *Flora Europae Orientalis*, vol. 11. Red. N.N. Tzvelev. Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK: 127–132. (in Russian)

- Tsvelev, N.N. (2012a). *Oberna* Adans. In: *Conspectus florum Europae Orientalis*, т. 1. Red. N.N. Tzvelev. Petropoli-Mosqua: Consociatio editionum scientificarum KMK: 237–239. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (2012b). *Stellaria* L. In: *Conspectus florum Europae Orientalis*, т. 1. Red. N.N. Tzvelev. Petropoli-Mosqua: Consociatio editionum scientificarum KMK: 205–208. (in Russian)
- Tutin, T.G. (1964). *Dianthus* L. In: *Flora Europae*, vol. 1. Eds. Tutin, T.G., Heywood, V.H., Burges, N.A., Moore, D.M., Valentine, D.H., Walters, S.M., Webb, D. Cambridge: Univer. Press: 188–204.
- Tutin, T.G., Heywood, V.H., Burges, N.A., Moore, D.M., Valentine, D.H., Walters, S.M. & Webb, D. (eds.). (1964). *Flora Europaeae*, vol. 1 (*Lycopodiaceae* to *Platanaceae*). Cambridge: University Press, 455 p.
- Vitova, J., Vit, P. & Suda, J. (2015). Rare occurrence of reciprocal hybridization in a sympatric population of the Czech stenoendemic *Dianthus arenarius* subsp. *bohemicus* and widespread *D. carthusianorum*. *Preslia* 87: 329–345.
- Whitehead, F.H. & Sinha, R.P. (1967). Taxonomy and taximetrics of *Stellaria media* (Linnaeus) Vill., *S. neglecta* Weihe and *S. pallida* (Dumort.) Piré. *New Phytology* 66:769–784.
- Williams, F.N. (1893). The desintegration of *Lychnis*. *London Journal of Botany* 31: 167–171.
- Williams, F.N. (1898). A revision of the genus *Arenaria*. *Botanical Journal of the Linnean Society* 33: 326–437.
- Zapałowicz, H. (1911). *Conspectus florum Galliciae criticus. Krytyczny przegląd roślinności Galicyi*, T. 3. Krakowie: Nakladen Akademii Umiejętności, 252 s.
- Ziman, S.N. (1987). *Caryophyllaceae*. In: Prokudin Yu.N. (Ed.) 1987. *Identification key to higher plants of Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka: 65–83. (in Russian)

РЕЗЮМЕ

Федорончук, М.М. (2023). Чекліст флори України. 5: родина *Caryophyllaceae* s. l. (incl. *Illecebraceae*) (*Caryophyllales*, *Angiosperms*). *Чорноморський ботанічний журнал* 19(1): 5–57. doi: 10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-1

За сучасними оцінками, родина *Caryophyllaceae* налічує близько 90 родів та від 2200 до 3000 видів, поширених на всіх континентах, але переважно поза тропіками. Для флори України наводиться 49 родів (з них три потребують підтвердження) та 231 вид (з підвидами). Найчисельнішими на автохтонні види у флорі України є роди *Dianthus* – 49 видів (разом з підвидами), *Cerastium* – 23, *Otites* – 17, *Silene* – 17, *Gypsophila* – 11, *Minuartia* s. str. – 8 тощо. В той же час багато родів представлені одним або двома видами (*Agrostemma*, *Bufonia*, *Carpophora*, *Cucubalus*, *Elisanthe*, *Heliosperma*, *Kohlrauschia*, *Lychnis*, *Myosoton*, *Paronychia*, *Pleconax* та ін. В порівнянні з попереднім виданням чеклісту, відбулися суттєві зміни у видовому складі родів: *Dianthus*, *Silene*, *Elisanthe*, *Minuartia*, *Stellaria*, у багатьох з яких виділені нові роди: з роду *Stellaria* – *Alsine*, *Hylebia*, *Rabelera*; з *Silene* – *Atocion*; з *Elisanthe* – *Carpophora*, *Silenanthe*; з *Minuartia* – *Cherleria*, *Sabulina*). Суттєвих номенклатурних змін зазнали родові й видові назви та таксономічний статус багатьох видів. Багато видів, які раніше наводилися для України потребують підтвердження (наводяться лише за літературними даними, старими зборами, або на основі лише одного гербарного зразка): *Dianthus corymbosus*, *D. giganteiformis*, *D. pinifolius*, *D. pontederiae*, *D. seguieri*, *D. serotinus*, *D. spiculifolius*, *Eudianthe coeli-rosa*, *Pseudosaponaria pilosa* (≡ *Gypsophila pilosa*), *Kohlrauschia velutina*, *Melandrium astrachanicum*, *M. nemorale*, *Moehringia lateriflora*, *Polyschemone nivalis* (≡ *Silene nivalis*), *Sagina apetala*, *S. hawaiiensis* (= *S. subulata*), *Silene thymifolia*, *Spergularia syvaschica*, *Viscaria alpina*. Зниклим у флорі України є середньоевропейський вид *Dianthus grationopolitanus* (= *Dianthus caesius* Sm.), який раніше наводився у всіх флористичних зведеннях для околиць м. Заліщики (с. Хрещатик Заставнівського району Чернівецької області). Вимерлим видом є *Heliosperma arcanum* (≡ *Ixoca arcana*), описаний Х. Запаловичем з околиць м. Заліщики (Тернопільська область), за зборами G. Zipser, які після 1855 року ніхто більше не знаходив.

Ключові слова: анований список, поширення, види, підвиди, рід, родина, систематика, номенклатура, синоніми, гербарні зразки, *Dianthus*, *Cerastium*, *Otites*, *Silene*, *Gypsophila*, *Minuartia*